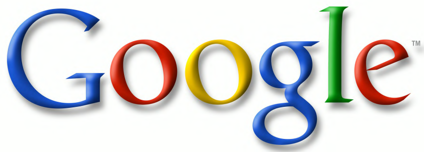
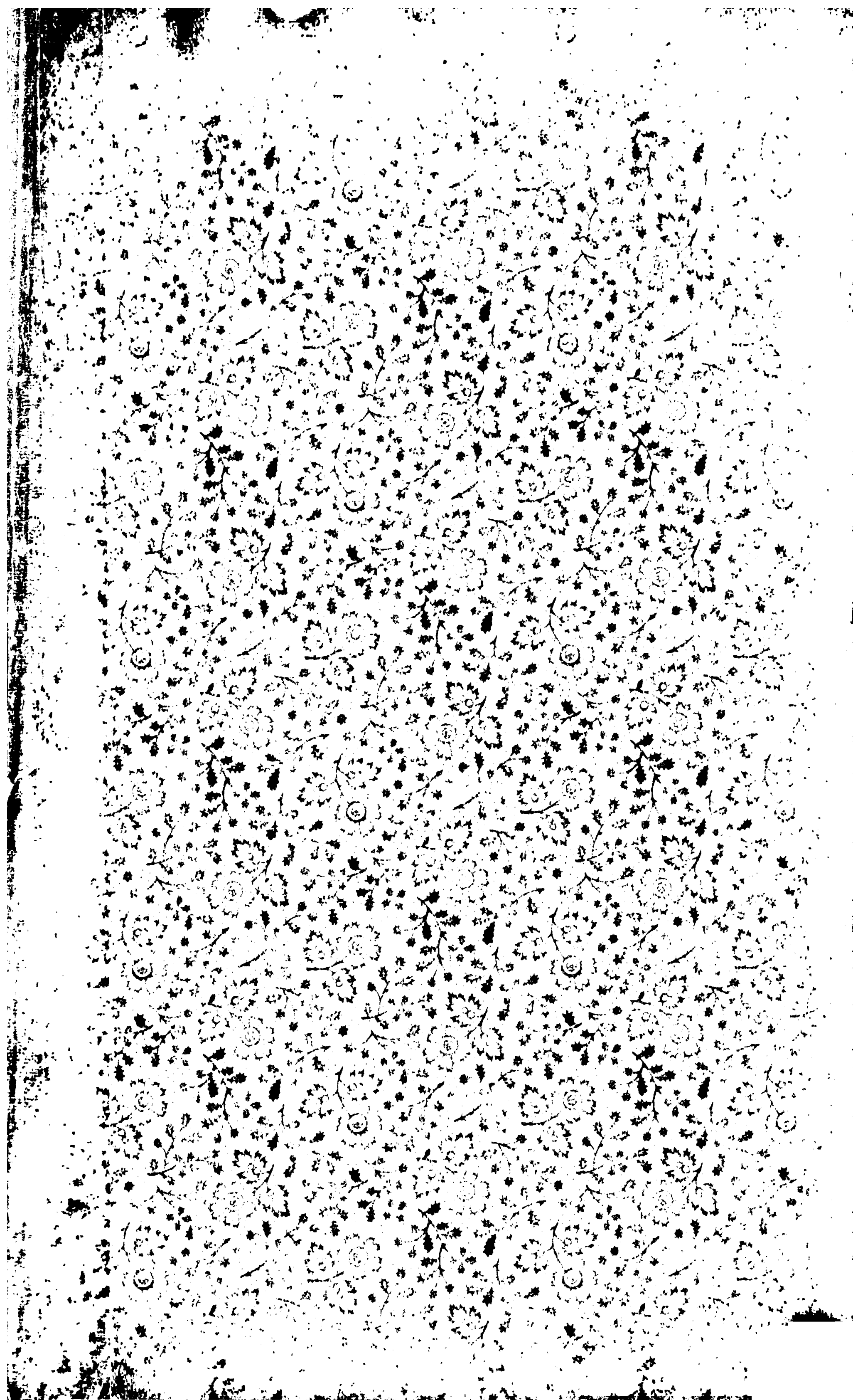

HARVARD
COLLEGE LIBRARY
VE RI TAS
CHRISTO ET ECCLESIAE
FROM THE FUND BEQUEATHED BY
ARCHIBALD CARY COOLIDGE
A·B·1887 PROFESSOR OF HISTORY
1908-1928 DIRECTOR OF THE
UNIVERSITY LIBRARY 1910-1928

HET STAATSVERBAND.

EENE VERGELIJKENDE RECHTSSTUDIE.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT,

DOOR

T. A. SANNES.

LEIDEN,
P. SOMERWIL.
1875.

HET STAATSVERBAND.

EENE VERGELIJKENDE RECHTSSTUDIE.

LEIDEN: BOEKDRUKKERIJ VAN L. VAN NIFTERIK HZ.

HET STAATSVERBAND.

EENE VERGELIJKENDE RECHTSSTUDIE.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT,

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

Doctor in het Romeinsch en Hedendaagsch Recht,

AAN DE HOOGESCHOOL TE LEIDEN,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

DR. ADRIANUS HEYNSIUS,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER GENEESKUNDE,

Op Vrijdag den 15den Januari 1875, des namiddags te 3 uren,

VOOR DE FACULTEIT TE VERDEDIGEN

DOOR

THOMAS ADRIAAN SANNES,

GEBOREN TE WILDERVANK (GRONINGEN).

LEIDEN,

P. SOMERWIL.

1875.

Aan mijn Vader.

INHOUD.

TWEEDE HOOFDSTUK.

DE OPHEFFING VAN HET STAATSVERBAND.

DERDE HOOFDSTUK.

HET VESTIGEN VAN EEN NIEUW STAATSVERBAND.

VIERDE HOOFDSTUK.

MAATREGELEN OM TE VOORKOMEN DAT PERSONEN TOT TWEE OF TOT GEEN STAAT BEHOOREN.

INLEIDING.

Reeds bij zijne geboorte wordt de mensch aan zijne omgeving verbonden door betrekkingen, die dikwijls langen tijd te voren en geheel buiten zijn toedoen ontstaan zijn, maar waaraan ook hij onderworpen is.

Uit die betrekkingen vloeien voor hem rechten en verplichtingen voort waartegen hij zich niet kan verzetten; moge er bij den pasgeborene van verplichtingen nog weinig sprake zijn, deze ontbreken daarom niet, maar openbaren zich later, wanneer hij zelfstandig geworden, in staat is die te vervullen. Zoo ontstaan de betrekkingen tot familie en staat, waarin de jonggeborene dadelijk als medelid opgenomen wordt. De eerste plaats komt hierbij zeker aan de familie toe; de natuur zelve wijst de ouders en hunne bloed- en aanverwanten aan als beschermers en opvoeders van het kind: door hunne liefde en ook door hun eigenbelang worden deze gedrongen steeds zijn belang voor oogen te hebben.

Na den familieband evenwel komt in de tweede plaats in aanmerking de betrekking van het kind tot den staat; deze is daar om te waken voor de nakoming van de verplichtingen der familie jegens het kind, terwijl hij ook later den burger met zijne bescherming tot aan den dood blijft volgen.

Maar niet alleen als beschermer van persoon en eigendom, ook met het oog op de rechten en verplichtingen der burgers, om tot instandhouding van den staat meê te werken, is het staatsverband eene zaak van het hoogste gewicht. Immers het recht om deel te nemen aan de regeering van den staat en zijne onderdeelen, om deel te nemen aan de verkiezing van de volksvertegenwoordiging en de bevoegdheid om staatsambten te bekleeden hangen meestal geheel af van de vraag naar het staatsburgerrecht. Aan den anderen kant is het voor den staat van het grootste belang te weten aan wie hij zijne bescherming moet verleenen, wie hij van andere staten kan opvorderen om zijne rechten te doen gelden, en eindelijk aan wie hij de burgerplichten moet opleggen. Vooral de vervulling der burgerplichten, van welke het dragen der wapenen ter bescherming van den staat eene der eersten is, heeft in den lateren tijd dikwijls tot geschillen over her staatsverband aanleiding gegeven.

Het staatsverband toch is in de meeste landen niet onoplosbaar; vooral in den laatsten tijd is de vrijheid van emigratie en de vrijheid om burger van eenen anderen staat te worden meer en meer algemeen erkend. De voorwaarden waaronder die vrijheid verleend wordt, loopen evenwel nog te zeer uiteen, en sluiten nog te weinig op de

bepalingen door andere staten aan het verwerven der rechten van staatsburger verbonden, dan dat uit die geschillen niet dikwijls conflicten zouden ontstaan.

In deze eeuw hebben dergelijke botsingen meermalen plaats gehad en niet zelden namen deze een dreigend karakter aan. Om zulke geschillen te vermijden werden er, voornamelijk in het laatste tiental jaren, tractaten gesloten tusschen eenige groote staten, welke de voorwaarden regelden waarop wederzijdsche onderdanen zouden worden opgenomen.

De oorzaken waaruit die botsingen meestal voortsproten waren hierin gelegen, dat de wetten, welke die de vestiging, de opheffing en de herstelling van het staatsverband regelden, zeer weinig rekenschap hielden met de bepalingen in andere staten dienaangaande aangenomen. Daardoor gebeurde het dikwijls dat de wetten van twee staten zich tegelijkertijd één persoon als staatsburger toerekenden; evenzeer geschiedde het meermalen dat een persoon behoorde tot geen staat, omdat hij niet viel in de termen van eenige wetgeving die hem als staatsburger aanwees.

Ik heb mij voorgesteld in dit proefschrift van de voornaamste Europeesche en Amerikaansche wetgevingen het staatsverband, in zijn aard en in zijne gevolgen na te sporen, om te zien in hoeverre ook thans nog uit die wetgevingen gevaren op volkenrechtelijk gebied kunnen voortspruiten.

In de eerste plaats wensch ik daarom stil te staan bij den grondslag waarop het staatsverband rust, om vervolgens na te gaan, hoe de losmaking uit het eene en de opneming in het andere staatsverband geschiedt, en eindelijk

zoowel in de wetenschap van het volkenrecht als in de tractaten, de middelen te zoeken door welke de geschillen waartoe de zeer uiteenloopende bepalingen in de staatswetten aanleiding gegeven hebben en nog voortdurend aanleiding kunnen geven, op vredelievende wijze kunnen worden beslist.

EERSTE HOOFDSTUK.

DE OORSPRONG VAN HET STAATSVERBAND.

---

§ 1. *Het belang van het staatsverband.*

Waar de mensch is, daar is ook de staat. Als gezellig wezen is bij dien mensch de neiging tot vereeniging en samenwerking ter vervulling van levensbehoeften en tot afwering van gemeen gevaar reeds zoolang aanwezig, dat wij, zonder de vraag naar het ontstaan van eenigen staatsvorm aan te roeren, het bestaan van de vereeniging van familien en stammen onder hunne hoofden en later onder den ruimeren staatsvorm, gerust kunnen aannemen als de noodzakelijke voorwaarde voor het maatschappelijk leven van den mensch.

Bij het vestigen van vaste woonplaatsen en de daarmeê samengaande verdeeling van den arbeid, ontwikkelt zich de staat langzamerhand uit den stam; maar nog langen tijd blijven vele eigenaardigheden van het stamleven in het nieuwe staatsleven voortduren. Zoo leidt de nauwe

aaneensluiting tusschen de burgers onderling, langen tijd tot de uitsluiting van vreemdelingen; bij de Romeinen werd tot onder de heerschappij der XII tafelen de peregrinus gelijk gesteld met den hostis[1]; bij de Germanen was de vreemdeling geheel rechteloos, en wel in den strengsten zin van het woord: zelfs doodslag van een vreemdeling was straffeloos, indien deze zich niet onder bescherming van een lid van den stam had geplaatst [2]).

Bij meerdere ontwikkeling en aanraking met andere volken wordt de staat den vreemdeling gunstiger gezind, de vreemdeling wordt geduld, maar moet nog in alles achterstaan bij den staatsgenoot; het burgerlijk, handels en strafrecht is voor hem nog een geheel ander recht dan voor hen in wier midden hij leeft. In den Romeinschen staat loopt dit onderscheid tusschen het ius civile en het ius gentium als eene roode draad door de geheele rechtsgeschiedenis.

In de middeleeuwen en tot zelfs nog in latere tijden bleef de achterstelling der vreemdelingen, hoewel in mindere mate dan vroeger, voortduren; het ius albinagii, de nadeelige stelling welke de vreemdeling bij het voeren van gedingen moest innemen, en dergelijke bijzondere bepalingen zijn eerst in den laatsten tijd en nog niet geheel en al afgeschaft. Meer en meer evenwel komen de wetgevers van de verschillende staten er toe om op het gebied van

---

[1]) Cicero, de offic. 1, cap. 12.

[2]) Van Geuns, Proeve eener Geschiedenis van de toelating en vestiging van vreemdelingen in Nederland, tot het jaar 1795.

Dr. L. Bar, Internat. Priv. und Strafrecht, p. 16.

het privaatrecht den vreemdeling gelijk te stellen met den eigen burger. Op het gebied van het staatsrecht echter geschiedt die toenadering niet, en wel uit den aard der zaak. Bij het privaatrecht geldt het bijna uitsluitend de belangen der individuen: de burger wordt beschermd tegen den vreemdeling, en bij meerder volkerenverkeer blijkt die bescherming overbodig te zijn; maar bij het staatsrecht heeft men te doen met de belangen van den staat, en waar het individu geroepen wordt om mede te werken tot de regeering van den staat, daar kan dit niet aan anderen dan aan eigen burgers worden overgelaten. De vreemdeling, meestal onbekend met de behoeften van een anderen staat en onderworpen aan de macht van een anderen souverein, zou moeilijk kunnen meêwerken tot het staatsbestuur.

Hoe meer een volk invloed op zijne eigene regeering uitoefent, hoe meer ook het staatsburgerschap gewaardeerd wordt; van daar gedeeltelijk, bij de Romeinen het hooge belang der civitas, en in de constitutioneele staten van den lateren tijd, van het staatsburgerrecht.

Ik heb mij ten doel gesteld hier na te gaan, op welke wijze het staatsburgerrecht ontstaat. De beslissing van deze vraag behoort aan den staat, en aan dezen alleen; zij wordt gegeven door het inwendig staatsrecht en is daarom een staatsrechtelijke, geen volkenrechtelijke regel.

§ 2. *Onderscheid tusschen het staats- en het volkenrecht* [1]).

Het volkenrecht heeft ter beslissing van de vraag tot

---

[1]) Travers Twiss. Domicile the criterium of national Character, in: Law of Nations in time of peace. p. 232.

welken staat iemand behoort, zijne eigen regelen, die ten zeerste met de staatswetten verschillen. De staatswetten maken algemeen eene groote onderscheiding tusschen de eigenlijke staatsburgers en de ingezetenen, d. z. die personen die wel eene woonplaats binnen de grenzen van den staat hebben maar geene burgerschapsrechten. Deze onderscheiding vervalt bij het volkenrecht; hier smelt het idée van staatsburger samen met dat van ingezetene. De Engelschen noemen dit staatsverband in volkenrechtelijken zin the national character.

De reden waarom het volkenrecht het domicilie aanneemt als criterium van de nationaliteit ligt hierin, dat men meer bijzonder in oorlogstijd, wanneer de meeste quaestiën over nationaliteit, dat wil zeggen over de vraag vriend of vijand, voorkomen, natuurlijk niet te maken heeft met de personen, die, ofschoon in het vijandelijk land geboren, nu elders wonen, maar met hen, die in dat land gevestigd, het feitelijk ondersteunen, 't zij door persoonlijke hulp, 't zij door in de lasten van den oorlog bij te dragen. De vreemdelingen, die zonder genaturaliseerd te zijn, hun domicilie in een vreemd land gevestigd hebben, deelen in de handelsvoordeelen van het land, en moeten ook evenzeer in de lasten deelen die aan dat ingezetenschap verbonden zijn. De zoo even genoemde publicisten

---

Van Tets, De Nationaliteit van personen en goederen in tijd van oorlog, acad. proefschr. p. 80 en vlg.

H. de Groot, de Jure B. ac P. l. III. cap. IV §§ VI en VII.

Lawrence, Comment. sur Wheaton. p. 127.

Bijnkershoek, Quaest. iur. public. l. I. cap. III.

benevens Phillimore, Vattel, Heffter, Massé en anderen, verkondigen deze leer, die weinig bestreden en in de praktijk bijna algemeen toegepast wordt.

Slechts een tweetal beslissingen van den „Conseil des prises" in Frankrijk huldigen deze leer niet [1]). Hierbij wordt aangenomen, dat onderdanen — in staatsrechtelijken zin — van een vijandelijk land, vijanden zijn, zelfs al zijn zij ingezetenen van een neutraal land, terwijl daarentegen de neutrale onderdaan indien hij in een vijandelijk land woont, neutraal blijft. Deze beslissingen steunen op deze overwegingen, dat, terwijl het vijandelijk karakter van den onderdaan van een vijand, niet verloren gaat door zijne vestiging in een neutralen staat, het zoowel déloyaal als tegenstrijdig is in zich zelf om de oorspronkelijk neutralen, alleen omdat zij in een vijandig land verblijf houden, met vijanden gelijk te stellen. En verder: „dat de publi-„cisten in de tijden waarin macht voor recht gold, wel „andere beginselen hebben kunnen verkondigen, maar dat „de vooruitgang van de beschaving, de algemeen gevoelde „behoefte aan uitbreiding en vrijheid van handelsbetrek-„kingen, meer vrijgevige ideeën hebben doen ingang vin-„den, die het gouvernement zich thans haast te proclameeren „als het beginsel van zijne politiek en de cijns voor zijne „liefde tot de menschheid."

Deze beslissingen, indruischende tegen het Règlement des prises van 1778, hebben noch in de praktijk navolging, noch bij de publicisten goedkeuring gevonden.

---

[1]) De Pistoye et Duverdy. Traité des prises. I. p. 321 en 486, aangehaald bij v. Tets.

Eenige toenadering evenwel is bij sommige publicisten wel merkbaar, in dien zin n.l., dat zij niet alleen letten op de woonplaats maar ook op het voornemen om daar te blijven wonen.

Zoo zegt Travers Twiss t. a. p.: „If he resides in a „given territory permanently, he is regarded as adhering „to the Nation to wich the territory belongs, and to be „a member of the political body settled therein. If he „resides only in a given territory for temporary purposes, „he is regarded as a stranger thereto, and a further „question must then be asked in wat country is his prin- „cipal establishment, and where, when he has returned, „does he consider himself to be at home. The country, „which satisfies the conditions, implied in this further „question, is designated in the language of public Law „the Domicile of the individual, which Vattel defines as „a fixed residence in any place with the intention of al- „ways remaining there."

Bluntschli [1]) gaat nog verder: hij wil slechts die ingezetenen volkenrechtelijk als staatsburgers beschouwd hebben, die met een „Staatsrechtliche Absicht", nl. om van het eene staatsverband in het andere over te gaan, ingezetenen zijn.

„Wenn Heffter — schrijft Bluntschli — alle in einem „Lande Domicilirten d. h. jeden der darin eine feste „häusliche Einrichtung für sich getroffen hat (Landsassen „im weitesten Sinne des Wortes) als Statsangehörige nach „völkerrechterlichen Grundsätzen bezeichnet, so geht er

---

[1]) Bluntschli, Das Moderne Völkerrecht. § 367.

„meines erachtens zu weit. Es gibt in vielen civilisirten „Staten eine grosze Anzahl ansässiger Kaufleute, Fabri„kanten u. s. f., welche nicht in den Statsverband ihres „Wohnorts aufgenommen sind, sondern in dem nationalen „Statsverband verbleiben, dem sie vor ihrer Niederlassung „in fremdem Lande angehört haben. Die Niederlassung „und der Gewerbsbetrieb geschieht zunächst aus privat„rechtlichen Motiven, und es ist keineswegs noth„wendig, das damit die Statsrechtliche Absicht, aus „einem Statsverband in einen andern überzugehen, ver„bunden wird. Der Code Civil (§ 17) erklärt ausdrücklich, „das die kaufmännische Etablirung in einem fremden Lande „im Zweifel nicht als Auswanderung anzusehen sei. Sie „geschieht nicht sans esprit de retour."

Het gevoelen van Bl. wijkt hier niet ver af van het oordeel van den Conseil des prises in de aangehaalde vonnissen. Wat daarvoor ook in iure constituendo aan te voeren moge zijn, bij de publicisten heb ik weinig instemming met dat gevoelen kunnen vinden. Het beroep op art. 17 van den Code Civil is hier m. i. ook weinig afdoende; dit artikel toch bepaalt, dat de hoedanigheid van Franschman verloren gaat door iedere vestiging in een vreemd land „sans esprit de retour", en vervolgens, „Les „établissements de commerce ne pourront jamais être con„sidérés comme ayant été faits sans esprit de retour."

Dit is intusschen eene bepaling van Frankrijks inwendig staatsrecht, die zeker geen beslissenden invloed mag uitoefenen op eene volkenrechtelijke kwestie. 't Komt mij voor dat Bl. hier te weinig onderscheiden heeft tusschen staats- en volkenrecht.

Hoe dat zij, wenschelijk is het zeker dat het nationaal karakter niet uitgebreid worde tot de vele personen, die slechts om tijdelijke oorzaken, als handelsbetrekkingen, het genieten van onderwijs en dergelijke, in eenen vreemden staat verblijf houden. Het uitgebreide volkerenverkeer en de spoedige en gemakkelijke communicatiën tusschen de staten zullen wel noodzaken om het volkenrechtelijk begrip van staatsburger zooveel mogelijk te doen naderen tot het staatsrechtelijke idée van het onderdanenverband.

§ 3. *Afstammings- en territoriaal beginsel.*

Zooals wij boven (pag. 7) zagen, heeft ieder staat het recht voor zich zelf vast te stellen wie hij als zijne burgers wil beschouwen, m. a. w. welke voorwaarden vervuld moeten worden om iemand burger van eenen bepaalden staat te doen zijn. In de eerste plaats dan de vraag: tot welken staat behoort het kind bij zijne geboorte?

De meest eenvoudige en voor de hand liggende beantwoording dezer vraag is: het kind behoort tot den staat waarvan zijne ouders lid zijn, op het oogenblik zijner geboorte. Van zijne ouders ontvangt het alles waardoor zijn toestand bepaald wordt, hunne familie, hun naam, hun taal en hunnen maatschappelijken stand, en het meest redelijke is dan ook zeker dat het de rechten en verplichtingen jegens den staat deelachtig wordt en op zich neemt, die zijne ouders reeds vóór zijne geboorte bezaten.

„La société," zegt Vattel [1]) „ne pouvant se soutenir et

---

[1]) Vattel, Tome I. Chap. 19. § 212 en 215.

„se perpétuer que par les enfants des citoyens, ces enfants „y suivent naturellement la condition de leurs pères, et „entrent dans tous leurs droits.

„La patrie des pères est donc celle des enfants et ceux- „ci deviennent de véritables citoyens par leur simple con- „sentement.......

„Par la loi naturelle, les enfants suivent la condition „de leurs pères et entrent dans tous leurs droits; le lieu „de la naissance ne fait rien à cela, et ne peut fournir „de lui même aucune raison d'ôter à un enfant ce que la „nature lui donne."

Het beginsel, in deze woorden zeer juist uitgedrukt, heet het afstammings of persoonlijk beginsel, in tegenstelling van een beginsel dat in de middeleeuwen opgekomen maar in den nieuweren tijd bijna reeds geheel verdwenen was; namelijk het territoriale. Dit laatste ontstond ten gevolge van de geheele omkeering in het staatsrecht van de M. E., eene omkeering die eene groote wijziging bracht in de verhouding van den burger tot den staat, en het aanzijn gaf of liever het gevolg was van het leenstelsel, zooals dat zich in bijna alle staten van Europa ontwikkelde.

Bij de oude staten stond op den voorgrond de persoon van den burger, deze bracht zijne kinderen meê in het staatsverband; bij de middeleeuwsche staten staat op den voorgrond het begrip dat de bodem waarop men geboren is beslist over het staatsverband van het kind. Niet de afstamming maar de geboortegrond maakt burger van den staat; dit heet het territoriale beginsel.

Om het ontstaan en het ondergaan van het territoriaal systeem wel te begrijpen is het noodig te wijzen op eenige

bijzonderheden in de geschiedenis der M. E., bijzonderheden die evenwel niet overal zoo helder zijn, dat zij het veld der gissingen geheel zouden afsluiten.

De beide hier te behandelen systemen hangen grootendeels zoo samen met andere vragen, voornamelijk omtrent de rechten van vreemdelingen, die later aanleiding gaven tot de statuten-questiën, dat het tot juist begrip somtijds noodig is ook deze kortelijks aan te halen.

Bij de oude staten gold, zooals wij zagen, algemeen het afstammingsbeginsel, bij de Romeinen was de zoon van den civis Romanus ook zelf Romeinsch burger [1]) en bij de Germaansche stammen heerschte langen tijd dit beginsel eveneens.

Onder de heerschappij van Caracalla was het Romeinsche burgerrecht uitgebreid over het geheele grondgebied van het Rom. Rijk; de civitas met alle rechten die dit met zich sleepte was gemeen voor alle inwoners van de provinciën, en hiermee was over het belangrijkste deel van Europa eene zekere rechtseenheid in het leven geroepen. Deze zou evenwel niet lang blijven bestaan; de invallen van de vele Germaansche stammen, in de 5de eeuw voornamelijk, op den bodem van het Westersche Romeinsche Rijk deden aldaar een menigte staten en stammen ontstaan die somtijds met elkaar verbonden en somtijds geheel van elkaar onafhankelijk, een toestand in 't leven riepen, zooals de oude geschiedenis ons daarvan geene voorbeelden geeft.

---

[1]) Marezoll, Lehrbuch der Institutionen des R. R. p. 137.

Ieder dezer volken bracht zijne eigen rechten mede, terwijl de oorspronkelijke bevolking tevens zijn eigen recht, dat is het Romeinsche recht, behield. Dit was eene uitzondering op hetgeen te voren bij veroveringen altijd geschiedde; toen toch drong men den overwonnen en het recht der overwinnaars op en vernietigde dus gene geheel als zelfstandig volk, of wel men gaf hun een meer beperkt recht dan zij te voren hadden [1]; maar hier, bij de invallen der Germaansche horden, zien wij de Franken, Galliers, Bourgondiers, Westgothen, Lombardiers en de andere stammen naast en door elkaar leven ieder naar zijne eigen wetten en instellingen. Slechts de Oostgothen die door hunne meerdere beschaving hoogere eischen stelden aan hun recht, namen het Rom. recht aan [2].

Hoe deze afwijking van hetgeen te voren altijd geschiedde eigenlijk verklaard moet worden, is niet geheel zeker; de meeste waarschijnlijkheid ligt zeker ten grondslag aan de verklaring van Savigny. Deze bestrijdt de meening dat uit de zucht tot vrijheid, uit de humaniteit en de gastvrijheid der Germaansche volken deze voor de overwonnenen zoo gunstige toestand zou voortvloeien; de verklaring van Savigny zelven berust niet op dergelijke algemeene begrippen maar op de logische noodzakelijkheid. Het systeem der persoonlijke rechten, zegt S. [3]), kon eerst ontstaan toen de volkeren door verovering in groote mas-

---

[1]) Savigny, Geschichte des Röm. Rechts im Mittelalter. I. p. 90.

[2]) Hallam, View of the statie of Europe during the Middle Ages. Savigny, I. p. 91.

[3]) Savigny, I. p. 92 en vlg.

sa's met elkander vermengd werden. Neemt men dit ontstaan aan, zoo moet het systeem der persoonlijke rechten in alle Germaansche staten op Romeinschen bodem gelden, evenwel in 't begin slechts voor een tweevoudig recht, dat van den overwinnenden stam en het Romeinsche. Germanen van andere stammen genoten in zulk eenen staat niet van hun eigen recht. Breidde deze staat evenwel zijne veroveringen uit en onderwierp hij ook andere Germaansche staten, dan gold binnen zijne grenzen evenzeer het Germaansche recht van den onderworpen stam, als vroeger het Romeinsche. Zoo gold in Noord Frankrijk in den eersten tijd der Frankische overheersching alleen Frankisch en Romeinsch recht, onder de Karlovingiërs echter kwam daarbij nog het recht der West Gothen, Bourgondiers, Alemannen, Beieren en Saxen. In Italië heerschte onder de Lombardische koningen alleen Lombardisch en Romeinsch recht; door de verovering der Franken werden de vele rechten naar welke deze leefden ook naar Italië overgebracht.

Als verschillende standen leefden die stammen op den zelfden bodem naast elkaar voort; ieder had het recht van den stam waaruit hij gesproten was, de vrouw volgde het recht van haren man, zoolang deze leefde, terwijl de geestelijken algemeen het Romeinsche recht volgden. Even als men zijn stand niet willekeurig veranderen kon, zoo kon men evenmin een ander recht aannemen dan dat waartoe men door de geboorte gerechtigd was [1]). Door deze ver-

---

[1]) Dr. L. Bar. p. 17 en vlg.

menging der stammen onder elkaar trad het begrip van „leven onder één recht" in de plaats van „behooren tot één staat"; de zin der woorden lex en natio was dikwijls gelijkluidend.

De toestand in Europa in de eerste eeuwen na de veroveringen der Germanen was dus een zeer verwarde; en geen wonder is het dan ook wanneer wij in een brief van bisschop Agobard aan Lodewijk de Vrome lezen: „men ziet dikwijls vijf personen bij elkaar die allen aan verschillende wetten gehoorzamen" [1]).

Iets dergelijks vinden wij in den tegenwoordigen tijd nog veelal in Oostersche landen, waar zich Westerlingen gevestigd hebben; zoo hebben in Turkije de Franken (algemeene naam voor vreemdelingen) hun afzonderlijk recht; in Britsch Indie en in onze O.-I. bezittingen hebben de Engelschen en wij eveneens een ander recht dan de inboorlingen.

Tegenover dezen toestand in Europa in het begin der M. E. ontwikkelde zich, toen de staten tot meerdere vastheid kwamen en het leenstelsel zijne eigenaardige ontwikkeling begon, een nieuwe toestand die geheel en al verschilde van den voorafgaanden, ja, er zoo scherp mogelijk tegenover stond. Het meer persoonlijk karakter dat het recht, bij de veroverende germaansche stammen aannam, had ten opzichte van het criterium van de nationaliteit geene verandering gebracht in hetgeen vroeger algemeen gold; het beginsel der afstamming was integendeel zoo sterk mogelijk op den voorgrond getreden. Eene even groote verandering als door het

---

1) Savigny, p. 91.

persoonlijk karakter van het recht gebracht was in de verhouding van de leden van verschillende stammen onder elkaar, ontstond er in de verhouding van den burger of liever den onderdaan tot den staat, door de vestiging van den eigenaardigen middeleeuwschen staatsvorm, die geheel en al gegrondvest was op het leenstelsel. Het leenstelsel toch leidde daartoe dat het beginsel der afstamming week voor het territoriaal systeem.

Het nagaan van de geschiedenis van het ontstaan der feodaliteit in Europa zou mij verder voeren dan streng noodig is, ter beantwoording van de vraag, hoe het afstammingsbeginsel verdrongen werd door het territoriaal systeem; het zij hier voldoende in de algemeene eigenschappen van het leenstelsel de oorzaak te zoeken van die verandering.

Eene hoofdeigenaardigheid van het leenstelsel is het groote gewicht dat gehecht werd aan het bezit van den grond, de verschillende vormen waarin dat bezit voorkwam, en de oorzaken waaruit het voortsproot.

Te voren bracht het grondbezit als zoodanig geene andere dan privaatrechten aan zijnen bezitter; de vorst of het opperhoofd mocht groote bezittingen en landerijen in eigendom hebben, niet daardoor maar door geboorte of keuze was hij beheerscher zijner onderdanen.

In het leenstelsel vinden wij die afscheiding tusschen privaat en publiek recht bijna geheel verdwenen. Ieder grondbezitter was in zekere mate souverein op zijnen grond, de bewoners van dien grond waren zijne onderdanen. Deze gronden waren oorspronkelijk allen verkregen door verovering; een machtig opperhoofd schaarde om zich heen

krijgslieden van minderen rang, die hem overal volgden, in den oorlog ondersteunden, en daarvoor als belooning paarden, wapenen en voornamelijk veroverd land ontvingen. De veroverde landen werden in den beginne niet met vasten titel afgestaan, zij konden zelfs door het hoofd naar willekeur worden teruggenomen. Langzamerhand evenwel werden zij eerst in de rechte en vervolgens ook in de zijliniën erfelijk, maar steeds bleven de plichten tot ondersteuning van hem, van wien oorspronkelijk het land ontvangen was, bestaan. In den Visigothischen codex van koning Ewarick en in het Salische recht vinden wij de grondslagen van deze inrichtingen, die zich daarop verder ontwikkelden [1]). De grondbezitters die op deze wijze hun land in „leen" hadden gekregen, gaven dit dikwijls weer in leen uit aan anderen, die dan op hunne beurt evenzeer verplicht waren hnnnen leenheer in den krijg te ondersteunen. De souvereiniteit hing dus geheel en al af van het bezit van den bodem; slechts eene zekere suzereiniteit bond de vazallen aan hunnen leenheer. Zoo belangrijk was het begrip van het grondbezit geworden, dat men gerust met Mignet (De la Feodalité, partie 1, chap. 3.) kon zeggen: „L'homme était en quelque sorte possédé par la terre"; met Laferrière (Histoire du droit, t. 4 p. 420): „La condition humaine était l'accessoire de la terre", en met Burgundus (Observat. 5.) „Persona naturae ac conditioni rei se accommodat. Bona personam non sequuntur sed personas ipsas ad se trahunt."

---

[1]) In Frankrijk was de erfelijkheid der leenen reeds regel onder Karel de Kale † 377. Eichhorn, Deutsche Staats und Rechts Geschichte, p. 551 en vlg.

Onder deze toestanden veranderde de opvatting van het begrip der souvereiniteit en der nationaliteit. Het onderdanen-verband onderging daardoor natuurlijk evenzeer eene groote wijziging. Iedere landstreek was gewoonlijk onderworpen aan een meer of minder belangrijk aantal machten, die daarover gezag hadden en waarvan de eene boven de andere geplaatst was, en onder welke die macht het zwaarst woog, welke toekwam aan hem die op het gebied zelf woonde. Philippe de Beaumanoir [1]), sprekende over de vraag: voor welke rechtbank een justiciable moet verschijnen, die op denzelfden dag en hetzelfde uur voor verschillende heerlijke rechtbanken wordt gedaagd, verklaart dit overwicht aldus: „je di qu'il doit mix aler à la semonse „du segnor desoz qui il est couquans et levans, (couchant „et levant) car il li doit moult plus d'obéissance qu'il ne „fet as autres segneurs de qui il tient ses héritages tant „solement; porce que li sire desoz qui il est couquans et „levans, a le justice de son cors et la conaissance de mue- „bles et de catix et des héritages qu'il tient de li."

Uit de woonplaats volgde het onderdanenverband, en dit was noodzakelijk bij de tallooze kleine feodale staatjes die zich in Frankrijk en Duitschland voornamelijk in de 9de en de 10de eeuw vormden [2]). Van vrije staatsburgers toch was er geen sprake; het geheele volk werd verdeeld in vazallen, hofhoorigen en lijfeigenen, die allen hunne rechten en verplichtingen te danken hadden aan den grond waarop zij woonden. Zij waren aanhangsels van dien grond

---

1) Coutume de Beauvois ch. 2 § 16 in de Rev. de Dr. I. 1871 p. 428.
2) Hallam, l. l.

en hunne geboorte aldaar maakte hen tot onderdanen. Aldus werd in Europa met het leenstelsel, ten opzichte van den oorsprong van het staatsverband, het territoriaal systeem ingevoerd. In Engeland geschiedde dit met de verovering van de Normandiers [1]).

De feodaliteit had de verschillende germaansche stammen, die als eene verwarde massa onder en door elkaar leefden, gescheiden, vaste woonplaatsen aangewezen en hen daaraan verbonden. Door de aldus ontstane kleine staten werd de grondslag gelegd voor de machtige rijken van den nieuweren tijd, die ontstonden doordien de kleinere staten zich samenvoegden en schaarden om gemeenschappelijke middelpunten. En hiermee had de feodaliteit hare roeping vervuld, maar nog langen tijd daarna bleven de instellingen bestaan die met haar noodzakelijk, maar later overbodig waren.

De regel: het kind behoort tot dien staat op wiens grond het geboren is, heerschte in Europa nog algemeen, behoudens weinige uitzonderingen, tot aan deze eeuw, terwijl dit in Engeland tot nog voor weinige jaren gold. Thans zijn alle beschaafde staten weer teruggekeerd tot het afstammingsbeginsel, en terecht, want tot welke tegenstrijdige, dikwijls gevaarlijke verhoudingen het territoriaal stelsel

---

[1]) De onderscheiding van de beide hier behandelde systemen van personaliteit en territorialiteit komt voornamelijk te pas en wordt door de schrijvers meestal behandeld bij de vragen: naar welk recht de verhouding tusschen vreemdelingen en inboorlingen, zoo wat personen als goederen betreft, geregeld moet worden. Eene daarmeê, wat het territoriaal systeem betreft, analogische geschiedenis, had ook de door mij behandelde vraag. Hierom heb ik het woord „territoriaal" meestal gebezigd om het begrip uit te drukken, dat het criterium der nationaliteit door geboorte, in den bodem gelegen was.

aanleiding kan geven, is in de Engelsche geschiedenis meermalen gebleken. Vooral in een tijd dat het internationaal verkeer zich zoo sterk ontwikkelt als thans het geval is, kan er aan de dikwijls toevallige plaats der geboorte weinig gewicht meer gehecht worden. Bovendien strookt het ook zeer weinig met het moderne staatsidée om zich burgers toe te eigenen, tegen hunnen wil, alleen omdat de staat bezitter is van den grond.

De gewoonte om bij verovering van landstreken aan de bewoners de vrije keuze te laten tusschen den staat van den veroveraar en dien tot welken hunne landstreek vroeger behoorde toont dit aan. Indien toch het beginsel gold: de beheerscher van den grond is tevens beheerscher van de bewoners, dan zou er weinig reden ten grondslag liggen aan de praktijk welke o. a. nog kort geleden bij de inlijving van Elzas en Lotharingen in het Duitsche rijk werd toegepast. Door de middelen die een veroveraar bezit om invloed uit te oefenen op de keuze, moge deze in vele gevallen al zeer weinig vrij zijn, toch ligt in de bedoelde praktijk der erkenning van het beginsel opgesloten, dat de bewoners beslissen tot welken staat zij willen behooren, en dat niet het bezit van den grond ook het recht met zich brengt om zich tevens den beheerscher der inwoners te noemen. Sommige vorsten drukten ditzelfde beginsel in hunne titulatuur uit door zich niet beheerscher van het land te noemen maar van hunne onderdanen [1]).

---

[1]) De Fransche keizer nam den titel aan van „Empereur des Français" en de Russische Czar van „keizer aller Russen."

Terwijl dus in den nieuweren tijd het territoriaal systeem weer voor het afstammingsbeginsel heeft plaats gemaakt in de wetgevingen der beschaafde staten, treedt toch het eerstgenoemde nog dikwijls aanvullend op. Zoo wordt in sommige staten de naturalisatie gemakkelijk gemaakt, indien men geboren is op het grondgebied van den staat waarvan men burger wenscht te worden, en wordt bij vondelingen, van wie de ouders niet bekend zijn, ook de bodem waarop het gevonden is als het criterium der nationaliteit aangenomen. Maar leidend beginsel is het niet meer, noch in de wetgeving der beschaafde volken, noch voor de publicisten. Doelende op het territoriaal systeem zegt dan ook Westlake [1]: „C'est là un principe féodal, peu „compatible avec les habitudes voyageuses des temps „modernes, et destiné à amener des conflits incessants „avec les législations qui fondent la nationalité sur l'ori„gine paternelle."

Na deze vluchtige historische schets, waarin wij zagen hoe het afstammings-beginsel, gedurende de middeleeuwen door het territoriaal systeem vervangen, in de nieuwere tijden weer opkomt, omdat het geheel en al samenhangt met het wezen van den modernen staat, zullen wij thans in een kort overzicht over de wetgevingen van de voornaamste staten van Europa en van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika zien hoe dit beginsel in de wetten is opgenomen en in hoeverre somtijds het territoriaal beginsel daarbij aanvullend optreedt.

---

[1]) Exposé des Lois Anglaises récentes. Rev. de Dr. I. 1871. p. 601.

§ 4. *Wetgevingen.*

In Frankrijk wordt de oorsprong van het staatsverband geregeld door den Code Civil in art 9 en vlg.

Art. 10 bepaalt: „Tout enfant né d'un Français en pays étranger est Français. Tout enfant né en pays étranger, d'un Français qui aurait perdu la qualité de Français pourra toujours recouvrer cette qualité, en remplissant les formalités préscrites par l'article 9."

Art. 9. „Tout individu né en France d'un étranger pourra, dans l'année qui suivra l'époque de sa majorité, réclamer la qualité de Français; pourvu que, dans le cas où il résiderait en France, il déclare qui son intention est d'y fixer son domicile, et que dans le cas où il résiderait en pays étranger, il fasse sa soumission de fixer en France son domicile, et qu'il l'y établisse dans l'année, à compter de l'acte de soumission."

Art. 2 van de wet van 7 Februari 1851 bepaalt: „L'article 9 du C. C. est applicable aux enfants de l'étranger naturalisé, quoique nés en pays étranger, s'ils étaient mineurs lors de la naturalisation. A l'égard des enfants nés en France où à l'étranger, qui étaient majeurs à cette même époque, l'article 9 du C. C. leur est applicable dans l'année qui suivra celle de la dite naturalisation."

Art. 1 van genoemde wet houdt in: „Est Français tout individu né en France d'un étranger qui lui même y est né, à moins que dans l'année qui suivra l'époque de sa

majorité, telle qu'elle est fixée par la loi française, il ne réclame la qualité d'étranger par une déclaration faite soit devant l'autorité municipale du lieu de sa résidence, soit devant les agents diplomatiques ou consulaires accredités en France par le gouvernement étranger."

In deze bepalingen staat dus de afstamming als hoofdbeginsel voorop, maar wordt toch ook in zooverre het territoriaal beginsel aangenomen, als de geboorte van den vader of van het kind op Franschen bodem de naturalisatie onder minder zware voorwaarden doet plaats hebben. De eenvoudige verklaring dat men zijne woonplaats in Frankrijk zal vestigen of behouden, is voldoende om genaturaliseerd te worden. Het eigenlijke territoriaal beginsel, zooals dat vóór de C. C. in Frankrijk gold [1]), kan in deze bepalingen niet teruggevonden worden. De geboorte op Franschen bodem beslist hier niet, maar drukt eenvoudig een vermoeden uit van voortdurende vestiging in Frankrijk, en dit vermoeden wordt dan tot zekerheid door de verklaring van den persoon bij zijne meerderjarigheid, dat hij zijne woonplaats in Frankrijk wil vestigen of behouden.

Art. 1 van de wet van 7 Februari 1851 gaat zelfs zoover, dat het den wensch Fransch staatsburger te zijn, als een wettelijk vermoeden aanneemt — indien er geen tegenovergestelde verklaring gedaan wordt — bij den zoon van een vreemdeling, indien die zoon zoowel als zijn vader op Fransch grondgebied geboren is. Deze bepaling gaat verder

---

[1]) Bar. p. 92.

dan de bovengenoemde en is in zekeren zin een overblijfsel van het territoriaal beginsel; de geboorte van vader en zoon beide in Frankrijk maakt den zoon, tot aan zijne meerderjarigheid althans, Fransch onderdaan; hier is het de geboortegrond — zij 't dan ook van twee geslachten — die den Staatsburger vormt. In strijd met het systeem van de wet zelve, die zegt: „Tout enfant né d'un Français en „pays étranger est Français", kan deze bepaling allicht in botsing komen met de wetgevingen van andere staten, die alleen op de afstamming letten. Hoe gemakkelijk kan het geschieden dat bij de duizende vreemdelingen die jaarlijks eenigen tijd in Frankrijk doorbrengen, zonder eenig plan om Fransch onderdaan te worden, een geval als het hier veronderstelde plaats grijpt; geen van de Europeesche Staten zal in dat geval een zijner burgers aan Frankrijk afstaan, allen toch nemen denzelfden regel aan dat de afstamming slechts staatsburger maakt. Om deze reden is die bepaling dan ook ten zeerste af te keuren.

In België verwijst art. 4 der Constitutie, omtrent het verkrijgen en het verliezen der staatsburgerlijke rechten, naar de bestaande bepalingen ten opzichte van het burgerlijk recht, dat in den Code Napoleon vervat is. Het daar geldend recht is dus aan het fransche gelijk.

Wat Duitschland betreft, vroeger hadden de afzonderlijke staten van den Duitschen bond hunne afzonderlijke bepalingen omtrent het ontstaan en het verlies van staatsverband.

In Pruissen gold het afstammingsbeginsel volgens de wet van 31 December 1842 § 2. In Beieren, Wurtemberg en Saksen, krachtens de wetten van 1813 Edict I.

Ueber das indigenat, van 25 Sept. 1819 § 19 en vlg. en van 2 Juli 1852, gold dit eveneens [1]).

Den 1en Juli 1870 is voor de Noord-Duitsche bond hiervoor in de plaats getreden eene algemeene wet Ueber die Erwerbung und Verlust des Bundes- und Staatsangehörigkeit.

Deze wet stelt, even als de bondstaten Zwitserland en Noord-Amerika, het verwerven van het staatsburgerrecht in de enkele staten als voorwaarde voor het verkrijgen van dit recht in den geheelen bond.

Bij de verdragen van 15 Nov. 1870, tusschen de N. D. Bond en Baden en Hessen; van 25 Nov. 1870 tusschen de N. D. B., Baden en Hessen eenerzijds en Wurtemberg anderzijds; en bij de wet van 3 Juni 1871, rakende de annexatie van Elzas en Lotharingen, zijn de bepalingen van genoemde wet executoir verklaard voor het gansche Duitsche rijk. Beieren heeft zich bij het verdrag van 23 Nov. 1870 met de N. D. B. de vrijheid voorbehouden om ten aanzien van de Heimaths- und Niederlassungsgesetze zijne eigene wetgeving te behouden. Dit heeft evenwel alleen het gevolg gehad, dat de wet van 4 Mei 1868 betreffende de polizeiliche Beschränkungen der Eheschliessung in Beieren is blijven bestaan. De nu geldende algemeene rijkswet is dus de wet van 1 Juli 1870; [2]) deze heeft in § 2 en § 3 vastgesteld:

---

[1]) Bluntschli. Staatswörtenbuch i. v. Staatsangehörige.

[2]) Verfassungs des Deutschen Reichs, bearbeitet von H. Biester. Berlin 1871. Gesetz über die Erwerbung und den verlust des Bundes und Staatsangehörigkeit, von 1 Juni 1870 in Volksausgabe Nordd. Bundes Gezetze. Berlin 1870.

§ 2. „Die Staatsangehörigkeit in einem Bundesstaate wird fortan nur begründet:

1°. durch Abstammung;

2°. durch Legitimation [1]);

3°. durch Verheirathung;

4°. für einen Norddeutschen durch Aufnahme; und

5°. für einen Ausländer durch Naturalisation."

§ 3. „Durch die Geburt, auch wenn diese im Auslande erfolgt, erwerben eheliche Kinder eines Norddeutschen die Staats-Angehörigkeit des Vaters, uneheliche Kinder einer Norddeutschen die Staats-Angehörigkeit der Mutter.

In deze bepalingen vinden wij dus het zuivere afstammingsbeginsel; de geboortegrond is hier geheel zonder invloed. Ook bij de Naturalisatie (§ 1—12 van genoemde wet) wordt, zooals wij later zullen zien, in 't geheel geen gewicht gehecht aan de geboorte op Duitschen grond. Bepalingen ten aanzien van vondelingen behelst de wet niet; voor dezen blijft dus niets anders over dan zich even als een vreemdeling te onderwerpen aan de voorwaarden der naturalisatie.

In Zwitserland [2]) verleent het eedgenootschap als zoodanig geene burgerschapsrechten; volgens de Constitutie

---

[1]) In § 4, Ist der Vater eines unehelichen kindes ein Norddeutscher und besitzt die Mutter nicht die Staats-Angehörigkeit des Vaters, so erwirbt das kind durch eine den gesetzlichen Bestimmungen gemäsz erfolgte Legitimatión die Staats-Angehörigkeit des Vaters.

[2]) Bluntschli. Staatswörtenbuch i. v. Staatsangehörige.

Collection des Constitutions, chartes et loi fondamentales des peuples de l'Europe et des deux Ameriques. tome II. p. 383 en vlg.

Lawrence, Commentaire. tome III. p. 217.

van 1848 is ieder burger van een kanton eveneens burger van den geheelen Zwitserschen staat. Evenals in Duitschland de enkele staten, zoo verleenen hier de afzonderlijke kantons het staatsburgerrecht, met dit onderscheid evenwel, dat de Duitsche staten ééne algemeene wet hebben ter beoordeeling wie als staatsburgers te beschouwen zijn, en dat de Zwitsersche kantons ieder hunne eigene wetgeving hebben [1]. Behalve in het kanton Genève, waar het Fransche recht nog in mindere of meerdere mate heerscht, huldigen de andere kantons allen het zuivere afstammingsbeginsel; het in wettigen echt geboren kind volgt de nationaliteit des vaders, onafhankelijk van het feit of de geboorte in of buiten Zwitserland heeft plaats gehad.

In Oostenrijk behelst het Allgemeine bürgerliche Gesetsbuch für die Deutschen Staaten Oesterreichs 1 thl. 1 hptstk. § 28 en vlg., eveneens de bepaling, dat het kind van den Oostenrijker, ook buiten 's lands geboren, de nationaliteit van zijn vader volgt.

Ook Spanje huldigt na zijne Constitutie van 1837 dit afstammingsbeginsel maar slechts ten deele. In de eerste artikelen van die Constitutie toch werd bepaald, dat Spanjaarden zijn: allen die op het grondgebied van Spanje geboren zijn, en vervolgens de zonen van Spaansche vaders en moeders, al zijn zij ook buiten 's lands geboren. In de latere constituties is ten dezen geene verandering gebracht, zoodat Spanje nog gedeeltelijk het feodale stelsel huldigt.

---

[1] Eene enkele uitzondering op den regel dat het eedgenootschap geene burgerschapsrechten verleent, is vervat in ziff 2. litt. *d* der Grondwet; maar ook het aldus verleende recht is slechts van kracht in één kanton

E n g e l a n d is een van die staten geweest, welke het langst het territoriale stelsel als beginsel in de wetgeving hebben gehandhaafd. Toen in bijna alle staten van het vasteland van Europa het oude stelsel reeds had plaats gemaakt voor het nieuwere, door de behoeften van het volkerenverkeer geboden, had het Britsche rijk, in overeenstemming met zijne overige wetgeving, nog steeds de bepaling behouden, dat diegene Engelsch staatsburger — natural born subject — mogt en moest heeten, die geboren was binnen de grenzen van het Britsche rijk.

Hoewel bij de handhaving van dat beginsel in de practijk de behoefte aan wijziging zich meermalen had doen gevoelen, werd toch slechts door het toelaten van uitzonderingen in die behoefte voorzien; het beginsel zelf bleef onaangetast. Eerst in 1870 bezweek het Engelsche gouvernement voor den geest des tijds, en kwam tot eene andere beschouwing omtrent het onderdanenverband dan tot dusverre gevolgd was.

De geschiedenis van het Engelsche staatsrecht is op dit punt zoo merkwaardig, dat men ons wel zal veroorloven hier een kort overzicht te geven van de wijze hoe het onbuigzaam beginsel zich al langzamerhand naar de tijdsomstandigheden heeft geplooid, en hoe in Engeland de overblijfselen van het feodalisme in dezen zonder schok of revolutie in overeenstemming zijn gebracht met de denkbeelden van den nieuweren tijd.

Toen, in het midden der elfde eeuw, Willem de Veroveraar Engeland voor de kracht zijner wapenen had doen bukken, voerde hij aldaar een leenstelsel in, dat geschoeid op den voet van het leenstelsel in het ove-

rige Europa, dit nogtans verreweg in gestrengheid overtrof.

Aan de Normandische baronnen die hem zijne verovering hadden helpen bevechten, gaf de koning de goederen van den ouden Angelsaksischen en Deenschen adel in leen, terwijl hij dezen bijna geheel uitroeide. Ook hier was het dus de verovering die het leenstelsel vestigde. In beginsel werd bij dit stelsel aangenomen, dat de koning als zoodanig leenheer en eigenaar van het geheele gebied van het koninkrijk was, en dat alle vrijen die daarop woonden zijne vazallen waren. Uit deze beschouwing vloeide voort, dat geen onderdaan van een ander vorst, m. a. w. geen vreemdeling, in Engeland grondbezit kon verkrijgen; mocht dit geschieden dan toch zou hij aan twee vorsten gehoorzaamheid verschuldigd zijn, 't geen natuurlijk niet mogelijk was. Het verbod om grondeigendom in Engeland te verkrijgen voor den vreemdeling hing geheel en al samen met het territoriaal systeem van het onderdanenverband; beide moesten met elkaar staan en vallen.

Spoedig evenwel bleek het, dat dit territoriaal systeem van het onderdanenverband in zijne volle gestrengheid toegepast, zoowel voor den staat als voor zijne burgers groote nadeelen kon opleveren. Kreeg de staat toch door de vreemdelingen die daar geboren waren nieuwe burgers, hij verloor aan den anderen kant ook hen, die uit zijne eigene burgers maar buiten zijne grenzen geboren, geen ander vaderland wenschten te hebben dan hunne ouders.

Om deze nadeelen te ontgaan werd reeds in 1352 door de Statute 25. Edward III bepaald, dat alle buiten 's lands geboren kinderen beschouwd zouden worden als „natural born", indien de ouders tijdens de geboorte waren „in al-

legiance to the king" [1]) en de moeder met toestemming van haar echtgenoot over de zee was gegaan [2]). Dit statuut was evenwel alleen toepasselijk voor zooverre het erfrecht betrof.

Onder de regeering van koningin Anna (statute 7 Anna, c. 3) werd dit zelfde bepaald, maar algemeen, en niet alleen in betrekking tot het erfrecht. Ook werden de bepalingen van dat statuut op Ierland van toepassing verklaard.

Onder de regeering van George II is er verschil van gevoelen ontstaan over de vraag of de vader en de moeder beide Engelsche onderdanen moesten zijn, dan of het

---

[1]) De oath of allegiance is de eed door welke ieder leenman of vazal aan den oppersten leenheer verbonden is, deze verplicht hem tot trouw en hulde jegens dien leenheer — contra omnes fidelitatem fecit — zonder eenig voorbehoud. De oath of fealty was de eed welke iemand slechts verbond jegens den onmiddellijken leenheer, die op zijne beurt weer vazal van een ander kon zijn. De landen uit de handen van den hoogsten leenheer ontvangen, heetten feudum ligium; vandaar dat alle inwoners van het land aan den koning verbonden waren door de allegiance. Oorspronkelijk moest door ieder Engelsch burger de oath of allegiance worden afgelegd, maar dit geraakte langzamerhand in onbruik; alleen van hen die publieke ambten bekleeden en van degenen die men verdenkt dat zij den vorst weinig genegen zijn, wordt thans die eed nog afgenomen.

Ook voor de vreemdelingen bestaat er in Engeland een dergelijke instelling; het is nl. de oath of local allegiance die slechts verbindende is zoolang het verblijf in Engeland duurt.

In tegenstelling van die local allegiance van den vreemdeling wordt dan de allegiance van den natural born subject of the king, de natural allegiance genoemd. Blackstone, Commentaries dl. I. p. 403.

[2]) Résumé de la Législation Anglaise par W. A. S. Westoby. Bruxelles 1854. p. 24.

voldoende was dat een van beide dit was om de buiten 's lands geboren kinderen in de voordeelen van het Engelsche staatsburgerrecht te doen deelen. Hoewel onder de regeering van Karel I in 1641 twee vonnissen waren geveld, welke het Engelsche burgerschap van den vader voldoende verklaarden, zoo moest hier toch de beslissing van het parlement ingeroepen worden. Het gevolg daarvan was dat koning George II een statuut uitvaardigde met de bepaling, dat ieder kind, geboren buiten de grenzen van de suzereiniteit van den koning, door dat statuut zelf verklaard werd te zijn Engelsch onderdaan, indien de vader op het oogenblik der geboorte „natural born subject" was.

Beide laatstgenoemde statuten, nl. die van koningin Anna en van George II, maken in 't geheel geen melding van het statuut van Eduard III, dat de bedoeling scheen in te houden om ook kinderen van Engelsche moeders voor Engelsche burgers te verklaren [1]), hoewel dat statuut bij de bovengemelde vonnissen onder Karel I was toegepast geworden.

De Engelsche Jurisprudentie volgde ook later alleen de statuten van George II en Anna, zonder zich verder uit te laten omtrent het statuut Edward III, zooals blijkt uit een vonnis van 1791 waarin beslist werd dat alleen de kinderen van Engelsche vaders konden erven [2]).

In 1844, bij het statute 7 en 8 Vict. c. 66, werden de statuten van George en Anna gewijzigd in den zin van het

---

1) Id. p. 25.

2) 4. Term Reports, 300. in de zaak van Doedem Durouse, v. Iones, aangehaald bij Westoby p. 25.

statuut Edw. III, door daarin de bepaling op te nemen, dat kinderen van Engelsche moeders dezelfde rechten zouden hebben als die van Engelsche vaders. In verband met de bepaling van het Engelsche staatsrecht, dat de Engelsche vrouw gehuwd met een vreemdeling hare oorspronkelijke nationaliteit blijft behouden, is die bepaling zeker zeer consequent; theoretisch bestaat er geen reden om onderscheid te maken tusschen het staatsverband van den vader of van de moeder. De practische bezwaren, in het dubbel onderdanenverband opgesloten, schijnen aan die statuten George II en Anna ten grondslag gelegen te hebben.

Met dat statuut van koningin Victoria waren dus die bepalingen in het Engelsche staatsrecht opgeruimd, welke den Engelschen staat beroofden van de kinderen buiten 's lands uit zijne staatsburgers geboren, maar nog niet die welke ten onrechte het staatsburgerrecht toekenden aan kinderen van vreemdelingen op zijn grondgebied geboren.

In de regeling van het grondbezit voor vreemdelingen werd gedurende vijf eeuwen na Edw. III geene verandering gebracht; de bevriende vreemdeling (nl. hij die geen onderdaan was van een staat waarmede Engeland in oorlog was) mocht voor zooveel betreft het verwerven en vervreemden van roerende goederen gelijk staan met den „natural born", zonder toestemming des konings kon hij geen stukje gronds in eigendom bezitten. Bij het meergemelde statute 7 en 8 Vict. werd een weinig tegemoet gekomen aan de bezwaren, maar het beginsel bleef als zoodanig toch gehandhaafd. Er werd nl. in art. 5 van dat statuut bepaald, dat „ieder vreemdeling, onderdaan van een be-

„vrienden staat, nu of later wonende in een deel van het „Vereenigd Koningrijk, ten gevolge van afstand, pacht, „erfstelling, erfopvolging en iedere andere wijze van ver- „krijging [1]) grondstukken kon erlangen en bezitten, met „het doel om er te wonen of handel te drijven, voor een „tijdperk dat 21 jaren niet te boven ging en dit op den- „zelfden voet en met dezelfde rechten en voorrechten alsof „hij van geboorte onderdaan was van het V. K., met uit- „zondering van het recht om kiezer te zijn van de leden „van het Parlement." Een zeker eigendomsrecht op onroerende goederen was zoodoende aan de vreemdelingen toegekend, maar toch een zeer beperkt recht, want na afloop van dien termijn van 21 jaren verviel de eigendom aan den koning. Vóór dat statuut was uitgevaardigd kwam het onroerend goed dadelijk na de verkrijging door een vreemdeling aan den koning, die er, na een gerechtelijk onderzoek (enquête), eigenaar van werd, met dien verstande dat zijn eigendomsrecht gerekend werd niet aangevangen te zijn na het gerechtelijk onderzoek, maar van het oogenblik af waarop het goed aan den vreemdeling verviel of liever vervallen zou indien hij geen vreemdeling was. Bij intestaat erfopvolging werd de koning dadelijk eigenaar zonder gerechtelijk onderzoek [2]).

Na de partieele wijzigingen van 1844 maakte eindelijk in 1870 de Naturalisation act statute 33 and 34 Vict. [3]) een einde aan de meeste overblijfselen van

---

[1]) Westoby p. 23, geeft als titels op: concession, bail, cession en legs of succession.

[2]) Westoby p. 29.

[3]) In zijn geheel te vinden in Phillimore's international law, vol. 1,

het feodaal systeem, ten opzigte van grondbezit en staatsverband.

Deze wet is eene der merkwaardigste die in deze eeuw in Engelands staatsrecht veranderingen hebben gebracht. Hoewel nog niet geheel en al in de onderdeelen het moderne staatsrecht volgende, heeft zij toch in beginsel het oude stelsel verlaten, en daardoor volgens Westlake (t. a. p.) „rendu un hommage un peu tardif aux principes de„puis longtemps reconnus dans la plupart des pays de „l'Europe.” Ik wensch den inhoud van die wet alleen te beschouwen voor zooverre het op dit oogenblik noodig is om de vraag te kunnen beantwoorden die ik mij in dit hoofdstuk gesteld heb.

De wet behelst 1°: de geheele afschaffing van het verbod voor vreemdelingen om grond in vollen eigendom te bezitten; 2° afschaffing van het recht van den vreemdeling op de jury de medietate linguae, d. i. het recht om in crimineele zaken gevonnisd te worden door eene jury die voor de eene helft uit vreemdelingen bestaat, en voor de andere uit Engelsche burgers; 3°. de vervanging van de leer „nemo potest exuere patriam” door het nieuwere stelsel van de vrije expatriatie; 4° de naturalisatie van vreemdelingen, en 5° regelen omtrent de nationaliteit van gehuwde vrouwen en minderjarige kinderen.

Alleen de onder 1, 3 en 5 genoemde punten zijn voor het onderzoek naar de oorzaak van het staatsverband belangrijk.

---

p. 546 en vlg. appendix IV en een korte inhoud in I. Westlake, exposé de lois Anglaises récentes, p. 601 en vlg. van de Revue de Dr. I. 1871.

Ad 1um. In de tweede afdeeling van genoemde wet wordt aan vreemdelingen toegestaan vollen eigendom te erlangen van grond in Engeland, maar alleen civielrechtelijk. Het kiesrecht voor Parlement en Gemeentebestuur en het recht om eenig openbaar ambt te bekleeden behooren er niet toe. Deze bepaling is zeker zeer billijk; zooals wij vroeger zagen heerschte er in de feodale instellingen eene groote verwarring tusschen privaat en publiek recht; voor den vreemdeling is nu de vereischte scheiding gemaakt, door de bepaling dat hem alleen het eerstgenoemde recht toekomt [1]). De fictie dat de koning eigenaar is van al het land in het geheele koningrijk is dus hiermede civielrechtelijk vervallen.

Ad 2um. De derde afdeeling handelt over de afschaffing van den regel „nemo potest exuere patriam." In een volgend hoofdstuk zullen wij 't gewicht der afschaffing nader beschouwen; hier is het genoeg haar even aan te stippen, omdat zij wel niet iure maar dan toch facto eene verandering bracht in het staatsverband van den vreemdeling op Engelschen grond geboren.

De regel die tot dusverre in het Engelsche staatsrecht gold omtrent de nationaliteit van het kind van den vreemdeling, in Engeland geboren, werd door deze wet eigenlijk niet aangetast; zulk een kind is nog Engelsch onderdaan, maar — en hierin ligt de feitelijke verandering — terwijl

---

1) In vele Duitsche staten zijn de privaat- en de publiekrechtelijke ge- van het grondbezit niet zóó gescheiden. Dáár hebben bijv. vele onderdanen van het eene rijk, zitting in de eerste kamer van een ander rijk, door de groote grondbezittingen die hun daar toekomen. Blüntschli, Mod. Völkerrecht § 374.

het vroeger zijn geheele leven lang Engelsch burger moest blijven, heeft het nu de bevoegdheid om bij zijne meerderjarigheid afstand van zijn opgedrongen vaderland te doen, door eene declaration of alienage waarop wij in het volgend hoofdstuk terugkomen. Men ziet dat de feodale traditiën nog wel niet geheel werden uitgeroeid, maar de nadeelige gevolgen zijn toch voor een groot deel weggenomen.

Voor een groot deel, zeggen wij, doch niet geheel; het kind dat thans op Engelschen bodem of op een Engelsch schip [want ook in Engeland geldt de regel: schip is territoir [1])] geboren wordt, blijft tot zijne meerderjarigheid Engelsch burger. Aangezien nu de meeste andere staten het afstammingsbeginsel hebben aangenomen, zal zulk een kind dus allicht de onderdaan van twee staten zijn: van zijn geboorteland en van het vaderland zijner ouders. En dit dubbele verband zal juist in den tijd der minderjarigheid het meest tot botsingen aanleiding geven. De verplichting om de wapenen te voeren tot verdediging van den staat komt in de meeste landen juist voor in het tijdperk der minderjarigheid. Welke van de twee staten kan nu de vervulling van die verplichting eischen? En welke rechten moeten gelden, wanneer de wet in 't belang van den minderjarige beschermend tusschen beiden treedt? Tot welken staat moet zoo iemand gerekend worden te behooren, wanneer een derde souverein de uitlevering vraagt wegens een binnen zijne grenzen gepleegd misdrijf? Tot deze en vele andere kwestiën nog moeten die bepalingen in het Engelsche

[1]) Blackstone, Commentaries I, 10.

staatsrecht aanleiding geven, en de beslissingen daaromtrent zullen wel altijd meer of minder willekeurig moeten zijn. Terecht verwijt Westlake den Engelschen wetgever dan ook de inconsequentie en de achterlijkheid van zijne wetgeving in dezen, wanneer hij zegt: „Cette prétention du „législateur Anglais est peu réconciliable avec celle de „traiter comme sujet Britannique l'enfant né d'un père „Anglais sur territoire étranger jusqu' à déclaration for„melle du contraire. Selon nous il eût mieux valu renoncer „franchement à faire dépendre la nationalité du hasard de „la naissance sur le sol Britannique. Car c'est là un prin„cipe féodal, peu compatible avec les habitudes voyageuses „des temps modernes et destiné à amener des conflits in„cessants avec les législations qui fondent la nationalité „sur l'origine paternelle [1])."

Bluntschli [2]), op de inconsequentie van die bepalingen wijzende, zegt eveneens: „Si les Anglais prétendent avec „raison que leurs enfants légitimes nés en France et en „Prusse sont Anglais ils doivent logiquement aussi ad„mettre que les enfants nés en Angleterre de parents Fran„çais ou Prussiens, sont Français ou Prussiens. Ega„lité réciproque de droits dans des cas iden„tiques, voila ce qui reclame le droit international et ce „qui mérite d'être consacré par les traités."

Ad 3um. Ten opzichte van de gehuwde vrouw en de minderjarige kinderen heeft deze wet den vroeger algemeen

---

1) Westlake t. a. p., p. 602.

2) De la qualité de citoyen d'un état au point de vue des relations internationales, in Revue de Dr. I. 1870.

aangenomen regel afgeschaft, dat de Engelsche vrouw met een vreemdeling gehuwd hare oude nationaliteit behield; zij verkrijgt thans door haar huwelijk het staatsverband van haren echtgenoot. Wat de minderjarige kinderen betreft, deze volgen het staatsverband van den vader of van de moeder indien deze weduwe is.

In de Vereenigde Staten van Noord-Amerika is de wetgeving ten aanzien van den oorsprong van het staatsverband ongeveer op denzelfden leest geschoeid als de Engelsche vóór de naturalisation-act. In één opzicht echter is de Amerikaansche wetgever den Engelschen voor geweest, de bepalingen van het Statute 7 en 8 Vict. (1844) waren in de V. S. reeds opgenomen in de wet van 15 April 1812 [1]). De kinderen van Amerikaansche ouders in den vreemde geboren, waren volgens die wet Amerikanen. Door de wet van 10 Februari 1856 is op die wet eene zeer billijke uitzondering gemaakt, n.l, deze: dat het staatsburgerrecht niet verkregen wordt door die personen wier vaders nooit in de V. S. gevestigd zijn geweest, al waren deze ook Amerikaansche burgers.

Ten opzichte van de kinderen van vreemdelingen op Amerikaanschen grond geboren, heerscht nog het oude Engelsche systeem krachtens de ook in Amerika erkende Engelsche „common law" zooals die vóór 1870 gold.

Bij de niet gecodificeerde wetgeving zooals de „common law" — tegenover de wel gecodificeerde zooals de „statute

1) Bluntschli t. a. p., p. 110.
Lawrence, id. p. 197—199.

law" — waar de jurisprudentie en de gewoonte de groote bronnen zijn [1]) is het moeilijk de juiste bepalingen van zulk eene wetgeving te kennen. Hoewel daarvoor geene uitdrukkelijke wetsbepaling bestaat, moeten wij toch aannemen, dat de Vereenigde Staten het oude stelsel der territorialiteit nog huldigen. In 1854 althans schreef de staatssecretaris Marcy: .... „ik ben geneigd aan te nemen, „dat ieder persoon, geboren in de V. S., beschouwd moet „worden als burger van het land, zelfs indien een van „zijne ouders of beiden vreemdelingen zijn op 't oogenblik „zijner geboorte. Dit komt overeen met het gemeene recht „van Engeland (common law) dat hier algemeen erkend „wordt. Een persoon hier geboren uit vreemde ouders, „moet dus als geboren burger der V. S. beschouwd wor„den volgens de bepalingen der constitutie en is verkies„baar tot President."

Geene wet heeft hierin tot dusverre verandering gebracht; dat de common-law in Engeland althans eenigszins verzacht is door de wet van 1870, kan in de V. S. van N. A. van geen invloed zijn; hier toch blijft die common law bestaan en wordt zij toegepast totdat daaraan door de wet een einde is gemaakt. Aangezien de V. S. evenwel reeds lang de leer van het onverbreekbaar onderdanenverband verworpen en dit in 1868 door eene wet bekrachtigd hadden, is de groote onbillijkheid, opgesloten in het feit, dat de V. S. zich alle kinderen op hun grondgebied geboren als staatsburgers toeëigenden, eenigszins verzacht; vroeger toch duurde

[1]) Jeremy Bentham's Works. Bowreng's ed., Edinburgh 1843, vol. VII, p. 192.

het Amerikaansche staatsverband tot aan den dood voort, nu evenwel in de genoemde wet van 1868 met het beginsel van het onverbreekbaar staatsverband uitdrukkelijk gebroken is, kunnen de op Amerikaanschen bodem geboren kinderen, bij hunne meerderjarigheid althans, van hun opgedrongen staatsverband afstand doen. Facto bestaat dus in de V. S. dezelfde regeling van het staatsverband als in Engeland, iure evenwel niet; Engeland liet gedeeltelijk zijn beginsel los, maar de V. S. van N. A. hebben het feodale beginsel in zijn geheel gehouden.

Nederland. Art. 7 van onze grondwet houdt de bepaling in: „de wet verklaart wie Nederlanders zijn." Eene dergelijke bepaling was vreemd aan onze vorige constitutiën; de grondwet van 1815 en die van 1840 zwegen over het staatsrechtelijk begrip van „Nederlanders." Wel spraken de grondwetten van 1815 en die van 1840, respectivelijk in de artikelen 8 en 9 en 7 en 8, van de benoembaarheid tot ambten en bedieningen en verzekerden die bij eenige hooge ambten aan „Nederlandsche ingezetenen, geboren „binnen het rijk of deszelfs buitenlandsche bezittingen uit „ouders aldaar gevestigd," en bij lagere ambten aan ingezetenen die geboren Nederlanders waren of door wetduiding of naturalisatie daarvoor gehouden werden, maar de overige burgerschapsrechten zooals het stemrecht, werden niet bij uitsluiting aan dit Nederlanderschap verbonden.

Naar welke regelen moest dan het staatkundig Nederlanderschap beoordeeld worden? Zonder eenig recht volgde men de bepalingen van het burgerlijk wetboek; en dit alleen omdat nergens een ander criterium te vinden was.

Art. 1 van het B. W. bepaalde uitdrukkelijk, dat het

genot der burgerlijke rechten onafhankelijk was van de staatkundige rechten, en vier artikels later vond men in den tweeden titel de bepaling wie Nederlanders waren. Duidelijker kon de wet zich zeker niet uitdrukken om aan te geven, dat hier alleen Nederlanders in burgerrechtelijken zin bedoeld waren, en niemand miskende dan ook die bedoeling, maar bij gebreke van eenige staatswet over dit onderwerp, bleef niets anders dan het B. W. over. De grondwet van 1848 voorzag dus in eene zeer dringende behoefte, toen zij na de bepaling van art. 5: „Ieder Neder„lander is tot elke landsbediening benoembaar" in art. 7 liet volgen: „De wet verklaart wie Nederlanders zijn."

Aan dit bevel van de grondwet werd voldaan door de wet van 28 Juli 1850. Trachtte deze eenerzijds eene groote leemte aan te vullen, het valt niet te loochenen dat zij aan de andere zijde nieuwe bezwaren deed ontstaan; bezwaren hieruit voortvloeiende, dat wij door die wet thans een dubbel Nederlanderschap bezitten, n.l. een staatsrechtelijk en een burgerrechtelijk Nederlanderschap. Bij de vaststelling toch van genoemde wet bleven de bepalingen van het B. W. omtrent het Nederlanderschap bestaan, maar alleen voor zooverre het burgerlijk recht betrof.

Reeds bij de beraadslagingen in de Kamer (9, 10. 11 en 12 Juli 1850) en ook later deed zich dan ook telkens de vraag voor, of die wet van 12 Juli 1850 eene algemeene was, zoowel voor staats- als burgerlijk recht geldende, dan wel eene bijzondere, alleen voor het staatsrecht bestemd en het genot van het burgerlijk recht uitsluitende. Beide gevoelens kunnen m. i. met goeden grond verdedigd worden, hoewel het eerste zeker de voorkeur verdient, niet enkel

om redenen van utiliteit maar ook wegens de verklaarde bedoeling van den wetgever, blijkbaar uit de memorie van beantwoording van de Regeering.

De voorstanders van het gevoelen dat de wet speciaal zou zijn, voeren hoofdzakelijk het volgende aan: zoowel in de considerans van de wet, die uitdrukkelijk verwijst naar de art. 5 en 6 der grondwet, als in het eerste art. der wet zelve, wordt op het staatkundig karakter gewezen. „Nederlanders ten aanzien van het genot der burgerschapsrechten zijn" aldus vangt art. 1 aan. Waarom nu niet alleen gezegd: „Nederlanders zijn" enz., en daarbij de bepalingen van het B. W. vervallen verklaard? Het onderscheid tusschen burgerschaps en burgerlijke rechten komt toch niet te pas voor Nederlanders, en bovendien de eisch van de Grondwet was algemeen: „de wet verklaart wie Nederlanders zijn."

Deze bedenkingen zijn zeker zeer juist, maar moeten m. i. toch zwichten voor het gevoelen dat de wet eene algemeene is.

In de eerste plaats toch was dus de meening van de regeering in hare Memorie van Beantwoording, waar zij zeide: [1]) „maar zoo er tusschen het Nederlanderschap ten „opzichte van burgerlijke en burgerschapsrechten verschil „kan worden gemaakt, zal het voor het eerste altijd uit„gebreider kunnen zijn dan voor het laatste, daar het na„tuurlijk ook het eerste omvat. Die de hoogste rechten van „den Nederlander deelachtig is zal buiten twijfel ook de „mindere bezitten."

[1]) Bijl. Stc. II bl. 411.

De commissie van rapporteurs drukte zich niet zoo stellig uit als de regeering, maar meende toch, dat het grondwettelijk voorschrift in art. 7 in algemeenen zin opgevat worden [1]).

Eindelijk moet ook het irrationeele van het gevoelen, dat de wet van 1850 speciaal zou zijn, ons van zelf in het oog springen, indien wij de gevolgen nagaan die daaruit voortvloeien. Immers waar de kring van de staatswet ruimer is getrokken dan die van het B. W. [2]) zouden wij moeten aannemen, dat iemand bijv. zou kunnen worden gekozen als lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, maar toch als vreemdeling iure civili verplicht zijn bij het instellen eener rechtsvordering voor den burgerlijken rechter, zekerheid te stellen voor de betaling der kosten als dit door de tegenpartij geeischt wordt (art. 152 B. R.). Dergelijke anomalien kunnen toch zeker nooit in de bedoeling van den wetgever gelegen hebben. Om deze redenen hoofdzakelijk komt het mij voor dat de wet algemeen is, en dat men zich niet alleen ten opzichte van het burgerschapsrecht, maar ook ten aanzien van het burgerlijk recht op deze wet kan beroepen [3]).

Voor ons onderzoek naar den grond van het staatsverband in onze wetgeving hebben wij in elk geval alleen te letten op de wet van 28 Juli 1850.

---

[1]) Bijl. Stc. II bl. 408.

[2]) Vergelijk bijv. art. 7 al. 1 wet 1850 met art. 5 al. 1 B. W.

[3]) Eene breedere opgave der motieven vóór en tegen de algemeenheid der wet vindt men in de „Akademische proeve van H. J. A de Raedt van Oldenbarnevelt. Leiden 1851" en in „De wet op de Naturalisatie" van Mr. J. G. Boissevain.

De inhoud van die wet voor zooverre deze het onderwerp van dit hoofdstuk betreft, is vervat in de artt. 1 en 2.

Art. 1 luidt aldus: „Nederlanders, ten aanzien van het genot van burgerschapsrechten, zijn:

1°. die geboren zijn uit ouders binnen het Rijk in Europa gevestigd;

2°. die, binnen het Rijk in Europa uit aldaar niet gevestigde ouders geboren, binnen het jaar, nadat zij den vollen ouderdom van 23 jaren bereikt hebben, hun voornemen om daar te blijven wonen aan het bestuur hunner woonplaats hebben verklaard; zij echter, welke dien ouderdom bij de afkondiging dezer wet reeds hebben bereikt, kunnen die verklaring nog gedurende het jaar na die afkondiging doen;

3°. die genaturaliseerd zijn;

4°. die van de in de vorige nommers genoemden afstammen, ten ware de geboorte op een tijdstip mogt hebben plaats gehad, waarop de ouders in een der termen van art. 9 (lees art. 10) waren vervallen."

In deze bepalingen, vooral in de alinea's 1 en 4, zien wij het afstammingsbeginsel in zijne volle consequentie. Nadat de eerste drie alinea's de gevallen hebben geregeld waarin het Nederlanderschap toekomt aan personen niet uit Nederlandsche ouders geboren, wordt in de 4e alinea het beginsel der afstamming zoo ruim mogelijk uitgedrukt.

Zonder in eenig opzicht te letten op de plaats der geboorte vorderen de alinea's 1 en 4 slechts het gevestigd zijn der ouders in Nederland, of het Nederlanderschap der ouders, om de kinderen tot staatsburgers te maken.

Volgens al. 1 is het dus voldoende dat de ouders in Ne-

derland gevestigd, d. i. dat zij ingezetenen zijn van het rijk in Europa. Art. 3 geeft van dit ingezetenschap deze bepaling: „Ingezetenen zijn zij die gedurende de laatste drie jaren binnen het rijk in Europa gewoond hebben, of wel gedurende achttien maanden, na aan het bestuur hunner woonplaats het voornemen tot vestiging te hebben verklaard."

Voor de kolonien geldt dus deze bepaling niet; de millioenen donkerkleurige Nederlanders volgens het B. W. en de kinderen van de vreemdelingen in Nederlandsch Indië worden door de wet van 1850 geene Nederlandsche staatsburgers. Hoewel er in het verslag der Tweede Kamer op werd aangedrongen, kon de regeering daartoe toch niet besluiten; dat verlangen scheen haar: „op geenen eenigszins aannemelijken grond verdedigbaar, en zeker hoogst oneigenaardig."

De kinderen van Nederlandsche ouders in N. I. geboren zijn krachtens al. 4 Nederlandsche staatsburgers, en evenzeer de afstammelingen van deze, indien hunne ouders althans hun staatsburgerrecht niet hebben verloren volgens art. 10 dezer wet.

In al. 2 van art. 1 vinden wij eene uitzondering op het aangenomen beginsel; daar wordt n.l. de geboorte op Nederlandschen grond voorgesteld als een feit, dat het Nederlanderschap bij de meerderjarigheid op zeer eenvoudige wijze doet verkrijgen.

Welke is de grond voor deze bepaling?

De regeering in hare Memorie van Toelichting zeide: „Het verkrijgen van het Nederlanderschap door vestiging, „steunt op de onderstelling, dat niet enkel de toevallige „en wellicht aanstonds weder verlaten plaats der geboorte

„beslisse, maar dat het kind hier te lande verbleven zij."

Daarom ook kan dat feit der geboorte slechts ingeroepen worden binnen het jaar na de meerderjarigheid. Het is eene gunst die steunt op het vermoeden, dat aan iemand die hier geboren en getogen is mindere moeilijkheden behoeven in den weg gelegd te worden om hier staatsburger te worden dan aan den vreemdeling. Gene toch kent onze staatstoestanden en onze wetten; het verleenen van de burgerschapsrechten aan hem zal dus voor den staat geene gevaren opleveren. Deze bepaling komt ook ten goede aan de kinderen van gezanten die wel door eene fictie van het volkenrecht geacht worden geboren te zijn op het grondgebied van den staat vanwaar de gezant gezonden is, maar die toch volgens deze staatswet zeer zeker evenzoo van de gunst kunnen gebruik maken die aan ieder ander vreemdeling gegeven wordt. Er bestaat geen de minste reden om kinderen van gezanten daarin achter te stellen bij de kinderen van gewone vreemdelingen.

Volgens het verslag van de commissie van rapporteurs, meenden sommige leden van de Tweede Kamer dat men met het bepaalde in art. 1 al. 2 ook bedoelde allen die vóór de wet in het genot der burgerschaptrechten waren, daarin te handhaven door hen eenvoudig de vermelde verklaring te laten afleggen. Het blijkt evenwel zoowel uit de Mem. van Toel. als uit de geheele strekking der wet dat dit werkelijk niet de bedoeling des wetgevers kan geweest zijn [1]).

In al. 4 van het hier behandelde art. is, zooals wij zei-

---

[1]) Zie de R. v. Oldenbarnevelt. p. 58.

den het afstammingsbeginsel zoo ruim mogelijk uitgedrukt. Indien de ouders op het tijdstip der geboorte van hun kind, hun Nederlanderschap niet hebben verloren op eene der drie in art. 10 uitgedrukte wijzen, is het kind Nederlander, waar ter wereld het ook moge geboren zijn. Het woord „afstammen" is uitdrukkelijk door de regeering gekozen boven het „geboren zijn" in al. 2 art. 5 B. W. „om „het dubbele voordeel, dat men daardoor de klip ontgaat „waarop het B. W. stiet, en daardoor alle bewoners „van den staat insluit, welke in eersten of verderen graad „uit ingezetenen van het rijk in Europa zijn gesproten [1])."

Men vergunne ons een voorbeeld aan te halen om het verschil tusschen „geboren zijn van" en „afstammen van" duidelijk te maken. Volgens art. 1 n°. 1 zijn Nederlanders, zij die geboren zijn uit ouders binnen het rijk gevestigd. Nu krijgt iemand hier gevestigd, een zoon, die later naar de kolonien vertrekt; die zoon zal dan zijn en blijven Nederlander, doch zoo hem daar kleinkinderen en verdere afstammelingen geboren worden, dan zullen deze niet geboren worden uit de in al. 1 van art. 1 genoemden, maar uit iemand in de kolonien gevestigd. Zij zouden geen Nederlanders zijn, indien in al. 4 gelezen werd: „geboren zijn", in plaats van „afstammen" [2]).

In Art. 2 der wet wordt de staatsrechtelijke toestand geregeld van de natuurlijke kinderen en de vondelingen. De tekst van het art. luidt als volgt: Art. 2. „Natuurlijke „door eenen Nederlandschen vader erkende kinderen;

---

[1]) Mem. v. Toel. Bijl. St. C. II bl. 397.

[2]) Dit voorbeeld ontleen ik aan de diss. van de R. v. Oldenbarnevelt. p. 64.

„natuurlijke, door den vader niet erkende kinderen eener Nederlandsche vrouw;

„vondelingen binnen het rijk in Europa, die aldaar verbleven zijn tot aan den vollen ouderdom van 23 jaren,

„zijn met hunne afstammelingen, overeenkomstig de bepaling van N^0^. 4 van het voorgaand artikel, eveneens Nederlanders."

Dit artikel vult eene leemte aan van het B. W.; van natuurlijke kinderen en vondelingen wordt daar geen melding gemaakt. En vooral met het oog op onze kolonien was eene regeling van die toestanden zeer noodig, omdat de natuurlijke kinderen van Nederlandsche vaders en inlandsche moeders daar in grooten getale worden aangetroffen.

De bepalingen van het artikel, oogenschijnlijk zeer duidelijk, hebben niettemin bij de beraadslagingen tot vele vragen aanleiding gegeven [1]), en wel voornamelijk de eerste alinea.

Het kind dat zich op zijn staat als Nederlander beroept, zal volgens die alinea moeten bewijzen, dat het erkend is door eenen Nederlandschen vader. Het is alzoo niet voldoende dat het kind aantoone dat het erkend is door een Nederlander, maar tevens zal het moeten bewijzen dat die Nederlander zijn vader is. Dit is eene afwijking van art. 342 B. W., dat het onderzoek naar het vaderschap verbiedt, eene afwijking die evenwel zeer noodzakelijk is. Had het art. toch gesproken van „natuurlijke door eenen Neder„lander erkende kinderen" dan zou er zeker grond hebben

[1]) Zie hierover de diss. van de R. v. Oldenbarnevelt.

bestaan om met een der leden van de Kamer te vreezen, „dat wel de vreemde kinderen, door zich voor wat geld „een erkenner te koopen die Nederlander was, de hoogste „staatsburgerlijke rechten zouden kunnen erlangen.” Dit is nu evenwel juist verijdeld, door als vereischte te stellen, dat de erkenner tevens vader moet zijn.

Voor de natuurlijke kinderen van de Nederlandsche vrouw stelt de wet evenzeer het staatsburgerrecht open; deze kinderen lijden dus geen nadeel door de ontkenning des vaders, of door het overlijden van deze vóór de erkenning van zijne natuurlijke kinderen.

In de 3de alinea handelt het artikel over de vondelingen. Voor dezen is natuurlijk geen ander criterium aan te nemen, dan het feit, dat zij gevonden zijn binnen de grenzen van het rijk. Ziedaar in onze wet het eenige maar ook zeer noodzakelijke overblijfsel van het territoriaal beginsel; bij gebreke van bekende ouders toch is geene andere regeling mogelijk. En nog staat het den vondeling vrij om te kiezen of hij liever elders een vaderland wil zoeken; alleen wanneer hij tot aan zijn 24e jaar in het Rijk gebleven is, beschouwt de wet hem als staatsburger.

TWEEDE HOOFDSTUK.

OPHEFFING VAN HET STAATSVERBAND.

In het vorige hoofdstuk hebben wij het ontstaan van het staatsverband in zijne historische ontwikkeling en de regeling daarvan in eenige hedendaagsche wetgevingen nagegaan.

Dezelfde oorzaken die eene verandering in de beschouwingen omtrent het ontstaan van het staatsverband teweeg brachten, zien wij ook werken bij het tenietgaan daarvan; even als de aard van het staatsverband dáár onmiddellijk van invloed was, zoo bepaalde het ook hier welke regelen men te volgen had. De bepalingen omtrent het te niet gaan van het staatsverband zijn eveneens vragen van inwendig staatsrecht, d. w. z. vragen waarop iedere staat bevoegd is zelf het antwoord voor zijne eigene burgers vast te stellen. Den staat alleen komt het recht toe te bepalen òf en op welke voorwaarden hij zijne burgers vergunt hun staats-

verband te verbreken. Twee vragen doen zich hier ter behandeling voor, te weten:

1°. moet het den burgers vrijstaan een ander vaderland te zoeken? en

2°. op welke voorwaarden wordt dit recht in de hedendaagsche wetgevingen ingewilligd?

§ 1. *Het recht van landverhuizing* (*emigratie*) [1].

Bij de oude volken, voor zoo verre het de Grieken en Romeinen betreft, vinden wij, zoodra de staat zich eenigszins ontwikkeld heeft, geene bepalingen meer, welke het kiezen van eene woonplaats in eenen anderen staat verbieden; slechts dáár waar de streng patriarchale staatsvorm zich nog niet tot een meer vrijen toestand ontwikkeld had, zooals b. v. in Sparta en Locris [2], moesten de burgers als ééne familie bijeen blijven en was de emigratie verboden. Bij de andere grieksche staten die reeds vroeg door het handelsverkeer met naburige of afgelegen staten in aanraking kwamen, vinden wij geene verbodsbepalingen

[1]) Eigenlijk drukt het woord: recht van emigratie, niet hetzelfde uit als het recht om zich van het staatsverband te ontheffen; emigratie toch is alleen het feitelijk verleggen van de woonplaats naar eenen vreemden staat, 'twelk evenzeer geschieden kan zonder de eigenlijke oplossing van het staatsverband, zooals b v. volgens onze wetgeving, iemand die zijne woonplaats naar elders gebracht heeft, zonder nog vijf jaren afwezig geweest te zijn (al. 3, art. 10 wet 28 Juli 1850, Stbl. n°. 44). Hier evenwel wordt onder recht van emigratie verstaan de bevoegdheid om zich daadwerkelijk buiten 's lands te vestigen, gepaard met het recht om daarbij van het staatsverband afstand te doen.

[2]) Wachsmuth, Hellenische Alterthümer. dl. I. p. 44.

tegen de emigratie; trouwens zulke bepalingen zouden ook moeilijk te handhaven zijn geweest bij de ruime schaal waarop de kolonisatie plaats had.

De Romeinen hadden evenmin verbodsbepalingen tegen de emigratie; niemand was gedwongen tegen zijn zin het staatsverband te verlaten of daar in te blijven, ja, zelfs noemt Cicero dit beginsel een der grondslagen waarop het Romeinsche staatsgebouw rustte: „Ne quis invitus civitate „mutetur, neve in civitate maneat invitus. Hae sunt enim „fundamenta firmissima nostrae libertatis, sui quemque „iuris et retinendi et dimettendi esse dominum. [1]"

Dit door Cicero zoo schoon uitgedrukte beginsel heerschte in Europa binnen de grenzen van het Romeinsche rijk tot aan de invallen der Germaansche stammen, waardoor, zooals wij vroeger zagen, eene geheele wijziging gebracht werd in de verhouding van den burger tot den staat. Wij zagen hierboven hoe door het ontstaan van het leenstelsel de burger onderdaan werd en de vorst als beheerscher en als eigenaar van den grond een half privaatrechtelijk, half publiekrechtelijk gezag had over de bewoners van den grond.

In deze verhouding paste geheel en al het verbod voor den onderdaan, om zich eigenmachtig van het staatsverband los te maken of om zich zonder toestemming van den heer buiten de territoriale grenzen van den staat te begeven; de grond waarop de onderdaan leefde was de band tusschen hem en zijn heer; door het verlaten van dien grond verbrak hij dien band en schond hij alzoo de rechten van zijn onmiddellijken souverein. Even natuurlijk

[1]) Cicero, pro Balbo. C. 13.

als dus in den ouden Romeinschen staatsvorm de vrije emigratie paste, even natuurlijk kwam men er toe haar te verbieden in den feodalen staat.

Met den val van het leenstelsel, zoowel door de opkomst van de grootere staten als door het vestigen van constitutioneele waarborgen en vooral door de uitbreiding van het handelsverkeer over den geheelen aardbodem, werd het feodale beginsel hoe langer hoe meer ondermijnd, al duurde het nog lang eer het tegenovergestelde beginsel algemeen werd aangenomen.

Door de meeste publicisten van de laatste drie eeuwen werd de vrijheid van emigratie krachtig voorgestaan, en de eene staat na den anderen, voornamelijk na de Fransche revolutie, begon het beginsel van den nieuweren tijd, de vrije emigratie, in zijne wetgeving op te nemen. Dat die vrijheid niet geheel onbeperkt kon zijn, hierin stemmen alle publicisten overeen. Maar omtrent de mate van beperking die noodig geacht wordt heerscht, zooals wij zien zullen, ook thans nog veel verschil van gevoelen.

Hugo de Groot drukte zijn gevoelen omtrent de vrijheid van expatriatie aldus uit: [1])

„Solet hic illud quaeri, an civibus de civitate abscedere „liceat, venia non impetrata. Scimus populos esse, ubi id „non liceat, ut apud Moschos: nec negamus talibus pac„tis iniri posse societatem civilem, et mores vim pacti „accipere. Romanis legibus, saltem posterioribus domici„lium quidem transferre licebat: sed non eo minus qui „transtulerat municipii sui muneribus obligabatur. Verum

---

[1] Lib. II. caput V. § XXIV. de Jure belli ac pacis.

„in quos id constitutum erat ii, manebant intra fines im„perii Romani: atque ea ipsa constitutio specialem spec„tabat utilitatem tributariae praestationis. At nos quid „naturaliter, si nihil aliud conveneret, obtinere debeat „quaeremus: nec de parte aliqua, sed de tota civitate, „sive unius summi imperii complexu. Et sane gregati dis„cedi non posse, satis expeditum est ex necessitate finis, „quae ius facit in moralibus. Nam id si liceat, iam „civilis societas subsistere non possit. De singulorum dis„cessione alia res videtur, sicut aliud est ex flumine aquam „haurire, aliud rivum diducere.

„De sua cuique civitate statuendi facultas libera est, ait „Tryphoninus [1]........

„Tamen hic quoque servanda est regula naturalis aequi„tatis quam Romani in privatis societatibus dirimendis „secuti sunt, ut id non liceat si societatis intersit. Semper „enim ut recte inquit Proculus [2]), non id quod privatim „interest unius ex sociis servari solet, sed quod societati „expedit. Intererit autem societatis civilis non abire civem, „si magnum contractum sit aes alienum, nisi paratus sit „civis in praesens partem suum exsolvere: item si fiducia „multitudinis bellum sit susceptum, praesertim si obsidio „immineat, nisi paratus sit civis ille alium aeque idoneum „substituere, qui rempublicam defendat.

„Extra hos casus credibile est ad liberam civium dis„cessionem consentire populos quia non minus ex ea li„bertate commodi sentire aliunde possunt."

---

[1]) Lex. 12. § 9. dig. de Capt. et postlim.

[2]) Lex. 40. § 5. dig. pro soc.

De Groot heeft zich bij zijne beschouwing op een standpunt geplaatst, waarvan ook de latere publicisten bijna algemeen zijn uitgegaan; de burger is vrij zich van het staatsverband los te maken, mits de staat geen nadeel lijde door ontduiking der belastingen of door onttrekking aan de krijgsplichten. De bepalingen van het Romeinsche recht omtrent het uittreden uit eene privaatrechtelijke maatschappij, achtte hij in hoofdzaak ook toepasselijk op het staatsrecht.

't Was er evenwel nog verre van af dat in zijne dagen deze beginselen algemeen in de wetgevingen erkend waren. Noch in Frankrijk noch in Engeland noch in de duitsche staten waren zij aangenomen; in 1669 stelde Lodewijk XIV bij edict van 13 Aug. nog de straf van verbeuring van lijf en goed, op het verlaten van het land zonder voornemen om terug te keeren [1]). Zelfs bij het verlaten van het land, met toestemming der overheid moest nog eene zekere belasting betaald worden, „census emigrationis" „traite foraine", volgens Vattel [2]): om het land schadeloos te stellen voor 't geen het voor den emigrant vroeger gedaan had [3]).

In vele duitsche staten was de vrijheid van emigratie tot zelfs in het midden dezer eeuw nog niet erkend, en

---

[1]) Bijnkershoek, Quaest. juris publ. lib. I. cap XXII. Vóór dien tijd was het er evenwel geoorloofd.

[2]) Vattel, tome I. livre I. § 220—225.

[3]) De reden die Vattel voor deze belasting opgeeft, mag zeker wel eenigszins betwijfeld worden, althans in Frankrijk moesten ook de vreemdelingen zelfs na het kortste verblijf aldaar, evenzeer de „traite foraine" betalen.

Engeland liet zijne feodale regeling ten dezen eerst in de laatste jaren los.

Bijnkershoek stemt geheel overeen met het gevoelen van de Groot omtrent de vrije emigratie; overal, zegt hij, waar men van zijn land geen gevangenhuis wil maken moet het geoorloofd zijn om den staat te verlaten of er in te blijven, al naar men goed vindt.

De zwitsersche publicist Vattel beantwoordt de vraag of het geoorloofd is zijn land te verlaten niet zoo bepaald als de Groot en Bijnkershoek. Enkel in den hoogsten nood zegt Vattel mag de burger zijn vaderland vaarwel zeggen; het is eene zedelijke verplichting om op zijn geboortegrond te blijven, en misdaad is het om het in dagen van gevaar te verlaten ten einde zich zelf te redden.

Behalve de zedelijke verplichting, wil Vattel ook de wettelijke regeling niet zoodanig opgevat hebben als zou vrijheid van emigratie altijd bestaan behalve in geval van oorlog. Dat iemand zonder eenige reden op te geven vrijheid zoude hebben om het land te verlaten, vindt hij „contraire par elle même au bien et au salut de la société, qui ne peut se tolérer que dans un pays sans ressources, incapable de suffire aux besoins des habitants.”

Volgens Vattel moet verder de toestemming van den vorst verkregen worden opdat deze de redenen kunne beoordeelen, waarom de expatriatie plaats heeft, en nagaan of deze ook nadeelig voor den staat zou zijn.

Slechts in drie gevallen kent Vattel den onderdaan een absoluut recht tot emigratie toe, om redenen die voortspruiten uit den inhoud van het maatschappelijk verdrag; te weten: 1°. indien de burger in zijn vaderland het nood-

zakelijk levensonderhoud niet kan vinden; 2°. indien de maatschappij of haar vertegenwoordiger geheel en al te kort schiet in hare verplichtingen jegens den burger en 3°. indien de meerderheid van het volk of de haar vertegenwoordigende souverein wetten wil vaststellen welke de regeling bevatten van onderwerpen, die volgens het maatschappelijk verdrag niet aan wetten onderworpen kunnen zijn.

Behalve deze drie gevallen kan het recht van emigratie nog voortspruiten uit de uitdrukkelijke bepalingen van de grondwet of uit een tractaat met eenen vreemden souverein [1]). De opneming van deze beide laatste gevallen is zeker overbodig; zij zeggen niet veel meer dan dat men een recht heeft, wanneer dat recht van bevoegde zijde is toegestaan.

Vattel schijnt mij toe het goede in beide beginselen opgesloten te hebben willen vereenigen door te onderscheiden voor de verschillende gevallen, maar juist daardoor vervalt hij in een hinken op twee gedachten, waardoor zijn stelsel zeer onduidelijk wordt.

---

[1]) Het verdrag met eene vreemde mogendheid werd meestal gesloten ten behoeve van eene godsdienstige partij in den lande, die de minderheid uitmaakte; zoo was b.v. bij den Westfaalschen vrede voor de Duitsche onderdanen het recht erkend om het land te verlaten wanneer zij een anderen godsdienst hadden dan de landheer zelf, en deze niet door het normaaljaar verplicht was de uitoefening van een anderen godsdienst dan de zijne te dulden. Zoo dit het geval was dan moest hij hun drie jaren tijds geven voor hun vertrek.

Het normaaljaar was het jaar volgens 'twelk bij de herstelling van den ouden toestand, de rechten der partijen geregeld werden. Het was voor de Paltz en de verbonden mogendheden het jaar 1619, voor de andere vorsten 1624. In Zwitserland was een dergelijk tractaat gesloten tusschen de kantons Freyburg en Bern.

Jure constituendo erkent hij een absoluut recht tot expatriatie bij nood-toestanden, maar overigens geen recht dan wanneer de vorst zijne toestemming geeft. Wel moet deze zijne toestemming altijd geven indien het zonder nadeel voor den staat geschieden kan, maar het is er toch nog verre van af dat Vattel de vrijheid van expatriatie opvat in den zin van de Groot.

Onduidelijk vooral is zijn stelsel, omdat het zeker even moeilijk is te bepalen wat men onder noodzakelijk levensonderhoud te verstaan heeft als te beoordeelen waar de staat zijnen burger niet voldoende beschermt of wanneer die burger niet verplicht is zich aan de wetten te onderwerpen. De grenzen van het recht tot expatriatie kunnen volgens dit stelsel juist zoo ruim of zoo eng genomen worden als de toevallige souverein van een land goed vindt; er ligt geen leidend beginsel in dit stelsel.

Onder de publicisten van den lateren tijd is er bijna geen die de verdediging van het onverbreekbaar staatsverband op zich heeft genomen; met het wezen van den modernen staat is het geheel in strijd om zijnen burger te dwingen tegen zijn zin lid te blijven van den staat dien het toeval der geboorte hem eens heeft aangewezen.

Te recht zegt dan ook Bluntschli [1]: „Wie der freie „Mensch nicht an die Scholle gebunden ist, so ist auch „der freie Statsbürger nicht an das Land seiner Heimath „gebunden.

„.... allmählich hat doch die Ansicht Geltung erlangt, „dasz es des States Unwürdig sei, seine Angehörigen wi-

[1]) Bluntschli, Das moderne Völkerrecht. § 370.

„der Willen fest zu halten, als wären sie Statshörige, und „dasz es für die heutige Civilisation und den reicheren „Wechselverkehr der Nationen weit ersprieszlicher sei, die „volle Auswanderungsfreiheit an zu erkennen.

Niet evenwel alleen op de min of meer theoretische gronden, ontleend aan de verhouding tusschen den burger en den staat volgens het nieuwere staatsrecht, maar vooral ook op grond van de practische bezwaren die het onverbreekbare onderdanenverband met zich sleept berust de veroordeeling van dat stelsel.

De geschiedenis van iederen staat geeft voorbeelden van botsing van rechten met andere staten, die hunne feitelijk geëmigreerde onderdanen na jaren en jaren nog steeds als eigen burgers beschouwden, botsingen welke dikwijls gevaarlijk dreigden te worden, omdat eene juiste oplossing onmogelijk was.

Wij zouden het bestek van dit proefschrift verre overschrijden, wilden wij van alle staten de geschiedenis dier botsingen nagaan; in twee staten evenwel, n.l. Engeland en de Noord-Amerikaansche Unie, heeft die geschiedenis een eigenaardig belang, vooreerst omdat deze rijken, en voornamelijk Engeland, het feodale beginsel eerst uit hunne wetgeving verwijderd hebben toen de andere beschaafde staten reeds sedert lang waren voorgegaan, en in de tweede plaats omdat de Vereenigde Staten van Noord-Amerika als het land der immigratie bij uitnemendheid juist de meeste gevallen moest opleveren van botsing van rechten ten opzichte van het staatsverband. Men veroorlove ons daarom een oogenblik bij die twee staten stil te staan.

Engeland. Sedert Willem de Normandiër in Engeland het strenge leenstelsel invoerde, dat den geheelen bodem met al zijne bewoners tot een eigendom des konings maakte. heerschte aldaar de regel van de „common law": nemo potest exuere patriam. Waar ook de Engelsche burger zijne woonplaats had, steeds bleef hij onderdaan van den vorst: „ammittit regnum sed non regem, ammittit „patriam sed non patrem patriae."

„De Engelschman die zich naar Frankrijk of naar China „begeeft, is daar evenzeer gehoorzaamheid verschuldigd „aan Engelands souverein alsof hij t'huis ware, en dat „zoowel over twintig jaren als nu. In sommige gevallen „kan hij zijne rechten als Britsch onderdaan verliezen „door in vreemden staatsdienst te treden, maar de ver„plichtingen verliest hij nooit; indien hij de wetten van „zijn geboorteland schendt, wordt hij gestraft zoodra hij „binnen het bereik van de justitie valt [1])."

Zoolang deze regel bestond in de wetgeving en de iurisprudentie, moest de emigratie van den Engelschman natuurlijk dikwijls tot anomaliën en geschillen aanleiding geven en deze kwamen dan ook meermalen voor.

Zoo werd in 1746 iemand in Engeland wegens hoogverraad veroordeeld door het Engelsche hof, omdat hij, geboren in Engeland en dus Britsch onderdaan, in den oorlog tusschen Frankrijk en Engeland tegen het laatstgenoemde land de wapenen had gevoerd. Deze persoon was dadelijk na zijne geboorte naar Frankrijk gevoerd,

[1]) Stephen Blackstone's Commentaries vol II p. 410.

aldaar opgevoed en er later in krijgsdienst getreden. Banden met zijn geboorteland waren er dus niet, maar toch werd hij veroordeeld als eèn Engelschman, die de wapenen tegen zijn eigen vorst voerde. Het onhoudbare van dit vonnis werd evenwel ook door den koning ingezien, die het doodvonnis veranderde in levenslange ballingschap [1]).

Vooral na de onafhankelijkheidsverklaring van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika werd het meer en meer duidelijk, dat het niet mogelijk was den regel „nemo potest exuere patriam" streng toe te passen. Gedurende den oorlog tusschen de Vereenigde Staten en Engeland in 1812 had het vasthouden van laatstgenoemden staat aan genoemden regel bijna tot ongehoorde gruwelen aanleiding gegeven. Even als in het bovenvermelde geval van den Fransch-Engelschman, bedreigde Engeland alle genaturaliseerde Amerikanen die van Engelschen oorsprong waren, met den dood, indien zij met de wapenen in de hand gevangen genomen werden.

Het gouvernement der Vereenigde Staten beantwoordde dit met bedreiging van represailles en wel in die mate, dat voor iederen Amerikaan twee Engelsche soldaten of matrozen, die gevangen genomen waren, als gijzelaars zouden gehouden worden. Hierop nam Engeland een dubbel aantal Amerikaansche officieren in strenge opsluiting om tegen de gevangen gehouden Engelsche soldaten op te wegen. Tevens werd aan het Amerikaansche gouvernement bericht, dat de oorlog met onverbiddelijke gestrengheid

---

1) Lawrence comment. sur Wheathon. t. III. p. 227.

gevoerd zou worden tegen alle steden en dorpen der Vereenigde Staten, indien deze voortgingen met het nemen van represailles [1]).

Het kwam evenwel niet tot deze uitersten, aangezien al de gevangenen wederzijds in de uitwisseling begrepen werden.

Langen tijd echter duurde het nog vóór dat de Engelsche wetgeving het beginsel losliet, waarvan haar meermalen het onhoudbare gebleken was. In 1868 eindelijk begreep men dat het noodig was door een protocol de geschillen uit den weg te ruimen, die zich steeds herhaalden omtrent de naturalisatie van Engelschen in de Vereenigde Staten en omgekeerd. In dit protocol, den 9den October van genoemd jaar gesloten tusschen Lord Stanley als minister van buitenlandsche zaken van Engeland ter eener zijde en Johnson gezant der Vereenigde Staten van Noord-Amerika ten andere, werd de vrijheid der burgers om zich van hun staatsverband te ontslaan vooropgesteld, en hiermeê dus gebroken met den regel „nemo potest exuere patriam." Vóór dat dit protocol in werking kwam moest evenwel eerst de binnenlandsche wetgeving van Engeland in den geest van het protocol gewijzigd worden.

Dit geschiedde door de reeds vroeger genoemde „Naturalisation-act" van 12 Mei 1870.

De Vereenigde Staten van Noord-Amerika. In de V. S. v. N. A. waren tot voor korten tijd de gevoelens der schrijvers zeer verdeeld omtrent de vraag of het

---

1) Lawrence p. 229.

Amerikaansche gouvernement de vrijheid van expatriatie moest erkennen, ja dan neen. Dit verschil van gevoelen sproot voort uit den twijfel of men in dezen aan de oud-engelsche „common law" gezag moest toekennen, dan wel, of deze geacht moest worden vervallen te zijn door haren strijd met de andere wetten der V. S. De vonnissen der rechters waren daaromtrent niet gelijkluidend; sommigen pastten den regel toe „nemo potest exuere patriam" — anderen volgden de geschriften der publicisten en weken af van de vroegere jurisprudentie. De eigenaardigheid van de „common law" gaf hun daartoe de vrijheid; deze toch is geene vaste in bepaalde regelen vervatte wet, maar veeleer eene oude jurisprudentie, van welke evengoed kan worden afgeweken. De common law, ook „jurisprudentia" of „judge made law" genaamd, staat tegenover de „statute law", die de geschreven vastgestelde wet bevat; en in eenige „statute" was het onderwerp der emigratie niet geregeld. Al naarmate nu meer gewicht werd gehecht aan de common law of aan den geest der overige Amerikaansche wetten, oordeelde men over de vrije expatriatie in den een of anderen zin [1]).

[1]) Dat er dikwijls terecht niet veel gehecht werd aan de »common-law," kan ons blijken indien wij lezen wat J. Bentham daaromtrent aanteekent in dl. VII. p. 142 van zijne »Works," uitgegeven door Bowring.

»As to jurisprudential, alias judge-made-law, alias common-law: — »neither on this nor on any other occasion, can it without risk of produ-»cing misconception be brought on view, if brought to view in any other »light than that of, — from beginning to end a monstruous system of »absurdity and imposture, of which it is impossible for any man to speak »properly without selfcontradiction, or any enlightened lover of mankind »to think of without melancoly or without shame.

Zoo schreef de secretaris van Staat Cass den 8 Juli 1859 aan den Amerikaanschen gezant te Berlijn: „De leer van „het onverbreekbaar staatsverband is nog een overblijfsel „uit den tijd der barbaarschheid, en verdwijnt sedert de „vorige eeuw meer en meer uit de Christenheid. Het „recht tot expatriatie kan in de V. S. niet meer ontkend, „niet eens meer betwijfeld worden" [1]).

De kanselier Kent daarentegen schreef [2]): „Indien men

»On no occasion whatsoever, can any portion of it be spoken of as ha-»ving such or such an assemblage of determinate word belonging to id. »But in no part of it, has it such determinate words belonging to id. »By the individual who, on any occasion or for any purpose, has need to »speak of id — client suitor, attorney advocate, judge — to the minutest »fragment which on that occasion happens to come in question, a set of »words are assigned ad adventure, — one advocate on one side saying that »such and such ought to be assemblage of words — the advocate on »the other side, such and such other words, — one judge in like manner, »one set, — another judge the same or another set, — no such advocate, »nor any such judge, for five minutes together, after the time of their »dropping out of his mouth, troubling himself to remember what they »were, — the notetaker if any such self-appointed officer happen to be »present, neglecting or noticing them, conceiving them aright, or mis-»conceiving them, — setting down upon his paper those same words or »any others, as it may happen, and so forwarding them or not forwarding »them to the bookseller or the printer.

»And thus" — gaat B. verontwaardigd voort — »it is that on the »present, as on every other occasion, a nominal existence is given to the »portion in question of the non entity to the designation, of which the »sacred name of law is prostituted, and which for the affliction of man-»kind has been endowned whit the force of law....."

Zie ook dl. VII. p. 197.

1) Lawrence, p. 236.

2) Kent's Commentaries vol. II. p. 10.

„een overzicht neemt van de voornaamste discussiën in „de federale hoven voorgekomen, dan zal men vinden dat „de meening, als zoude geen burger, zonder toestemming „van het gouvernement gegeven, in den vorm van een „wet, van zijn staatsverband afstand kunnen doen, meestal „bovendrijft, en aangezien er geen wet op dat punt be- „staat, zoo blijft de gewone Engelsche common law van „toepassing." Hij voegt er evenwel bij: „De wetten op „de naturalisatie in de V. S. strijden met deze leer, want „zij vorderen dat de vreemdeling die genaturaliseerd „wenscht te worden, zijn vroeger staatsverband afzweere „zonder zich met de vraag te bemoeien of de souverein „hem dit toestaat."

De attorney general Cushing, hoewel beweerende dat de leer van het onverbreekbaar staatsverband in de V. S. niet vol te houden is, zegt niettemin, sprekende van de bovengenoemde conclusiën van den kanselier Kent: „In „ieder geval is het een veelbeteekenend feit, dat telkens „wanneer de vraag omtrent de vrijheid van expatriatie „zich voordoet, geen der rechten van het hooge hof, het „onbeperkte recht van emigratie heeft voorgestaan, ter- „wijl velen het zelfs met kracht bestreden" [1]).

Hierbij valt evenwel op te merken, dat er in de hoven der staten (State Courts) meer beslissingen gevallen zijn ten voordeele der vrije expatriatie dan in de federale hoven [2]).

---

1) De gevallen die door Cushing onderzocht zijn, staan opgegeven in Lawrence p. 237.

2) Lawrence t. a. p.

De opvolger van Cushing, de attorney general Black, zegt, steunende op het gezag van Cicero en Bijnkershoek: „Geen gouvernement in Europa noch in Amerika ontkent „in de praktijk het recht der vrije emigratie. Hier in de „V. S. zou de gedachte om dat recht te ontkennen, geen „oogenblik wortel schieten. Het is het beginsel der vrije „emigratie geweest waardoor dit land bevolkt is, en juist „daaraan danken wij ons volksbestaan" [1]).

Eindelijk werd aan dezen onzekeren stand van zaken een eind gemaakt door eene wet ter bescherming van genaturaliseerde Amerikanen die buiten 's lands vertoefden. Het was n.l. meermalen voorgekomen, dat de genaturaliseerde Amerikaansche burgers, indien zij later in hun oorspronkelijk vaderland terugkwamen, niet als zoodanig door het vreemde gouvernement erkend, maar nog steeds als eigen burgers beschouwd werden. Dit was het geval bij die staten, wier wetgevingen òf het onoplosbaar onderdanenverband aannamen, zooals Engeland, òf die de naturalisatie in een ander land niet erkenden als eene wijze waarop het oude staatsverband verbroken wordt, zooals vroeger de Noord-Duitsche Bond, en thans nog het Duitsche Rijk. Om nu te voorkomen dat de genaturaliseerde Amerikanen in hun oud vaderland teruggekeerd, overlast zouden ondervinden van den staat, welke hunne naturalisatie niet erkende, werd er in 1868 door het Amerikaansehe congres eene wet uitgevaardigd van den navolgende inhoud [2]):

---

[1]) Lawrence p. 238.

[2]) Phillimore International law. vol. I. chap. CCCXXX. United States. Statutes at Large. 1867—68. p. 224.

„That all naturalised citizens of the United States, while „in foreign States, shall be entitled to and shall receive „protection of persons and property that is accorded to „native born citizens in like situations and circumstances. „And whenever it shall be duly made known to the „President that any citizen of the United States has „been arrested, and is detained bij any foreign Govern- „ment in contravention of the intent and purposes of „this Act, upon the alligation that naturalisation in the „United States does not operate to dissolve his allegiance „to his native Sovereign, or if any citizen shall have „been arrested and detained, whose release upon demand „shall have been unreasonably delayed or refused, the „President shall be and hereby is empowered to suspend „in past of wholly commercial relation with the said „Government, or, in case no other remedy is available, „order the arrest, and to detain in custody, any sub- „ject or citizen of the foreign Government who may „be found within the jurisdiction of the United States, „except Ambassadors and other public Ministers, and „their domestics and domestic servants, and who has „not declared his intention to become a citizen of the „United States; and the President shall, without delay, „give information to Congress of any such proceedings „under this Act."

Door deze bill is dus het recht van expatriatie uitdrukkelijk erkend, en zelfs verklaard, dat het een der grondslagen van het Amerikaansche staatsgebouw is, evenals Cicero dit van den Romeinschen staat verklaarde.

Hiermêe was in de beschaafde staten de strijd voor de

vrijheid van emigratie volstreden [1]). Zooals wij reeds bij de Groot en de andere aangehaalde schrijvers zagen, waren allen het echter daaromtrent eens, dat het verlies van het staatsverband aan zekere voorwaarden onderworpen moest zijn, voorwaarden welker vervulling een waarborg zoude geven, dat de emigratie niet gebezigd wordt ter ontduiking van de wetten, of tot ongeoorloofde benadeeling van den staat. Minder eenstemmig evenwel oordeelden de publicisten en de wetgevers over den aard en den omvang van de voorwaarden zooals wij dit in de volgende paragraaf zien zullen.

§ 2. *De voorwaarden aan de opheffing van het staatsverband verbonden.*

De staat heeft een absoluut recht om van al zijne burgers die diensten te vorderen, welke tot zijne instandhouding noodzakelijk zijn. Niemand mag zich daaraan onttrekken. Dit is een van de eerste regelen die bij de

---

[1]) Sommige staatsconstituties houden uitdrukkelijke bepalingen in omtrent de vrijheid van emigratie; de meeste nemen die vrijheid stilzwijgend aan door de voorwaarden op te geven waardoor het staatsverband verloren wordt.

Van de eerstgenoemde constitutiën vinden wij een voorbeeld in de Spaansche grondwet van 1845, die in art. 26 uitdrukkelijk verklaart: Geen Spanjaard die zich in het volle genot van zijne burgerlijke rechten bevindt, kan verhinderd worden het staatsgebied te verlaten of zijne woonplaats naar 't buitenland te verleggen om daarheen zijn vermogen te brengen; behoudens de verplichtingen voor den militiedienst en het bijdragen in de algemeene lasten. Droit Internat. de Calvo. 1870.

Ten opzichte van het ontduiken van den militieplicht werd in 1873 door de Cortes eene wet vastgesteld, die boete bedreigde tegen de familiën, welker zonen zich aan den krijgsdienst onttrokken.

beschouwing van het recht van expatriatie in het oog moeten gehouden worden. Een tweede regel is: de staat, de voorwaarde bepalende, welke hij aan het verlies van het staatsverband wil verbinden, moet zorgen, zoowel in zijn belang als in het belang van den emigrant, dat er geen conflicten kunnen voorkomen met de wetgevingen in andere staten aangenomen omtrent het opnemen van nieuwe staatsburgers.

Wat dien eersten regel betreft, wij zagen reeds in het citaat uit de Groot (pag. 55), dat deze naar analogie met de private maatschappijen in het Romeinsche recht, dengenen die uit het staatsverband trad, eerst wilde laten deelen in de schulden van den staat, en verder indien de staat in oorlog was of met oorlogsgevaar bedreigd werd, den emigrant evenzeer ten behoeve van den dienst onder het vaandel wilde houden.

Van deze twee voorwaarden aan de expatriatie gesteld, is de eerste in geen van de hedendaagsche wetgevingen opgenomen; Frankrijk kende eene dergelijke belasting van expatrianten onder den naam „traite foraine" nog in de vorige eeuw, (pag. 57) maar toch droeg zij een ander karakter dan de Groot met zijn voorwaarde bedoelde [1]).

Bij de verbazende hoogte waartoe de staatsschulden van

---

[1]) Ook in onze tegenwoordige wetgeving kan men nog iets soortgelijks terug vinden, nl. in de wet van 28 Juni 1822 (Stbl. n°. 51), houdende belasting op het personeel. In art. 103 al. 3 althans komt deze bepaling voor: „Wanneer zij — de schatplichtigen — zich naar buiten 's lands gaan vestigen, moeten zij de verschuldigde geheele belasting voor hun vertrek voldoen."

Bij het vertrek naar eene andere plaats binnen het Rijk wordt slechts betaald naar evenredigheid van den tijd van inwoning; zij die dus naar

bijna alle landen in den tegenwoordigen tijd gestegen zijn, zou eene dergelijke voorwaarde vrij wel gelijk staan met verbod van emigratie. Maar bovendien zou het ook zeer onbillijk zijn om hem, die niet meer geniet van de voordeelen van het staatsburgerschap, te laten deelen in de lasten, terwijl in den nieuwen staat waarvàn hij burger wenscht te worden, ook weêr nieuwe belastingen op zijne schouders geladen worden.

De tweede voorwaarde van de Groot: de vervulling van den krijgsplicht, is dus ten slotte het eenige waardoor de vrije emigratie beperkt wordt.

Het dragen der wapenen ter verdediging van den staat is overal een der eerste burgerplichten, maar deze plicht treft ook alleen den eigen burger. De vreemdeling die op het gebied van den staat verblijf houdt kan tot de vervulling daarvan niet genoodzaakt worden [1]).

Het ligt voor de hand dat niets gemakkelijker zou zijn om zich aan dien plicht te onttrekken dan het afstand doen van het staatsverband. Om tegen een dergelijk bedrog

---

buiten 's lands vertrekken verkeeren in eenen eenigzins minderen toestand dan zij die binnen het rijk van de eene plaats naar de andere verhuizen. 't Is evenwel waar dat die overeenkomst tusschen de genoemde bepaling in de belastingwet op het personeel, en de Traite foraine meer in schijn dan inderdaad bestaat.

[1]) Dit is althans de regel in de meeste staten; volgens art. 15 van de wet van 19 Augustus 1861 (Stbl. a°. 72) is de vreemdeling bij ons niet militieplichtig. — Alleen indien de Nederlander, in het land waartoe de vreemdeling behoort, wèl tot den krijgsdienst verplicht is, dan kan daartoe de vreemdeling ook hier genoodzaakt worden. Zooals wij later evenwel zullen zien, is met de meeste staten overeengekomen om wederzijds de onderdaneu ven den dienstplicht vrij te stellen.

te waken is het dus noodig, dat bij de voorwaarden waarop het staatsverband verloren gaat uitdrukkelijk daarop gelet worde of de emigratie (expatriatie gevolgd door het aannemen van een ander staatsverband) niet het voorwendsel is tot ontduiking van den krijgsdienst.

Aan den anderen kant evenwel moet men daarvoor zorgen, dat de middelen, aangenomen om tegen ontduiking der wetten te waken, het geheele recht van emigratie niet illusoir maken.

„Es steht jeden selbständigen Statsangehörigen frei, nach „erfüllung der unerlässlichen Statspflicht aus „dem Statsverband dem er bisher angehört hat, aus zu „scheiden; dabei wird jedoch vorangesetzt, dass die Aus„wanderung bona fide geschehe und thatsächlich „volzogen werde. Die Entlassung aus dem bisherigen „Statsverband gelangt erst zur Wirkung, wenn die Auf„nahme in den neuen Statsverband gewährt ist." Aldus drukt Bluntschli zijn gevoelen uit omtrent de voorwaarden waarop de loslating uit het staatsverband vergund kan worden [1]).

Hoe eenvoudig evenwel die regel schijne, is het toch inderdaad nog zeer moeilijk om voor de verschillende gevallen, die zich kunnen voordoen, de juiste grenzen te trekken.

De verschillende bepalingen omtrent den duur van den krijgsdienst in de onderscheidene staten eischen ieder hare afzonderlijke regeling ten aanzien van de voorwaarden waarop

---

[1]) Revue de Droit International. 1870. p. 116 en 17.

het verlies van het staatsverband toegestaan kan worden. Voornamelijk op de tijdperken gedurende welke men in actieven of non-actieven dienst is, moet gelet worden. Wordt toch de expatriatie verboden voor al den tijd waarin men verplicht is, in geval van nood, de wapenen te voeren, dan zou de vrijheid van emigratie vrij wel een ijdel woord zijn; men denke slechts aan den duur van de militie- en schutterijplichten bij ons of aan de twaalf jaren waarin de Duitscher achtereenvolgens in actieve dienst, bij de reserve en bij de landweer ingelijfd wordt. Daarbij komt dat de tijd gedurende welken de staat de vervulling van den krijgsdienst eischt, juist dat gedeelte van het leven omvat waarin emigratie het meest plaats vindt.

Eene andere vraag nog doet zich voor ten aanzien van hen die expatrieeren vóór den aanvang van den tijd dat zij in dienst moeten treden, en die op dat tijdstip (nl. van in dienst treding) nog niet uit het staatsverband ontslagen zijn.

In welken toestand verkeeren deze?

Op deze en andere vragen die zich voordoen, zullen wij het antwoord trachten te vinden in de wetgeving van eenige staten, en in de vonnissen en uitspraken van rechterlijke of administratieve colleges, die in de voorgekomen gevallen een beslissing gaven.

Eene tweede voorwaarde die Bluntschli aan het verlies van het staatsverband verbindt, is deze, dat hij die zich van het staatsverband wil losmaken inderdaad en te goeder trouw het land verlaat om elders in een nieuw staatsverband opgenomen te worden.

Inderdaad: De bloote verklaring dat men wenscht

op te houden burger te zijn van den staat waartoe men tot dusverre behoorde is niet voldoende; immers het zou kunnen zijn dat men met de verklaring slechts bedoelt zich te onttrekken aan de burgerplichten terwijl men daarentegen de voordeelen van het burgerrecht zoo veel mogelijk bleef genieten. Het is noodig dat men het land werkelijk verlaat zonder oogmerk om terug te keeren.

„Durch die vollzogene Auswanderung wird das Band „gelost, durch welche der Auswanderer bisher mit seinem „frühern Heimathlande verbunden war [1]).

Te goeder trouw: Het verbreken van het eene staatsverband door elders een ander staatsverband te aanvaarden, heeft evenmin eenig gevolg als de bloote verklaring van het voornemen om het land te verlaten, indien duidelijk blijkt dat de naturalisatie elders slechts een voorwendsel is om zich aan onaangename plichten te onttrekken.

Aldus was ook de opvatting van het Pruissische gouvernement ten opzichte van eenige Frankforter jongelieden, die zich in 1866 in Zwitserland hadden laten naturaliseeren, ten einde den gehaten Pruissischen krijgsdienst te ontgaan. Het verklaarde die naturalisatie niet te erkennen, en dit gevoelen werd eveneens gedeeld door de Zwitsersche autoriteiten [2]).

---

[1]) Bluntschli. Mod. Völkenr. § 371. a.

[2]) Revue de Droit Intern. 1870 p. 117. Zooals dit hier wordt aangehaald schijnt het dat het Pruissische gouvernement meer eigenmachtig in die zaak handelde dan in werkelijkheid het geval was. De toenmaals geldende wet op het „indigenat" in Pruissen van 1842, erkende geen verlies van

Indien nu deze voorwaarden: nl. het werkelijk en te goeder trouw verlaten van het land, vervuld zijn, blijft er nog éène te vervullen over, voor dat de losmaking van het staatsverband voltooid is: „Die Auswanderung wird „dadurch vollzogen, .dasz der bisherige Statsgenosse sein „Heimathland in der Absich verläszt, die Statsgenossen-„schaft mit denselben aufzugeben und von einem andern „State in dessen Statsverband aufgenommen wird" [1]).

Eerst door het vastknoopen van een nieuw staatsverband kan men het oude als vervallen beschouwen. Deze regel is van groot belang; ze dient om te voorkomen, dat door het opofferen van het eene staatsverband zonder het aannemen van een ander, een toestand ontsta die door de Duitschers „Heimathlosigkeit" genoemd wordt, een woord waarvoor in onze taal geen gelijkbeteekenende uitdrukking gevonden wordt. Het drukt den toestand uit van iemand, die aan geen staatsgezag onderworpen, nergens staatsburgerlijke rechten uitoefent, maar ook geene plichten van dien aard te vervullen heeft; van wien door geen staat uitlevering gevraagd kan worden wegens gepleegd misdrijf, maar die evenmin de bescherming van eenigen staat kan inroepen indien hem door de overheid onrecht wordt aangedaan in een land waar hij b. v. op reis is of tijdelijk verblijf houdt.

---

het staatsburgerschap door de naturalisatie alleen; zij vorderde daarbij eene tienjarige afwezigheid. Dit laatste nu ontbrak, want die jongelieden bleven te Frankfort wonen. Niet alleen dus op grond van de mala fides, maar vooral op grond van het blijven wonen in Frankfort, ontkende het gouvernement die naturalisatie.

1) Bluntschli. § 371. b.

Uit een staats- zoowel als uit een volkenrechtelijk oogpunt is dus het voorkomen van de „Heimathlosigkeit" een der voornaamste punten waarop bij het stellen der voorwaarden aan expatriatie verbonden, gelet moet worden.

Na de werkelijke expatriatie duurt dus in volkenrechtelijken zin [1]) het staatsverband nog voort, en wel tot aan de voltooide naturalisatie elders.

Het is evenwel nog niet voldoende dat de staat zorge dat geene „Heimathlosigkeit" kunne voorkomen, een ander even groot bezwaar ontstaat indien de voorwaarden voor de opheffing van het staatsverband geene bepalingen behelzen die zorgen, dat het staatsverband met het oorspronkelijk vaderland niet nog kunnen voortduren wanneer de naturalisatie elders reeds verkregen is. Doet men dit niet dan ontstaat er een toestand juist tegenovergesteld aan dien van „Heimathlosigkeit", n.l. een dubbel staatsverband. Er zijn dan twee staten die den emigrant beide als staatsburgers beschouwen.

Deze toestand is voor de goede verstandhouding tusschen de staten onderling inderdaad dikwijls zeer verderfelijk geweest; vooral waar het gold de vervulling van den krijgsdienst, waarop beide staten tegelijkertijd meenden aanspraak te kunnen maken, kwamen meermalen botsin-

---

[1]) In volkenrechtelijken zin; in staatsrechtelijken zin is dit oude staatsverband toch feitelijk verbroken, de uitoefening van rechten en de vervulling van plichten, is bij werkelijke afwezigheid niet meer mogelijk; die rechten en plichten zijn opgeschort. Wordt evenwel in 't volkenrechtelijk belang de vraag gesteld; tot welken staat de persoon in den genoemden toestand verkeert, dan moet het antwoord onvoorwaardelijk luiden, dat hij nog behoort tot dien staat waaraan hij vóór zijne emigratie verbonden was.

gen voor, die niet dan met moeite opgelost konden worden, en zelfs dikwijls een dreigend aanzien verkregen.

Behalve de hier genoemde voorwaarden, waaraan 't zij geheel 't zij gedeeltelijk de opheffing van het staatsverband in de meeste staten verbonden wordt, zijn er nog eenige andere, die het staatsverband doen te niet gaan, zooals b.v. het aannemen van krijgs- en andere openbare betrekkingen in een vreemd land, maar ik wensch hiervan te dezer plaatse geene bijzondere melding te maken, omdat ik mij voorstel hier alleen de opheffing van het staatsverband te beschouwen als gevolg van de expatriatie en van de naturalisatie in eenen anderen staat.

Wij zullen thans de wetgevingen van eenige staten nagaan om te zien in hoeverre de regeling van de ontheffing van het staatsverband, daarin voorkomende, aan de bovengenoemde voorwaarden voldoet, voornamelijk met het oog op den inhoud van het volgend hoofdstuk waar wij de voorwaarden behandelen waarop het staatsverband in andere staten hersteld kan worden.

§ 3. *Wetgevingen.*

In Frankrijk wordt het verlies van het staatsverband geregeld in den Code Civil. Deze handelt n.l. in chap. II sect. I tit. I livre I. „De la privation des droits civils par la perte de la qualité de Francais." Hoewel het eenigszins vreemd moge schijnen, dat hier in de burgerlijke wet een onderwerp geregeld wordt dat alleen in eene staatswet te huis behoort, is het toch inderdaad zeer verklaarbaar. In Frankrijk kent men n.l. evenals bij ons

tweederlei staat van Franschman: een burgerlijken en een staatsrechtelijken. De laatstgenoemde is gegrond op den eerstgenoemden; art. 7 C. C. toch zegt: „L'exercise des „droits civils est indépendant de la qualité de citoyen la- „quelle ne s'acquiert et ne se conserve que conformément „à la loi constitutionelle."

Die „loi constitutionelle" waarop de wetgever van den C. C. hier het oog had, is de „Constitution consulaire de l'an VIII", die in art. 2 deze bepaling behelsde: „Tout „homme [1]) né et résidant en France, qui agé de 21 ans „accomplis, s'est fait inscrire sur le régistre civique de „son arrondissement communal, qui a demeuré depuis „pendant un an sur le territoire de la France est citoyen „Français."

Alzoo was de eerste voorwaarde voor het verkrijgen der staatsburgerlijke rechten, het bezit der burgerlijke; hij die de eerste had, had ook de tweede; hij die de eerste verloor, verloor ook de tweede.

Vandaar dat de C. C., willende bepalen op welke wijze het bezit van de burgerlijke rechten verloren ging, eerst vermeldt op welke wijze de staatsburgerlijke rechten te niet gaan.

Evenals de „Capitis diminutio" in het Romeinsche recht sleept hier het verlies van het meerdere ook dat van het mindere meê.

---

[1]) „Tout homme" beteekent hier „tout Français". Het is niet de bedoeling geweest aan den vreemdeling, die in Frankrijk gekomen is en aldaar een jaar lang woonde, de staatsburgerlijke rechten te geven, maar alleen aan hem die reeds de burgerlijke rechten bezat.

Pailliet. Manuel de droit civil etc. tome I. p. 15.

De opheffing van het staatsverband „la perte de la qualité de Français" is volgens art. 17 C. C. het gevolg van:

1°. la naturalisation acquise en pays étranger;

2°. l'acceptation non authorisée par le gouvernement de fonctions publiques conferées par un gouvernement étranger;

3°. par tout etablissement fait en pays étranger, sans esprit de retour. Les établissements de commerce ne pourront jamais être considérés comme ayant été faits sans esprit de retour.

Art. 18. Une femme française qui épousera un étranger, suivra la condition de son mari.

Art. 21. Le Français qui sans authorisation du gouvernement, prendrait du service militaire chez l'étranger, ou s'affilierait à une corporation militaire étrangère, perdra sa qualité de Français.... le tout sans préjudice des peines prononcées par la loi criminelle contre les Français qui ont porté ou porteront les armes contre leur patrie.

Naast deze bepalingen van den C. C. moet nog melding gemaakt worden van een paar decreten uit het begin dezer eeuw, over welker geldigheid de gevoelens van schrijvers en jurisprudentie nog zeer uiteenloopen.

Het zijn de decreten van 6 April 1809 en 26 Augustus 1811. Het eerste decreet bedreigt de doodstraf tegen de Franschen die de wapenen tegen hun vaderland gedragen hebben, of, die zich op het grondgebied bevindende van een souverein waarmee de keizer in oorlog is, dit niet verlaten of die door den keizer teruggeroepen, aan die oproeping niet voldaan hebben.

Het tweede decreet bepaalt dat geen Franschman, elders

genaturaliseerd kan worden zonder machtiging des keizers; terwijl daarbij nog eenigen tijd aan de reeds genaturaliseerden toegestaan wordt, om die machtiging alsnog te verkrijgen.

In ieder geval mogen de Franschen, zelfs die met machtiging des keizers elders genaturaliseerd zijn, nooit de wapenen tegen Frankrijk voeren, en zulks op straffe bij art. 75 seq. van de C. P. bepaald.

Eene andere bepaling in dit decreet, n.l. dat de naturalisatie zonder machtiging des keizers ook het verlies van burgerlijke en eigendomsrechten meêbracht, verviel door twee wetten; de eerste, die van 1814, schafte de confiscatie van goederen af, en de tweede, die van 1819, het droit d'aubaine.

Deze beide decreten, van welke het tweede hier alleen van belang is, maar die samen een geheel vormen, omdat het tweede een uitvloeisel is geweest van het eerste, zijn nooit uitdrukkelijk afgeschaft, hoe strijdig hun inhoud ook zij met den geest der fransche constituties.

De bepaling dat de reeds elders genaturaliseerde die de wapenen tegen Frankrijk voert daarvoor nog door zijn vroeger vaderland gestraft kan worden, is geheel en al in overeenstemming met het beginsel van het onverbreekbaar onderdanenverband; maar geheel en al strijdig daarmeê is weer de erkenning van de naturalisatie in een anderen staat.

Ieder staat heeft ontegenzeggelijk het recht om van ieder zijner burgers de verdediging van zijne belangen te vorderen, maar indien hij nu aan de naturalisatie van zijne burgers de voorwaarde verbindt, dat deze hun nieuw vader-

land niet mogen verdedigen, dan mengt hij zich feitelijk in de inwendige wetgeving van den anderen staat. Eene dergelijke naturalisatie kan op den naam van naturalisatie geen aanspraak maken.

Er heerscht dan ook veel verschil van gevoelen over de vraag hoe men deze decreten te beschouwen heeft.

Wat de jurisprudentie betreft, deze weifelt tusschen drieërlei gevoelens: 1°. de decreten zijn nog van kracht, zelfs in hunne strafbepalingen, voor zooverre zij overeen te brengen zijn met latere wetten [1]; 2°. het decreet van 1811 is nog geheel van kracht, behoudens de wetten van 1814 en 1819 boven genoemd [2]; en 3°. beide decreten moeten beschouwd worden als: „tombés en desuétude" [3].

Van de schrijvers is Zachariae [4]) het gevoelen sub 1° genoemd, toegedaan; hij vermeldt t. a. p. verscheidene fransche publicisten die zijn gevoelen steunen. In de „Guide des Consulats" van „de Clercq et de Vallat" [5] — een werk dat geschreven is onder toezicht van den minister van buitenlandsche zaken — wordt de vraag of de naturalisatie met toestemming des keizers het fransche staatsverband verbreekt, in eenen bevestigenden zin beantwoord: „Personne en effet ne peut avoir deux patries, et „les décrets de 6 Avril 1809 et 26 Août 1811, n'ont „modifié en rien les dispositions du code Napoleon." En

---

1) Jurisprudence Generale. Droit civil. Dalloz. 583, 589 et 609.

2) Id. 528. Pau 19 Mars 1834. Toulouse, 18 Juni 1841. Ibid. 571. 3°.

3) Id. 522. en Pailliet. Manuel de dr. civ. etc. tome I. p. 26. die een vonnis aanhaalt van 30 Sept. 1814.

4) Zachariae. Droit civil Français. tome I. p. 97.

5) Zachariae. Tome I. p. 325 en vlg. Lawrence par Wheaton. p. 242

verder nadat de inhoud der wetten van 1814 en 1819 besproken is: „Il n'y a donc pas lieu de s'attacher aux con-„ditions dans lesquelles s'est operée la nationalisation à „l'étranger: elle ôte dans tous les cas à celui qui l'a „obtenue, le droit d'invoquer sa qualité de Français."

Deze decreten in het midden latende en terugkeerende tot de bepalingen van den Code Civil, herinneren wij dat Frankrijk het juist beginsel heeft aangenomen, om de naturalisatie elders aan te merken als een verbreken van het staatsverband. Hierin ligt dus een voldoende waarborg tegen het dubbele staatsverband [1]).

Is er evenwel tegen het gevaar der „Heimathlosigkeit" voldoende gezorgd? Art. 17 al. 3 bepaalt, dat het staatsverband opgeheven wordt door „tout établissement fait en pays étranger sans esprit de retour." Hier is niet als in sommige andere wetgevingen een vaste tijd bepaald, hoelang de afwezigheid geduurd moet hebben, voordat het staatsverband verbroken is. Behalve in eenige weinige staten die geen bepaalden tijd van inwoning als voorwaarde voor de naturalisatie vorderen, zooals b. v. Pruissen en eenige Zuid-Amerikaansche republieken, zal de fransche emigrant steeds eenigen tijd lang „Heimathlos" zijn; door den nieuwen staat nog niet opgenomen, heeft de oude hem reeds losgelaten. En nogtans zal de fransche emigrant

---

[1]) In Frankrijk is het staatsburgerrecht alleen eene persoonlijke hoedanigheid, zoodat bij de naturalisatie van den echtgenoot en vader, de vrouw en kinderen in het oude staatsverband terug blijven. Indien deze laatsten eveneens in een nieuw staatsverband willen treden, is het volgens de Fransche wet noodig dat zij afzonderlijk genaturaliseerd worden.

Dalloz. Jurisprud. Generale. Droit civil 115.

moeten geacht worden tot zijn oud vaderland te behooren indien zich de volkenrechtelijke vraag voordoet aan welk staatsverband hij gerekend moet worden onderworpen te zijn.

Wat de vervulling van den krijgsdienst in Frankrijk betreft, het blijkt dat de fransche regeering de emigratie vrijelijk toelaat indien de emigrant nog niet is opgeroepen om onder het vaandel te treden. In 1860 deed zulk een geval zich voor; een Franschman (Michiel Zeiter) was geëmigreerd naar de V. S. van N. A., en aldaar na den vereischten tijd van inwoning als staatsburger opgenomen. Deze persoon keerde later naar Frankrijk terug, maar om zekerheid te hebben dat hij aldaar niet meer militieplichtig of strafbaar zou zijn wegens zijne vroegere emigratie, werden omtrent de fransche wetgevingen inlichtingen ingewonnen bij den Amerikaanschen gezant te Parijs Faulkner. Deze schreef hierop den 7 April 1860 aan zijn gouvernement: „Volgens onze leer kan men van den genatùraliseerden emigrant na zijn terugkeer in het oorspronkelijk „vaderland, niet anders de vervulling van den dienstplicht „eischen, dan wanneer hij reeds werkelijk vóór zijne emigratie daaraan onderworpen was. Het is niet genoeg dat „men in de toekomst dien plicht te vervullen heeft. Alleen „voor werkelijke desertie of bij weigering om in de gelederen te treden, terwijl het lot reeds dien plicht heeft „aangewezen, zou men verantwoordelijk en strafbaar zijn „voor de emigratie" [1]).

---

[1]) Lawrence. tome III. p. 261—62.

De rechtbank van 1e instantie van Wissembourg [1]) besliste bij vonnis van 16 Juni 1860 in het bovengenoemde geval overeenkomstig het gevoelen van den heer Faulkner, dat genoemde persoon door zijne naturalisatie had opgehouden Franschman te zijn en aldus niet meer aan den Franschen krijgsdienst onderworpen was. Door het hof werd dit vonnis bevestigd [2]).

België heeft even als Frankrijk de voorwaarden voor de opheffing van het staatsverband in den C. C. opgenomen, en aangezien de Belgische C. C. ten dezen gelijkluidend in met de Fransche, kunnen wij volstaan met daarheen te verwijzen [3]). Ook de bepalingen omtrent den staat van echtgenoote en kinderen, bij naturalisatie van den vader, worden in de Belgische jurisprudentie even als in de Fransche geïnterpreteerd als zuiver persoonlijk.

In Duitschland hadden de verschillende staten van den Bond tot 1870 ieder hunne afzonderlijke bepalingen omtrent het verlies van het staatsverband. In Pruissen werd dit onderwerp geregeld door de wet van 31 Dec. 1842, in Beieren door de wet van 1818, in Wurtemberg door die van 25 Sept. 1819 en in Saksen door die van 2 Juli 1852 [4]). De „Gesetz über die Erwerbung und den Verlust der „Bundes und Staatsangehörigkeit" van 1 Juni 1870, die,

---

[1]) In Frankrijk zijn dergelijke zaken aan de rechterlijke en niet zooals in andere staten aan de administratieve macht onderworpen.

[2]) Ook in dit vonnis werden de decreten van 6 April 1809 en 26 Aug. 1811 als niet rechtsgeldig beschouwd.

[3]) Bluntschli und Brater. Deutsches Statswörtenbuch. bd. IX. p. 659. Dalloz. Jur. gen. Dr. civ. 115—2°.

[4]) Bluntschli, in voce Statsangehörigkeit.

zooals wij reeds in het vorige hoofdstuk zagen, voor geheel Duitschland een gemeenschappelijk Indigenat voorstelde, heeft echter de afzonderlijke wetten der bondsstaten afgeschaft en het verlies van het staats- zoowel als van het bonds-burgerschap aan voor allen gelijke bepalingen vastgeknoopt.

Deze wet, vastgesteld voor de staten van den Noord-Duitschen Bond, werd door art. 4 van de Verfassung des Deutschen Reichs van 16 April 1871 verbindend verklaard voor alle staten van het nieuwe rijk.

De inhoud van die wet voor zooverre het verlies van het staatsverband betreft, is de navolgende [1]:

§ 1. Die Bundes-Angehörigkeit wird durch die Staats-Angehörigkeit in einem Bundesstaate erworben und erlischt mit deren Verlust.

§ 12. Die Staats-Angehörigkeit geht fortan nur verloren:

1⁰. durch Entlassung auf Antrag;

2⁰. durch Ausspruch der Behörde;

3⁰. durch zehnjärigen Aufenthalt im Auslande;

4⁰. bei unehelichen kindern durch eine den gesetzlichen Bestimmungen gemäsz erfolgte Legitimation, wenn der Vater einem anderen Staate angehört als die Mutter;

5⁰. bei einer Norddeutschen durch Verheirathung mit

---

[1] Heimathsgezetze etc. für den N. D. Bund. Berlin 1870. Verlag von Kortkampff.

Verfassung des D. Reiches, bearbeitet von H. Biester. Berlin 1871.

Chronique de législation comparée, par T. M. C: Asser. Revue de dr. internat. 1871. p. 91.

dem Angehörigen eines anderen Bundesstaates oder mit einem Ausländer.

Ad 1um Het verlies van het staatsverband door middel van de „Entlassung auf Antrag" geschiedt door eene „Entlassungs-Urkunde", uitgegeven door een der hooge administratieve ambtenaren. Ieder staatsburger kan die „Entlassung" verkrijgen, indien hij bewijst dat hij in eenen anderen Bondsstaat van het Duitsche rijk de burgerschapsrechten verkregen heeft.

Deze „Entlassung" bewerkt het verlies van het staatsverband van het oogenblik af dat zij is toegestaan; zij houdt evenwel op van kracht te zijn indien hij die haar verworven heeft niet binnen zes maanden zijn woonplaats buiten het gebied van het rijk heeft overgebracht of elders in het verband van een anderen staat van het Rijk opgenomen is. Door deze wijze van ontheffing van het staatsverband worden ook tevens de echtgenoote en de minderjarige kinderen met den man en vader daarvan ontheven, tenzij het tegendeel bepaald is. §§ 14, 15, 18 en 19 [2]).

Ad 2um „Durch Ausspruch der Behörde." Deze wijze van ontheffing van het staatsverband is eene strafbepaling voor

---

[2]) § 24. Die Ertheilung von Aufnahme-Urkunden und in den Fällen der § 15, Absatz I. (bij de naturalisatie in eenen anderen bondsstaat) von Entlassungs-Urkunden erfolgt kostenfrei.

Für die Ertheilung von Entlassungs-Urkunden in anderen als den im § 15, Absatz I, bezeichneten Fällen darf an Stempelabgaben und Ausfertigungsgebühren zusammen nicht mehr als hochstens ein Thaler erhoben werden.

hen die zich in het buitenland ophouden, wanneer zij in geval van oorlog of oorlogsgevaar niet voldoen aan het uitdrukkelijk bevel tot terugkeer binnen den in het bevel bepaalden termijn. Door een besluit van de „Centralbehörde" van den Bondsstaat wordt de vervallenverklaring van het staatsverband uitgesproken. § 20.

Ad 3um „Durch zehnjärigen Aufenthalt im Auslande." Deze termijn van 10 jaren begint te loopen van het oogenblik waarop men het rijksgebied verlaat, indien de persoon die zich in den vreemde ophoudt evenwel een reispas of eenig ander reispapier bezit, begint de termijn eerst te loopen met den dag waarop dit reispapier ophoudt geldend te zijn. Eene visie op een der rijks-consulaten schorst evenwel dien termijn, en wel zoo, dat weer een nieuwe aanvangt.

Deze 10jarige termijn kan aan den anderen kant evenzeer ingekort worden, niettegenstaande reispassen of dergelijke stukken aanwezig zijn, indien nl. hij die in het buitenland vertoeft, gedurende vijf jaren in denzelfden staat gewoond heeft en aldaar genaturaliseerd is. De tienjarige termijn kan dan door een tractaat [1]) in een vijfjarigen veranderd worden.

Hij die door dit tienjarig verblijf in het buitenland het staatsverband verloren en geen ander verworven heeft, kan in het oude staatsverband weer opgenomen worden, ook zonder zich binnen den staat te vestigen.

Door deze wijze van uittreding uit den staat, nl. door tienjarige afwezigheid van den man en vader verliezen

---

[1]) Staatsvertrag.

ook de echtgenoot en de kinderen hun staatsverband. § 21. Indien een onderdaan van het Duitsche rijk zonder toestemming van zijne regeering in vreemden staatsdienst treedt, dan verliest hij daardoor niet alleen het staatsverband, maar hij kan dit zelfs verliezen op de wijze en onder de voorwaarden als hierboven sub 2⁰ genoemd is, n.l. door uitspraak van het centraal bestuur. § 22.

Indien wij deze, voor de verschillende gevallen fijn onderscheidende wetgeving, omtrent het verlies van het staatsverband beschouwen, voornamelijk met het oog op de gevaren van „Heimathlosigkeit" en dubbel staatsverband, dan moet het ons reeds dadelijk in het oog vallen, dat hier aan de naturalisatie in geenen deele de kracht is verleend om het oude staatsverhand te verbreken. Ja, zelfs zijn er in de andere bepalingen evenmin waarborgen opgenomen, die het gevaar voor dubbel staatsverband eenigermate kunnen doen verwijderen. Alleen in het tienjarige onafgebroken verblijf in het buitenland van § 21, in verband met de bevoegdheid om dien termijn tot vijf jaren in te korten, kan zoo iets gezocht werden, maar de juiste regel die het Fransche recht aannam: „la qualité de Français „se perd par la naturalisation acquise en pays étranger" ligt daarin volstrekt niet opgesloten.

Een Duitscher die thans verzuimt de „Entlassung" aan te vragen en zich elders laat naturaliseeren, zal zich in de meeste staten nog gedurende vijf jaren op een dubbel staatsverband kunnen beroepen indien hem dit voordeelig voorkomt [1]).

[1]) Zooals wij in een volgend hoofdstuk zullen zien, hebben de meeste

Het verlies van het staatsverband door de „Entlassung" treedt dadelijk in na de overhandiging van het bewijsstuk, maar het vervalt ipso jure, indien de woonplaats van den aanvrager niet binnen zes maanden buiten het rijksgebied verlegd of de naturalisatie in een der andere staten van het rijk verkregen is. § 13.

Door deze bepaling evenals door die van § 20, waarin het verlies van het staatsverband door „Ausspruch der Behörde" geregeld is, staat de deur voor de „Heimathlosigkeit" zoo wijd mogelijk open. Verplaatst hij zijn domicilie naar eenen vreemden staat buiten het Rijk, en voegt hij daarbij het aanvragen van de „Entlassung", dan wordt de ex-Duitscher van zijn oorspronkelijk staatsverband ontheven, terwijl in geen Europeesche staat evenmin als in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika het staatsverband weer hersteld kan worden dan na eenige jaren inwoning.

Dergelijke bepalingen nu mogen bevorderlijk zijn aan de vrijheid van de Duitschers om van den eenen rijksstaat naar den anderen te trekken, en dus zooveel mogelijk de grenslijnen tusschen de verschillende Duitsche staten uit te wisschen; zij mogen overeenstemmen met de voorwaarden waarop in het Duitsche rijk vreemde staatsburgers worden opgenomen; in overeenstemming met de wetgeving van andere staten zijn zij niet. Bijna iedere paragraaf van de wet van 1870 kan tot botsingen met de wetten van andere staten aanleiding geven. Later zullen

---

staten, waaronder de V. S. van N. A., de vijfjarige inwoning als voorwaarde voor de naturalisatie aangenomen.

wij zien hoe deze bepalingen althans ten opzichte van de V. S. van N. A. door een traktaat haar kracht grootendeels verloren hebben, maar voor de overige staten blijven zij in haar geheel gelden.

In §§ 15 en 17 vinden wij de regeling van het recht van emigratie, voor hen die tot den krijgsdienst verplicht zijn: „Die Entlassung wird jedem Staatsangehörigen ertheilt, „welcher nachweist das er in einem anderen Bundes-„staate die Staatsangehörigkeit erworben hat.

„In Ermangelung dieses Nachweises darf sie nicht ertheilt „werden: 1°. Wehrpflichtigen welche sich in dem Alter „vom vollendeten siebzehnten bis zum vollendeten fünf-„undzwanzigsten Lebensjahre befinden, bevor sie ein „Zeugnis der Kreis-Ersatzkommission darüber beigebracht „haben, das sie die Entlassung nicht blos in der Absicht „nachsuchen, um sich der Dienstpflicht im stehenden Heere „oder in der Flotte zu entziehen;

2°. „Militair personen welche zum stehenden Heere oder „zur Flotte gehören, Officieren des Beurlaubtenstandes und „Beambten, bevor sie aus dem Dienste entlassen sind;

3°. „Den zur Reserve des stehenden Heeres und zur Land-„wehr, sowie den zur Reserve der Flotte und zur Seewehr „gehörigen und nicht als Officieren angestellte Personen „nach dem sie zum activen Dienste einberufen worden sind."

§ 17. „Aus anderen als aus den in den § 15 bezeich-„neten Gründer darf in Friedenszeiten die Entlassung nicht „verweigert werden. Für die Zeit eines Krieges oder einer „Kriegsgefahr bleibt den Bundespräsidium den Erlasz be-„sonderer Anordnung vorbehalten."

Art. 59 van de Verfassung des D. Reichs, ingevoerd door de wet van 16 April 1871, heeft de inrichting van den krijgsdienst in dezer voege veranderd:

„Jeder wehrfähige Deutsche gehört sieben Jahre lang, „in der Regel vom vollendeten 20. bis zum beginnenden „28. Lebensjahre, dem stehenden Heere — und zwar die „ersten drei Jahre bei den Fahnen, die letzten vier Jahre „in der Reserve — und die folgenden fünf Lebensjahre „der Landwehr an. In denjenigen Bundesstaaten, in denen „bisher eine längere als zwölfjährige Gesammtdienstzeit „gezetzlich war, findet die allmälige Herabsetzung der „Verpflichtung nur in dem Masze statt, als dies die Rück- „sicht auf die Kriegsbereitschaft des Reichsheeres zuläszt.

„In Bezug auf die Auswanderung der Reservisten sol- „len lediglich diejenigen Bestimmungen maszgebend sein, „welche für die Auswanderung der Landwehrmänner „gelten."

Bij deze bepalingen is het beginsel aangenomen, dat de emigratie slechts beperkt mag worden gedurende den tijd van den actieven krijgsdienst; een tijd welke ingevolge het laatste lid van art. 59 R. V. slechts twee perioden omvat: namelijk een van drie jaren, van het 20—23ste levensjaar, en een van negen jaren, van het voleindigde 23ste tot het voleindigde 32ste jaar.

Gedurende de eerste periode wordt de „Entlassung" uit het staatsverband niet verleend, dan nadat eene daartoe aangewezen commissie, de „Kreis-Ersatzkommission", het getuigenis heeft afgegeven dat de „Entlassung" niet gevraagd is, alleen om zich aan den krijgsdienst te onttrekken.

Gedurende de tweede periode wordt de „Entlassung"

slechts geweigerd wanneer de aanvrager opgeroepen is tot werkelijken dienst. Deze regeling is voor eene militaire natie, zooals de Duitsche thans zeker genoemd mag worden, eene hoogst vrijgevige; zelfs wanneer de goede trouw bewezen is, kan de „Entlassung" gedurende den actieven krijgsdienst verleend worden.

Ten aanzien van den staat der gehuwde vrouw en minderjarige kinderen, in geval de echtgenoot en vader het staatsverband verlaat, valt nog op te merken, dat door de „Entlassung" de vrouw en minderjarige kinderen met man en vader van het staatsverband bevrijd worden, indien althans bij de aanvraag niet het tegendeel bepaald is.

Bij het verlies van het staatsverband door tienjarige afwezigheid van den man en vader worden de vrouw en kinderen ook van het staatsverband ontheven, maar alleen indien zij zich bij hem bevinden. Wat eindelijk de gevolgen betreft, welke eene „Ausspruch der Behörde" over het staatsverband voor vrouw en kinderen oplevert, de wet geeft daaromtrent geene bepalingen; het kan evenwel m. i. moeilijk aan twijfel onderhevig zijn, dat in dergelijk geval vrouw en kinderen, indien zij zich nog in het vaderland bevinden, het staatsverband behouden. De uitspraak toch wordt als straf toegepast en zeer onbillijk zou het zijn daarin ook de onschuldigen te laten deelen.

Engeland. Zooals wij in het begin van dit hoofdstuk zagen, heeft Engeland door de uitvaardiging van de „Naturalisation act" van 1870 het beginsel van het onverbreekbaar staatsverband prijs gegeven.

De naam van die wet drukt echter zeer onvolledig

haren inhoud uit; behalve het verkrijgen en het verliezen van het staatsverband regelt zij toch nog velerlei andere zaken: het grondbezit van vreemdelingen in het vereenigd koninkrijk, de rechtspraak over de vreemdelingen, — waarbij de „jury de medietate linguae" [1]) werd afgeschaft — en andere onderwerpen, die meer of minder samenhingen met de bepalingen welke vroeger omtrent het staatsverband in Engeland golden [2]).

In sect. 6 van de Nat. act 1870 st. 33 and 34 Vict. c. werd de regel „nemo potest exuere patriam" vervangen door deze bepalingen:

Het staatsverband van den Britschen onderdaan gaat te niet door de naturalisatie in het land waar hij verblijf houdt. Aan hen die zich voor de afkondiging van deze wet hebben laten naturaliseeren in een vreemd land, wordt een termijn van twee jaren toegestaan, om te verklaren dat zij wenschen Britsch onderdaan te blijven, bij gebreke van welke verklaring zij hun Britsch staatsverband niet zullen mogen inroepen zoolang zij staatsburger

---

¹) De jury „de medietate linguae" was eene jury die in crimineele zaken over vreemdelingen oordeelde; zij was samengesteld voor de eene helft uit Engelschen, voor de andere helft uit vreemdelingen.

Door de „Juries act 1870. st. 33 et 34. Vict. C. 77. s. 8" werd bepaald, dat de vreemdelingen die gedurende 20 jaren in Engeland gewoond hebben, bevoegd en zelfs verplicht zijn de functiën als gezworenen te vervullen onder dezelfde voorwaarden als de geboren Engelschen.

²) De text van de wet wordt opgegeven in Phillimore, International law vol. I. Appendix IV. p. 546.

J. Westlake. Exposé de lois Anglaises récentes. Revue de Droit Internat. 1871. p. 681 seqq.

Lawrence. dl. III. p. 546 en vlg.

blijven in het nieuwe vaderland. De uitdrukking dat de Britsche onderdaan door de naturalisatie elders zijn staatsverband verliest is intusschen niet geheel juist.

Het historisch onderscheid tusschen den „national born subject" — hij die van een Engelschen vader op Engeland's grond geboren is — en hem die door naturalisatie Engelschman geworden, of die van eenen vreemden vader op Engelschen grond geboren is, is ook in deze wet niet geheel verdwenen. Voor deze beide cathagoriën van personen bestaan nog verschillende wijzen om zich van hun staatsverband te ontheffen.

De „national born subject" alleen verliest zijn staatsverband door de naturalisatie, maar ook niet anders dan daardoor; voor de tweede catagorie van personen vordert sect. 3 van genoemde wet alleen eene verklaring, dat men wenscht op te houden Engelsch onderdaan te zijn.

Deze verklaring „declaration of alienage" moet afgelegd worden voor een vrederechter of een ander magistraatspersoon, indien de declarant zich op Engelsch grondgebied bevindt, en voor een diplomatiek beambte of een consul indien hij elders verblijf houdt.

Is iemand in Engeland genaturaliseerd en wil hij zijn oud staatsverband herstellen, dan eischt sec. 3 dezer wet daaromtrent een tractaat met den staat van welken die persoon weêr lid wil worden.

Voor de „declaration" wordt, even als voor de naturalisatie gevorderd dat de persoon die haar aflegt meerderjarig zij.

Voor den „national born" gaat het staatsverband dus te niet door de naturalisatie; dit beginsel is zeer juist; maar waarom aan hen, die reeds elders genaturaliseerd waren

nog de gelegenheid te geven om te verklaren dat zij bij hun nieuw ook nog het oude staatsverband willen behouden? De Engelsche wetgever schijnt de gevolgen van de „perpetual allegiance" beschouwd te hebben als een verkregen recht voor hen die zich elders hadden laten naturaliseeren, en om aan dezen door de veranderde wetgeving geen nadeel toe te brengen heeft hij hun de gelegenheid willen geven om het dubbel staatsverband te blijven behouden.

Een deel van de verwarringen, die daaruit konden voortvloeien, is weggenomen door de bijgevoegde bepaling, dat hij die zich aldus in een dubbel staatsverband bevindt, zich niet in den nieuwen staat op het Engelsche burgerschap mag beroepen, noch omgekeerd. Maar toch blijft er genoeg ruimte voor geschillen over ten opzichte van derde staten. Stel b. v. dat een Engelschman zich in Pruissen heeft laten naturaliseeren en daar de verklaring afgelegd, dat hij Engelsch onderdaan wenscht te blijven. Deze persoon begaat een delict in een derden staat, die met Pruissen wel en met Engeland geen tractaat gesloten heeft wegens de uitlevering voor dergelijke als de gepleegde misdrijven.. Tegenover dien derden staat is deze persoon Engelschman en Pruis, al naar hij goed vindt zich op de eene of de andere eigenschap te beroepen; de uitlevering zal om die reden geen plaats kunnen vinden.

Ten onrechte heeft de Engelsche wetgever dan ook het dubbele staatsverband beschouwd als een eenmaal verkregen recht; hij moest m. i. aan de genaturaliseerden de keuze gelaten hebben tusschen het oude en het nieuwe staatsverband.

Een groot verschil tusschen de Engelsche wetgeving in dezen en die van andere staten ligt overigens hierin, dat in de „Nat. Act" geen termijn van afwezigheid bepaald is, welke op zichzelf het staatsverband doet ophouden. Frankrijk verbindt dit gevolg aan de vestiging in een vreemd land zonder „esprit de retour"; Duitschland aan tienjarige afwezigheid, de Nederlandsche wet aan eene vijfjarige afwezigheid zonder kennelijk oogmerk om terug te keeren; alleen Engeland bepaalt hieromtrent niets.

Waarheen de Engelschman zich ook begeve met het kennelijk oogmerk aldaar te blijven, zoolang hij niet genaturaliseerd wordt, blijft hij Engelsch staatsburger.

Hierdoor wordt de „Heimathlosigkeit" onmogelijk, maar tevens ontstaat daardoor een toestand die voor beide landen, zoowel voor Engeland als voor den staat waar de Engelschman zich gevestigd heeft, een zeker nadeel kan opleveren; de staat waar hij zich gevestigd heeft, kan hem niet dwingen zich te laten naturaliseeren, en dus evenmin om de plichten te vervullen, die alleen van eigen staatsburgers gevorderd mogen worden. Engeland daarentegen kan moeielijk zijne rechten doen gelden tegen iemand die elders zijne woonplaats heeft; deze blijft alzoo in den eenen staat „jure" in den anderen „facto" van de staatsplichten bevrijd.

Volgens sect. 10 van de Nat. Act., handelende over de nationaliteit van de gehuwde vrouw en de minderjarige kinderen, heeft de vrouw het staatsverband van haren echtgenoot, en verliest zij dus dat staatsverband met de naturalisatie van dezen. De kinderen volgen eveneens den staat van den vader of van de moeder-weduwe, indien deze

van staatsverband verwisselen, mits zij — de kinderen — gedurende hunne minderjarigheid gewoond hebben in het land waar hun vader of moeder het staatsburgerrecht verkregen heeft.

Amerika. Zooals wij boven zagen, hadden de Vereenigde Staten wel in een tractaat van 9 October 1868 met Engeland de rechtsbetrekkingen geregeld van burgers die daarheen expatrieerden, en in de bill tot bescherming van hen die in Amerika genaturaliseerd zijn, indien zij zich buiten 's lands bevinden, het recht van expatriatie en daarmeê het recht om zich van het staatsverband te ontdoen in 't algemeen erkend, maar eene bepaling op welke voorwaarden de ontheffing van het Amerikaansche staatsverband in het algemeen plaats heeft, wordt in geen algemeene staatswet gevonden. Twee staten „Virginia" en „Kentucky" hebben wetten die eene vaste formule inhouden voor de ontheffing van de staatsburgerrechten; maar sedert aan het congres de bevoegdheid verleend is om eene algemeene naturalisatiewet vast te stellen, terwijl vroeger de staten ieder afzonderlijk hunne naturalisatiewetten regelden, kan aan de twee genoemde staten niet meer het recht toegekend worden om de ontheffing van het staatsverband zelf te bepalen [1]).

Op welke wijze moet men dan aannemen dat in de V. S. die ontheffing plaats heeft?

De reeds meergenoemde attorney general Black geeft daarop dit antwoord [2]): „Er bestaat geen voorschrift op

[1]) Opinions of Attorney's General. vol. IX. p. 62. aangehaald in Lawrence, t. III. p. 239.

[2]) Ibidem. Lawrence. p. 238.

„welke wijze de opheffing van het staatsverband geschiedt. „Mijns inziens moet hij" — er is hier sprake van een Beierschman die eerst in de V. S. genaturaliseerd, later weer in het oude staatsverband wenschte terug te keeren — „geacht worden zijn staatsverband verloren te „hebben, indien hij emigreert, met zich voerende zijne „familie en zijne goederen, daarbij duidelijk te kennen „geeft dat hij het oogmerk heeft niet terug te keeren en „verder zich in een anderen staat voor goed gaat vesti„gen, zóó, dat hij zich onderwerpt aan de plichten die daar „alleen op eigen burgers rusten. Al deze daden verbreken „de banden die hem vroeger aan de V. S. verbonden.

„In ieder geval moet het feit van de ontheffing van „het staatsverband, evenals alle feiten waarvoor geen voor„geschreven bewijs bestaat, vaststaan door voldoende aan„wijzingen, die eene bepaalde overtuiging kunnen vestigen."

Iets verder zegt de schrijver: „Indien het vreemde gou„vernement hem — den emigrant — wil opnemen als „staatsburger, zonder dat hij uitdrukkelijk van zijn vorig „staatsverband afstand heeft gedaan, dan moeten wij ons „daaraan onderwerpen; het is geheel vrij in de bepaling „van de wijze waarop het vreemdelingen in zijn staats„verband wil opnemen."

In Oostenrijk [1]) geldt ten aanzien van het verlies van het staatsverband het decreet van 1832. De bepalingen hierin vervat, die nog niet door andere vervangen zijn, huldigen eene leer, welke al zeer weinig overeenkomt met den geest der wetten, welke wij tot nog toe be-

---

[1]) Report of Royal Commission. Aangehaald in Lawrence, t. III. p. 244.

schouwden. In gestrengheid komen zij eenigszins overeen met het Fransche decreet van 26 Aug. 1811.

De inhoud is deze: Het oostenrijksche staatsburgerschap gaat te niet door het verlaten van het grondgebied zonder oogmerk om terug te keeren. Even als in het D. Rijk is daarvoor noodig eene „Entlassung", afgegeven door de administratieve macht waaronder de aanvrager ressorteert, welke „Entlassung" alleen toegestaan wordt onder overlegging van de bewijzen dat aan den krijgsdienst voldaan is. Wordt deze „Entlassung" niet aangevraagd, en vertrekt de emigrant zonder van zijn vertrek kennis te geven, dan verliest hij evenzeer zijn staatsverband, maar moet hij zich aan de navolgende bepalingen onderwerpen:

1°. hij verliest zijn rang en alle voordeelen die hij in Oostenrijk bezat, en wordt van de registers die daarvan bestaan mochten geschrapt;

2°. hij kan bij testament noch goederen verkrijgen noch overdragen; iedere testamentaire beschikking ten zijnen bate, ook die vóór zijn vertrek gemaakt is, wordt nietig; de daarin vermaakte goederen vervallen aan den naasten erfgenaam;

3°. zijne goederen worden gesequestreerd, evenwel niet ten nadeele der rechthebbenden;

4°. zijne kinderen of afstammelingen, in het rijk vertoevende, worden uit de opbrengst der gesequestreerde goederen overeenkomstig hun stand opgevoed, en het overblijvende gevoegd bij de hoofdsom, die bij zijn dood aan de wettelijke erfgenamen wordt uitgekeerd.

In bijzondere gevallen kan de souverein machtiging verleenen aan de kinderen, om zelf de gesequestreerde goederen te besturen.

Andere bepalingen dan deze bezit de Oostenrijksche wetgeving niet; alleen dus door de „Entlassung" gaat het staatsverband op de gewone wijze te niet. Op de gewone wijze, want hij die zonder „Entlassung" den staat verlaat, wordt gelijk gesteld met den ergsten misdadiger; de burgerlijke dood volgt hem bij zijn verlies van het staatsverband. Niet alleen wanneer hij de krijgsdienst ontdoken heeft, maar evenzeer wanneer hij uit onbekendheid met de wetten, om welke onschuldige reden ook, heeft verzuimd de „Entlassung" aan te vragen, verliest hij zoowel als zijne kinderen de rechten waarop zelfs ieder vreemdeling in Oostenrijk aanspraak kan maken.

De gestrengheid dezer bepalingen is zeker wel geschikt om de nakoming er van te verzekeren, maar de vraag of de straf niet in zeer onevenredige verhouding staat tot het misdrijf, en of het niet zeer onbillijk is deze ook te doen neerkomen op de kinderen, mag zeker niet ontkennend beantwoord worden.

In Italië [1]) gaat het staatsverband verloren in de navolgende gevallen:

1°. de naturalisatie in een vreemd land;

2°. de verklaring voor den ambtenaar van den burger-

---

[1]) Code Civil. Italien par Huc et Orsier. tit. I. § 11. t. 1. p. 57. Aangehaald bij Lawrence p. 224.

lijken stand, inhoudende het oogmerk om zich van het staatsverband los te maken, gevoegd bij het werkelijk verlaten van het staatsgebied;

3°. het treden in vreemden krijgsdienst, of het aannemen van een ambt door eene vreemde regeering aangeboden.

De bepaling sub 1°. waakt op voldoende wijze tegen het dubbele staatsverband, maar welke waarborgen heeft men tegen de „Heimathlosigkeit"? De sub 2°. genoemde voorwaarde verhindert wèl, dat er Heimathlosigkeit ten nadeele van den emigrant ontsta — hij toch kan zijn oud staatsverband blijven behouden tot dat hij een nieuw verkregen heeft, — maar niets verhindert hem ook, om door eene verklaring voor den ambtenaar van den burgerlijken stand zich van zijn staatsverband te ontheffen z o n d e r zich elders in een nieuw staatsverband te begeven.

De bepalingen zijn daarom onvolledig; de voorwaarde die Bluntschli stelde: „Die Entlassung aus dem bisherigen „Statsverband gelangt erst zur wirkung wenn die Auf„nahme in den neuen Statsverband gewährt ist," is in de Italiaansche wetgeving onvervuld.

§ 4. *Nederland.*

Alvorens te onderzoeken welke bepalingen thans hier te lande omtrent het verlies van het staatsverband gelden, wenschen wij een oogenblik stil te staan bij vroegere tijdvakken van onze geschiedenis, ten einde daarin op te sporen, welke toen de verhouding was van den Neder-

landschen staatsburger tot den staat en tot de stad zijner inwoning.

Tijdens de regeering van de graven hier te lande hadden vele steden in den loop der tijden van den graaf of andere souvereinen privilegiën bedongen, die den burgers eene groote mate van zelfstandigheid toekenden. Deze privilegiën, welke voornamelijk bestonden in handelsvoordeelen, in de vrijheid van lijfeigenschap, in gerechtelijke privilegiën en in de vergunning om aan het stadsbestuur deel te nemen, maakten dat het stadsburgerschap in de middeleeuwen van oneindig meer belang was dan het eigenlijke staatsburgerschap, d. i. de onderhoorigheid aan den graaf of hertog.

Om sommige der hier genoemde voorrechten eenigszins nader te bepalen, vermelden wij vooreerst de handelsprivilegiën.

Handelsprivilegiën. Deze bestonden voornamelijk in tolvrijheden, d. w. z. in het recht om met handelsartikelen eenige of alle tollen van den graaf voorbij te varen of te trekken zonder door de verplichting, belasting te betalen, belemmerd te worden. Reeds vroeg werden deze voorrechten aan enkele steden verleend en langzamerhand tot ongeveer alle uitgebreid [1]). Evenwel bestond er steeds een

---

[1]) In van Mieris. Charterb. I. bl. 76, komt reeds een dergelijk privilegie voor van de stad Ouderkerk, dat den 15 Juni 1097 zou verleend zijn.

Geertruidenberg ontving van Graaf Willem I in 1213, Haarlem van Willem de IIde in 1245, Delft in 1246 gelijke voorrechten.

Van Mieris. Charterb. I. bl. 159, 372 en 223.

zeer groot verschil in den omvang van die voorrechten: sommige steden hadden tolvrijheid op alle landen en wateren van den graaf, zooals Haarlem; andere, zooals Delft, door het privilegie van 1407, alleen op eenige markten [1]). Ook om de uitzondering welke zij maakten voor enkele koopwaren, verschilden deze privilegiën veel; zoo behoefden de Haarlemmers geen tol te betalen in Kampen, van koren, hout en bier, en verleende Willem II aan de Dordtenaren in 1246 vrijdom op de markten van Ammers en eenige andere plaatsen, uitgezonderd van wijn, laken, staal en ijzer, waarvan zij den geheelen tol moesten opbrengen [2]).

Vóór 1342 kon ieder die het burgerrecht in eene der Hollandsche steden verkregen had, zich op de tolvrijheid der stad zijner inwoning beroepen; na dat jaar werd aan de plaatselijke besturen verboden tolbrieven af te geven aan hen die niet „jaar en dag" burger waren [3]). Maar ook deze laatste bepaling was weer niet zonder uitzonderingen.

Vrijheid van lijfeigenschap. Als tweede privilegie, in de middeleeuwen dikwijls aan het burgerschap in de steden verbonden, noemde ik de vrijheid van lijfeigenschap. Dit is een der oudste privilegiën; het bestond daarin, dat de lijfeigenen die in de steden als poorters waren aangenomen, òf terstond òf na zekeren tijd vrij werden [4]).

---

[1]) Ibid. bl. 233, 342.
[2]) Ibid. bl. 223, 410 en vlg.
[3]) Ibid. II. bl. 679. IV. bl. 530.
[4]) In de meeste Europeesche staten werd dit privilegie aan de steden ver-

In Delft en in Dordrecht werd door de privilegiën van 1246 en van 1252 die termijn gesteld op „jaar en dag" [2]). In West-Friesland was daarvoor meestal geen termijn bepaald; in Overijssel evenwel een van 30 jaren [3]).

Gerechtelijke privilegiën. De gerechtelijke privilegiën behoorden in de middeleeuwen tot de voornaamste voorrechten aan de stadsburgers — de poorters — geschonken; zij bestonden in de eerste plaats in waarborgen tegen willekeur van de overheid, en in de tweede plaats in den waarborg dat de rechtspleging voor den eigen stadgenoot zoo billijk mogelijk, en met de minst mogelijke hindernissen zou plaats hebben. Hiertoe behoorde voornamelijk het „privilegium de non evocando", het recht thans den Nederlanders in art. 160 der Grondwet gewaarborgd, om alleen voor den rechter gedaagd te kunnen worden, dien de wet aanwijst. De poorters kregen daar-

---

leend, die daaraan hunne opkomst te danken hadden. Lodewijk de Dikke verleende de „lettres d'affranchissement et de liberté" in de XIIe eeuw aan alle steden die aan zijne kroon behoorden. Moreau. t. XV. p. 416.

In Engeland en Duitschland geschiedde dit eveneens, maar later.

Houard. Coutumes Anglo-Norm. t. I. p. 213 en t. II. p. 361.

Voor die vrijheid werd evenwel eene zekere belasting betaald, onder den naam van grondcijns, schat, bede of urbede, die voor de steden meestal de oudste belasting was; van daar den naam „urbede". Kluit IV. pag. 107 en vlg.

[2]) Van Mieris. I. b. 232.

Van de Wall, Handvesten van Dordrecht. bl. 27.

[3]) Van Mieris. I. blz. 227, 289, 486, 491, 602. II. blz. 834, 865. III. blz. 33, 169.

Kluit. Hist. der Holl. Staatsr. IV. bl. 120.

door den waarborg, dat zij alleen voor den rechter in hunne eigen stad behoefden terecht te staan.

Een der eerste privilegiën van dien aard is dat van Middelburg van 1217, met dezen inhoud: „Alle inwoon-„ders van Middelburgh sullen onder een regt gehouden „werden, ende yder is gehouden syn medeburger Schepen-„dom te plegen. Wie buten Middelburgh woont ende een „burger van Middelburgh ballinck maekt, van wat schult „het ballingschap ende schuld sy, en sal geensins vermo-„gen, totter tyt hy in 't rigthuis van Middelburgh metter „Schautet en synne Schepenen syn ballincschap sal heb-„ben vercondigt, ende aldan sal den Officier der Stadt ende „de Schepenen het ballincschap ende betering doen betalen „wtte goederen van den ballinck [1])"

Aan Haarlem, Delft en andere steden werd door graaf Willem II een soortgelijk privilegie geschonken.

In Dordrecht waren niet alleen de stadspoorters maar ook de landpoorters, dat zijn zij, die in den omtrek van Dordt woonden en aldaar ter mark gingen, in het bezit gesteld van dit privilegie. Indien deze laatsten voor den baljuw van Zuid-Holland gedagvaard werden, moesten zij op zoogenaamde brieven van hantsluitinge ende afleydinge aan de rechtspraak van de Schepenen van Dordt worden overgegeven [2]).

Leiden verkreeg het privilegium de non evocando in 1306, en weigerde op dien grond nog in 1569 de tenuitvoerleg-

[1]) Van Mieris. Chaterb. I. bl. 172, 173, 272.

[2]) Van Geuns. De toelating en vestiging van vreemdelingen in Nederland, vóór 1795. Acad. proefschr. Schoonhoven, 1853. p. 149.

ging van vonnissen door den Raad van Beroerte over Leidsche burgers geveld [1]).

Een ander gerechtelijk privilegie was dat, waarbij toegestaan werd dat de poorters niet dan in enkele bepaalde gevallen in persoon of in hunne goederen mochten worden gearresteerd, althans niet indien zij voldoende zekerheid stelden. Zoo bezat Dordrecht, volgens de privilegiën van 12 Dec. 1270 en 14 April 1380, dit recht, even als Geertruidenberg, Oudewater, Haarlem, Delft, Leiden en andere steden, waarbij evenwel de uitzonderingen voor de verschillende gevallen nog al uiteenliepen [2]). Hoorn, 's Gravenhage en Gorinchem hadden b. v. dit recht, behoudens betrapping op heeterdaad, en zware misdrijven, als valschheid in geschrifte, namaking van munt, enz. In Brielle

---

[1]) Ibidem p. 150.

[2]) In de handvesten van Dordrecht leest men o. a.: „Onze lieve poorteren van Dordrecht mogen in Zuyt-Hollant geene voorgaande oorsaek of rede, behoudens altyd de vrijheit van onse stad van Sinte Geertruydenberge ende ons regt van tollen, werden belet, gearresteert ofte aangehouden te werden in persoon of in hare goederen, tenzij zij voor sodanige schulden welke verleden ende bekent zijn voor den waere rechter, tot sodanige ende diergelijke zaken gemachtigd, welke gemeenlijk Gewaert Rechter geseyd werd, ende ses of meerder getuygen, die de voornoemde verlydenisse of bekentenisse van de voorseyde schulden om de vorige redenen erkennen."

Indien de schuldeischer gewaar werd dat zijn schuldenaar wilde ontsnappen, dan kon hij hem volgens de keur van 1454 terstond arresteren en zijne goederen ten bedrage van de hoofdsom met onkosten in beslag nemen. Hetzelfde werd nog bepaald bij eene costume van 1570, met de beperking daarbij, dat voor het arrest de toestemming van Burgemeesteren noodig was.

Van Geuns. p. 153—157.

mocht volgens privilegie van 1477 geen arrest gelegd worden dan ter zake van huis- en erfhuur [1]).

Verder behoorden onder de gerechtelijke privilegiën nog het recht dat, bij verbeurte van lijf en goed wegens misdaden, van het goed slechts een gedeelte geconfisceerd werd, terwijl het overige aan de vrouw en kinderen of andere erfgenamen uitgekeerd mocht worden. Zulk een privilegie verleende o. a. Margaretha in 1346 aan de bewoners van Noord- en Zuid-Holland benevens Kennemerland en West-Friesland; de goederen van de ingezetenen aldaar mochten niet voor meer dan voor de helft geconfisceerd worden [2]).

Het voorrecht van de burgers om in twistgedingen ontslagen te zijn van het bewijs door tweegevecht zoowel tegenover vreemdelingen als tegenover eigen burgers, werd reeds vroeg gegeven; zoo bezat Zutfen dit reeds in 1190, Middelburg in 1217, Haarlem en Delft in 1245 en 1246, Utrecht in 1300. Later heeft graaf Willem IV het tot al zijne landen uitgebreid [3]).

Ook omtrent het onderzoek door middel van de pijnbank bestonden voor sommige steden privilegiën. In Amsterdam en Middelburg b. v. mogt een poorter niet gepijnigd worden dan met toestemming van Burgemeesteren.

Benoembaarheid tot ambten. Hoewel oorspron-

---

[1]) Ibidem.

[2]) Van Geuns. p. 157 en vlg.

[3]) Idem p. 144 en vlg. Hoewel de burgers van de steden welke dit privilegie hadden, niet genoodzaakt konden worden tot het tweegevecht, was het evenwel niet verboden. Eerst op het laatst der 14e en in de 15e eeuw vinden wij in sommige handvesten strafbepalingen daartegen.

kelijk het bestuur van eene stad bijna uitsluitend in handen was van den graaf, die dit uitoefende door schout, schepenen en raden als zijne ambtenaren, kwam toch weldra naast dezen een lichaam uit de burgers op, dat in gewichtige zaken, voornamelijk in zaken van belastingen, een grooten invloed uitoefende. Dit lichaam, de vroedschap of rijkdom genaamd, ontstond uit de burgers, die, eerst allen te samen opgeroepen voor het toestaan der beden, dit spoedig overlieten aan de „vroeden" en „rijken" onder hen. In de 14de eeuw kreeg die vroedschap een vast karakter, terwijl ook de graaf haar als zoodanig erkende [1]).

Voor de betrekking van schout, schepen en raad werd later ook bij voorkeur een stadsburger gekozen, totdat door privilegiën die voorkeur in een vast recht overging. In 1407 bepaalde graaf Willem VI dat te Gorinchem niemand als regeeringspersoon benoemd zou worden dan een poorter der stad [2]). In Alkmaar en Hoorn werden reeds in de 14de eeuw dergelijke bepalingen gevonden. Maar het poorterschap op zich zelf was niet voldoende; voor het bekleeden van stedelijke ambten werd tevens een zekere tijd van inwoning gevorderd. Zoo kon het ambt van baljuw, schepen en raad te Rotterdam, slechts worden toegekend aan hen die sedert vijf jaren poorters waren; dat van burgemeester en schepen te Delft slechts onder dezelfde voorwaarden worden waargenomen, terwijl men voor sche-

---

1) Kluit. IV. p. 155 en vlg.
2) Van Mieris. Chaterb. IV. bl. 56, 128.

penen van Monnikendam en Schoonhoven een 6jarig poorterschap eischte [1]).

In 't kort, hoe meer de steden door privilegiën haar autonomie verwierven, hoe meer men er prijs op stelde, dat alleen poorters de stedelijke ambten bekleedden.

Door de opkomst der steden ontstond er hier zoowel als elders naast den adel en de geestelijkheid een derde stand in den staat, die der poorters. Vóór dien tijd bestonden voor den staat slechts de beide eerstgenoemde klassen van personen; al wat daarbuiten was behoorde tot de onvrijen, die op het staatsbestuur geen invloed hadden.

Deze derde stand in de steden vergaderd, had in den beginne, zooals wij zagen, zeer weinig rechten, maar langzamerhand werden deze uitgebreid tot eene groote mate van autonomie naar binnen en later zelfs tot de bevoegdheid om invloed uit te oefenen op het algemeene landsbestuur. Bij ons dagteekent dit formeel van den tijd, toen de staten van alle Nederlandsche gewesten voor 't eerst te zamen kwamen, n.l. in 't laatst der 15de eeuw [2]).

Na de opkomst van den derden stand kon er eerst sprake zijn van staatsburgers in den zin, welke wij thans aan het woord hechten en die daaraan ook in de oude staten werd toegekend. De adel en geestelijkheid toch was slechts door het leenrecht aan den souverein verbonden; alleen omdat zij grondbezit ontvangen hadden, waren zij

---

[1]) Van Geuns. p. 166.

[2]) In Frankrijk riep Philips de Schoone voor 't eerst de drie standen op ter gelegenheid van een twist met paus Bonifacius VIII in 1304.

Kluit. IV. p. 499.

verplicht den vorst te ondersteunen in den oorlog, maar invloed op het algemeene staatsbestuur hadden zij als zoodanig niet; zij waren vasallen geen burgers.

Gedurende den laatsten tijd der grafelijkheid begint dus hier het staatsburgerschap op te komen, maar nog langen tijd, tot aan de Fransche omwenteling, bleef het poorterschap in de steden bij ons van veel grooter gewicht dan het burgerschap van den staat. Voornamelijk kwam dit ook hieruit voort, dat het staatsburgerschap geheel en al rustte, zoowel gedurende den tijd der graven als tijdens de republiek, op het stadsburgerschap. De steden als afgesloten corporatiën oefenden haar invloed op het staatsbestuur, de poorters afzonderlijk slechts op het stadsbestuur uit.

Van hier dat wij tijdens de graven alleen kunnen spreken van een stadsverband, en tijdens de republiek slechts in de tweede plaats van een staatsverband.

Hoe werd men nu tijdens de graven en tijdens de republiek van het stadsverband ontheven?

De bepalingen in de oude handvesten omtrent het verlies van het poorterschap, zijn over 't algemeen zeer weinige. Meestal zal de beslissing van de vraag: of iemand al of niet zijne poorterrechten verloren had, wel afgehangen hebben van omstandigheden en feiten, welker waardeering aan de regeering was overgelaten.

Als algemeene regel gold evenwel dit, dat men werkelijk moest wonen in de stad om het poorterschap te kunnen behouden. Niet dat elke afwezigheid het verlies

van dat recht met zich bracht, maar alleen die afwezigheid, welke deed vermoeden dat men niet voornemens was terug te keeren. Het hoofdverblijf moest in de stad zijn; door bijzondere privilegiën kon evenwel van dezen regel ook afgeweken worden [1]).

In 1342 bepaalde graaf Willem IV voor al zijne steden, dat elke poorter, die buiten de stad ging wonen, zijn poorterschap zou verliezen. In Delft waar vóór 1359 aan eenige poorters vergund was om buiten de stad te wonen, werd deze vergunning ingetrokken, omdat zij het een of ander misdrijf gepleegd hadden, „daer vele onrust wtgecomen is.”

In Utrecht werd in 1413 door de wetgeving ten aanzien van de buitenburgers bepaald, dat zij, op verbeurte van hun poorterschap, binnen een zekeren termijn in de stad moesten gaan wonen [3]).

Dordrecht had in een handvest van 1439 de bepaling opgenomen, dat de poorters, zoo dikwijls zij wilden, tijdelijk de stad mochten verlaten, mits daar binnen „huysvesting, vier ende licht” houdende. Daarbij werd door een costume van 1573 vastgesteld, dat hij die zijne woonplaats buiten het Baljuwschap van Zuid-Hollland vestigde, zijn poorterschap zou verliezen, tenzij hij „eenloepen” ware. Men beschouwde het vertrek van een eenloopend persoon als eene afwezigheid waarop eerder terugkeer zou volgen

---

[1]) Zoo werd in 1388 aan Geertruidenberg het privilegie toegekend, om twee honderd landpoorters of buitenburgers te houden. V. Mieris. III. p. 488

[2]) Van Mieris. III. p 93.

[3]) Van Geuns. p. 117.

dan van den man die met vrouw en kinderen zich in eene andere stad ging vestigen [1]).

In Utrecht, Rhenen en Amersfoort werd eene dergelijke bepaling gevonden, nl. deze, dat het poorterschap te niet ging indien men gedurende „jaar en dag" buiten de stad woonde zonder daarbinnen licht en vuur gehouden te hebben. Indien in de eerstgenoemde plaats een regeeringspersoon buiten de stad ging wonen, dan verloor hij terstond zijne poorterrechten [2]).

Tijdens de republiek werd aan de inwoning als voorwaarde voor het bezit der burgerrechten, eene even groote plaats toegekend als onder de grafelijkheid. In 1664 en 1674 werd door de Staten van Holland uitdrukkelijk bepaald, dat men, om van het stadsburgerrecht genot te hebben, met zijn geheele huisgezin in de stad moest wonen.

Volgens een placcaat van de Staten van Zeeland van 1662 moesten de Rijnschippers, die aldaar in eenige stad het stadsburgerrecht wenschten te verwerven, eerst eene beëedigde verklaring afleggen „dat zij hun recht van burgerschap bekomen met intentie om met de daet hun domicilie aldaer te houden" [3]).

Vandaar dat ook in de meeste stedelijke keuren het verlaten van de stad oorzaak was van het verlies van het stadsburgerrecht; meestal was daarvoor een niet lange termijn van afwezigheid bepaald. In Amsterdam bedroeg die termijn volgens de keur van 31 Jan. 1662 „jaar en

---

1) Id. p. 119.
2) Id. p. 120.
3) Van Geuns. p. 279.

dag", en in Utrecht volgens de publicatie der regeering van 1665 eveneens [1]).

In sommige plaatsen, zooals o. a. in de beide laatstgenoemde steden, was het geoorloofd de stad te verlaten en nogthans burger te blijven, indien men in de stad een domicilie koos en aldaar eenigen tijd vertoefde [2]); in Amsterdam werd in 1642 door de vroedschap verklaard, dat het verlaten van de stad, zelfs voor langer dan „jaar en dag", het verlies van het stadsburgerrecht niet met zich zou brengen, indien de afwezigheid haar grond had in zaken van koophandel of studie, of de dienst van land en stad.

Vraagt men welke de gevolgen waren, indien een poorter het poorterschap in eene vreemde stad had aangenomen, dan moet het antwoord verschillend zijn: sommige steden gedoogden geen dubbel burgerschap, andere stonden het wel toe. Amsterdam b. v. vergunde dit volgens eene oude keur [3]), wanneer namelijk gewichtige redenen daartoe leidden; later, volgens de boven aangehaalde verklaring van de vroedschap in 1647, werd het toegestaan aan al de daargenoemde personen.

---

[1]) Id. t. a. p. In eene noot worden aldaar de termijnen van verscheidene plaatsen opgegeven.

[2]) Wagenaar. Amsterdam. I. p. 583. De termijn gedurende welken men op de plaats van het domicilie moest verblijven, bedroeg in Amsterdam twee maanden, in Utrecht zes weken.

[3]) Wagenaar Amsterdam. III. p. 160. Deze keur luidde: „Ende waer enich poirter, die anders wair in enigher stede of dorpe poirter of buer worde, die soude dair betooch af bringen binnen vier daghen nadat hy poirter of buer wair gheworden, by 4 pont Hollants; ende dit sal staen tot gherechts prueving he."

Volgens eene verklaring van de regeering van Utrecht van het jaar 1342, verloor iemand die zonder toestemming der regeering een vreemd stadsburgerschap aannam, zijn poorterschap voor zijn geheele leven [1]).

In het algemeen vinden wij aan het bekleeden van eenig ambt in eene vreemde stad, niet het verlies van het burgerschap verbonden; slechts ambten die levenslang waren opgedragen, hadden meestal dat gevolg, schoon ook later de regeering op verzoek wel eens toestond dat het poorterschap behouden bleef [2]).

In sommige gevallen was het verlies van het poorterschap een gevolg van misdrijven; vooral was dit het geval indien ontdekt werd, dat iemand, die als poorter aangenomen was, vóór dien tijd een delict gepleegd had. Indien de delinquent evenwel een jaar lang poorter geweest was, werd de vervolging dikwijls niet meer ingesteld; dit werd o. a. bepaald in de keuren van Rotterdam, Haarlem, Hoorn en Amsterdam [3]).

In den Briel was het de gewoonte dat de Burgemeester den aspirant-poorter eerst plechtig verzekerde „dat die stede hem niet verantwoirden en sal van broken die hy voir die tyt gedaen moge hebben" [4]).

---

[1]) Van Geuns p. 124.

[2]) Wagenaar. Amsterdam. III. p. 159, 160. Een voorbeeld van het verlies van het stadsburgerschap te Amsterdam wegens het aannemen van een ambt voor het leven, vinden wij t. a. p. in Pieter Pauw Adriaansz., die in 1586 benoemd werd tot rentmeester te Alkmaar.

[3]) Van Mieris. Charterb. II. p 638, 682, 866. IV. bl. 186.

[4]) Alkemade en van der Schelling. Beschr. van de stad Brielle. I. bl. 274. Een voorbeeld dat de delicten vóór de opname gepleegd niet altijd gestraft

Een voorbeeld van het verliezen van het burgerschap ten gevolge van een misdrijf door een poorter gepleegd, vinden wij in een bevel van graaf Willem III van 31 Mei 1308 aan den baljuw, schout en raad van Zierikzee. Het misdrijf daarin gemeld, bestaat in het dragen van andere kleederen dan die welke de kleuren hebben van 's graven wapen, althans het verbod luidt: „dat niemandt so coene en sy eenich mans cleederen draghen die buyten der poorte woent, sonders selffs cleederen, onsen Burchgraves van Zeelandt, ende wie se draecht, dat hy syn poorterschap verwint twee jaer daernaer incomende sonder weder ontfangen ende 10 pont, also dicke als hy se aentreckt, sonder iemand te verdragen" [1]).

De staatsregelingen van het einde der vorige en het begin dezer eeuw kenden slechts één staatsverband, inboorlingschap genaamd, dat gevestigd werd door de geboorte binnen de republiek, de koloniën en de bezittingen van den staat. De anti-foederatieve staatsregeling van 1798 bracht den burger in een direct verband met den geheelen staat; niet alleen op het bestuur van de stad der inwoning maar ook op het bestuur van den staat kon hij zijn invloed onmiddellijk doen gelden. De bepalingen om-

---

werden, ook al had het poorterschap nog geen jaar geduurd, geeft v. Geuns pag. 162. Te Utrecht werd nl. in 1475 iemand als burger aangenomen, die een doodslag op een buitenman had gepleegd, en aan wien door de stedelijke regeering vergund werd te genieten van het voorrecht der Utrechtsche poorters, om met eene geringe boete gestraft te worden, terwijl tegen dezelfde misdaad op een poorter gepleegd, de doodstraf bedreigd werd.

[1]) Van Mieris Charterb. II. p. 76.

trent het ontstaan en het te niet gaan van dat staatsverband ontbreken evenwel in de staatsregelingen van het genoemde tijdvak. In de artt. 10 en 11 van de constitutie van 1798 worden wel de voorwaarden gesteld voor de uitoefening van het stemrecht in de grondvergaderingen, en daaronder in de eerste plaats het inboorlingschap genoemd, maar op welke wijze dat inboorlingschap ontstaat, wordt niet gemeld.

Het verlies van het staatsverband wordt evenmin geregeld; wel vinden wij in art. 13 weêr aangegeven wie van het stemrecht in de grondvergaderingen zijn uitgesloten, maar die uitsluiting kan nooit beteekenen dat de daar bedoelde personen ook van het staatsverband verstoken zijn [1]). Dit blijkt trouwens ten overvloede uit de bepaling, welke ook lijf- en huisbedienden van het stemrecht uitsluit. Immers niemand zal beweren dat zij ten gevolge van die uitsluiting ook geen Nederlanders zouden zijn.

Wij moeten dus aannemen dat er tot aan de invoering van de Code Civil geene wettelijke bepalingen bestonden, welke de wijze regelden waarop het staatsverband te niet ging [2]).

---

[1]) In de genoemde staatsregeling werd het stemrecht verloren volgens art. 13*a* door „Allen die zig, zonder uitdruklyken last of toestemming van het Gouvernement, buiten 's Lands met der woon hebbende begeven, na hunne terugkeering nog geene twee volle Jaaren in deze Republiek hunne vaste woonplaats weder persoonlijk gehad hebben."

Volgens art. 13*b*. „Allen die in eed of bediening zijn van eenige vreemde Mogendheid of daarvan eenig pensioen genieten."

In art. 25. al. 1. van de staatsregel. van 1801 werd deze laatste bepaling eveneens gevonden.

[2]) Dit werd o. a. ook aangenomen in een vonnis, Arr.-Rechtb. te Leiden 22 Aug. 1851. W. v. h R. n⁰. 1263.

Van onze inlijving in het Fransche rijk in 1810 tot aan de invoering van ons eigen burgerlijk wetboek in 1838, leefden wij onder de heerschappij van den Code Civil. Bij de beschouwing van de Fransche wetgeving hebben wij den inhoud van den Code Civil, voor zooverre deze op het verlies van staatsverband betrekking heeft, nagegaan; 't is dus te dezer plaatse voldoende daarheen te verwijzen.

In 1838 dan trad in plaats van de C. C. het Nederlandsche B. W., dat in den tweeden titel van het 1e boek handelt over Nederlanders en vreemdelingen, en in het 9e artikel over het verlies van het Nederlanderschap. In tegenstelling van de Code evenwel, welke uitdrukkelijk bepaalde, dat de daarin vervatte regeling van staatsrechtelijken aard was, bepaalde het B. W. in art. I, dat het staatsrechtelijke Nederlanderschap slechts verkregen kon worden overeenkomstig de grondwet. Het is dus duidelijk dat het B. W. eene andere soort van Nederlanderschap beschreef dan het staatsrechtelijke; evenwel bij gebreke van andere bepalingen werd het gehouden ook voor dit laatste de grenzen te trekken.

Eindelijk kwam met de grondwet van 1848 (art. 7) de eisch, dat eene wet zou verklaren wie Nederlanders zijn, en aan dit voorschrift werd door de wet van 28 Juli 1850 (Stbl. N°. 44) gevolg gegeven.

In een vorig hoofdstuk hebben wij reeds gesproken over den aard van deze wet en hare verhouding tot het B. W.; het zij hier dus voldoende de bepalingen na te gaan, welke in 't bijzonder op de in dit hoofdstuk behandelde vraag betrekking hebben. Art. 10 van die wet behelst hieromtrent het navolgende:

„De staat van Nederlander wordt verloren:

1°. „door het aannemen van naturalisatie in een vreemd „land;

2°. „door buiten Onze toestemming zich in vreemden „krijgsdienst te begeven, of openbare bedieningen aan „te nemen, welke door eene vreemde regeering zijn „opgedragen;

3°. „door een vijfjarig verblijf in een vreemd land, met „het kennelijk oogmerk om niet terug te keeren.

„Het oogmerk om terug te keeren wordt geacht te „bestaan bij buitenlandsch verblijf in verband met „inlandsche handelsinrichtingen."

Ad al. I. De staat van Nederlander wordt verloren door het aannemen van naturalisatie in een vreemd land.

In art. 8 van het B. W. werd eene dergelijke bepaling gevonden, alleen met dit verschil, dat daar in plaats van aannemen het woord bekomen voorkomt. Hoewel het niet twijfelachtig is dat door beide uitdrukkingen hetzelfde bedoeld wordt, is toch het woord aannemen verkieslijker, aangezien het de bedoeling van den wetgever juister uitdrukt. Men kan toch niet aannemen dat het in de macht eener vreemde regeering behoort te staan om iemand tegen zijn wil van zijn staatsverband te ontslaan [1]). En dit

[1]) De Raedt van Oldenbarnevelt, De wet tot uitvoering van art. 7 der Grondwet. p. 136 en 137.

De Bosch Kemper, Nederl. Staatsr. etc. p. 86 en 87.

Boissevain, Staatsr. van Nederl. Wet tot uitv. van art. 7 der Grondwet p. 34 en 35.

toch zou kunnen gebeuren, indien men het woord bekomen letterlijk opvatte. In Frankrijk b. v. kan volgens een Senatus-Consulte van 26 Vendemiaire an IX, bekrachtigd door de wet van Dec. 1849, het Fransche staatsburgerschap verleend worden aan verdienstelijke vreemdelingen, evenals dit bij ons en in België ook het geval is; het zou dan toch zeker tegen de bedoeling van den wetgever zijn om den verdienstelijken landgenoot op die wijze van zijn eigen staatsverband te ontslaan, maar de letter der wet zou het eischen.

Onder de uitdrukking naturalisatie wordt niet verstaan het burger worden in eenen vreemden staat, maar het aannemen van het staatsburgerschap. Iemand is b. v. geboren uit Nederlandsche ouders buiten 's lands; in het doopboek wordt bij de inschrijving de vader genoemd „burger" van het land waar hij toen woonde; kan nu op grond daarvan, aan het kind het Nederlanderschap ontzegd worden, omdat het niet is geboren uit Nederlandsche ouders? Zeer zeker niet; afgescheiden van de vraag: welke bewijskracht aan den doopcedul in den vreemde afgegeven, hier te lande moet worden toegekend, is het vereischte voor de naturalisatie, niet dat men in een authentiek stuk als burger genoemd worde, maar dat de bepalingen in het vreemde land vastgesteld voor de naturalisatie, werkelijk vervuld zijn [1]).

---

[1]) Een vonnis van de Arrond.-Rechtb. van Amsterdam van 28 April 1852, en een besluit van den Gemeenteraad van 25 April 1852, in tegenovergestelden zin gewezen, werden het eerste vernietigd en het laatste buiten toepassing gelaten, door een arrest van den Hoogen Raad van 28 Mei 1852.

Wat moet verstaan worden onder „Naturalisatie" indien een staat tweeërlei soort van naturalisatie aanneemt, zooals b. v. Frankrijk vóór de wet van 29 Juni 1867, en zooals België krachtens de wet van 27 Sept. 1855 ook thans nog? Is het verkrijgen van de kleine naturalisatie in zulk een land voldoende om het Nederlandsche staatsverband te verbreken? Het antwoord op deze vraag moet m. i. geheel afhangen van de rechten en verplichtingen die een zoogenaamde kleine naturalisalie meebrengt. Wordt nl. door die naturalisatie een staatsverband gevestigd, dat den nieuwen burger doet deelen in de rechten van het staatsbestuur zonder hem alle bevoegdheden te geven die den eigen burger toekomen, zooals de bovengenoemde Belgische wet, die aan den vreemdeling op de gewone wijze genaturaliseerd (kleine naturalisatie), alle burgerlijke en politieke rechten geeft „à l'exeption des droit politiques pour l'exercice des- „quels la constitution ou les lois exigent la grande naturali- „sation," dan lijdt het geen twijfel of eene dergelijke naturalisatie moet het oude staatsverband verbreken.

Er mag alleen gevraagd worden: staat de persoon, die elders genaturaliseerd is, in eene verhouding tot den nieuwen staat ongeveer zooals de eigen burgers, en niet: oefent de genaturaliseerde slechts enkele rechten uit die afhangen b. v. van grondbezit, ingezetenschap of dergelijke, die niet het uitvloeisel zijn van een werkelijk gevestigd staatsverband. De naam van het bewijsstuk van het bur-

---

W. v. h. R. n° 1337; Gemeentestem n°. 29, 31 en 36. Rechtsgel. Bijbl. 1852. p. 208 en 244.

Van Emden, Rechtspraak I. p. 484.

gerschap doet niets ter zake; of dit naturalisatie-brief genoemd wordt of bewijs van ingezetenschap, is zonder belang; de aard der rechten daardoor verkregen beslist alleen. Beslissingen hieromtrent bij ons zijn mij evenwel niet voorgekomen; de kleine naturalisatie in België is steeds beschouwd als voldoende om het Nederlandsch staatsverband te verbreken.

Ad 2um. „Door buiten Onze toestemming zich in vreemden krijgsdienst te begeven, of openbare bedieningen aan te nemen, welke door eene vreemde regeering zijn opgedragen."

Het aannemen van eene burgerlijke of militaire betrekking in een vreemden staat, zonder de toestemming des konings, wordt door onzen wetgever beschouwd als eene „presumtio iuris et de iure" dat men wenscht afstand te doen van zijn staatsverband. Hij die eene vreemde regeering zijne diensten aanbiedt kan onmogelijk te gelijkertijd hier zijne staatsplichten vervullen; hij kan hier niet geheel en al onderdaan des konings zijn, zijne betrekking bindt hem aan eenen vreemden vorst. Is het evenwel mogelijk dat zijne staatsplichten niet behoeven achter te staan door het treden in vreemden dienst dan is 's Konings toestemming ook voldoende om toch eene openbare betrekking in den vreemde aan te nemen en tevens het Nederlandsche staatsverband in zijn geheel te laten. Vooral evenwel heeft deze bepaling haren grond in de volkenrechtelijke regelen, die in oorlogstijd gelden. Den neutralen staat toch is het verboden, in welke opzichten ook, eene der oorlogvoerende partijen te ondersteunen; het zou dus in de eerste plaats

eene schending der verplichtingen van den neutralen staat zijn, indien hij toeliet dat zijne burgers in den krijgsdienst van eenen vreemden staat traden.

Wat moet hier verstaan worden onder openbare bedieningen? Over deze vraag heeft zich een belangrijk verschil van gevoelen geopenbaard en wel voornamelijk met het oog op de bedieningen van de Katholieke kerk. Mr. C. W. Opzoomer [1]) beweert, in zijne aanteekeningen op het gelijkluidende art. 9 al. 2 van het B. W., dat het episcopaat i. p. i. niet gerekend mag worden te zijn: eene openbare bediening door eene vreemde regeering opgedragen. De Fransche wetgeving, waaruit art. 9 van het B. W. is overgenomen, behelsde ten aanzien van het correspondeerende art. van den Code Civil een decreet van 7 Januari 1808, bepalende: „En execution de l'article 17 du Code Civil „nul ecclesiastique français ne pourra poursuivre ni ac„cepter la collation d'un évéché in partibus, faite par „le pape, s'il n'y a été prélablement authorisé par nous." De vraag of dit decreet ook bij de bepalingen van ons B. W. in het oog moest gehouden worden, wordt verschillend beantwoord door Mr. Van Hall, Handl. I. 92, en Mr. Diephuis, N. B. R. I. 32, maar aangezien dit decreet toch zeker nooit bij de interpretatie van de wet van 1850 mag dienen is het ter dezer plaatse van geen belang.

De voorname grond evenwel waarop door Mr. Opzoomer t. a. p. ontkend wordt, dat voor de opdracht van een bisdom „in partibus" 's konings toestemming vereischt wordt, is deze, dat de paus niet geacht moet worden te

---

[1]) Het B. W. verklaard door Mr. C. W. O. I. p. 56—59.

zijn eene vreemde regeering. „Als opperhoofd van den „Romeinschen staat, zegt Mr. O., is de paus een vreemde „vorst: als hoofd der Katholieke christenheid is hij, schoon „te Rome zijn zetel hebbende, aan geen land ter wereld, „waar de Katholieke kerk bestaat, als vreemd te be„schouwen."

Om deze reden meent Mr. O. dat ook eene geestelijke waardigheid niet eene openbare bediening genoemd mag worden, eene meening, welke hij o. a. staaft met een vonnis van het hof van Cassatie in Frankrijk waarin o. a. voorkomt.

„.... Mais les fonctions de chanoine, de protonotaire „apostolique, de juge surrogat, qui n'ont de rapport qu'a„vec les principes réligieux et la puissance ecclésiastique „dont elles émanent, n'attachent point celui qui les rem„plit à l'autorité civile; ces facultés s' exercent sans avoir „besoin d'être autorisées par le gouvernement du fonction„naire, auquel elles sont indifférentes et par consequent „étrangères."

Het komt mij voor dat de geleerde schrijver te veel gewicht hecht aan de fijne onderscheiding tusschen het wereldlijk en het geestelijk gezag van het hoofd der Katholieke kerk; m. i. is de geschiedenis van de verhouding tusschen den paus en de andere souvereinen daarmeê geheel in strijd.

Niemand zal toch beweeren, dat de Kerkelijke Staat in de schaal van het volkenverkeer ooit zulk een gewicht heeft gehad, dat een zoo uitgebreid diplomatiek verkeer, als de paus door zijne nuntii, internuntii en andere beambten onderhield, noodzakelijk was. Feitelijk, en volgens

de geschiedenis ook rechtelijk, werd het diplomatiek verkeer onderhouden met het hoofd der kerk. De onmetelijke invloed, door Rome op de onderdanen van bijna alle staten uitgeoefend, maakte dit verkeer dikwijls meer noodzakelijk dan dat met eenigen anderen staat. Welnu, zou men het dan redelijk achten, dat dáár waar de reeds bestaande invloed door het opdragen van kerkelijke bedieningen nog zóó verhoogd kan worden, dat de eigen staat geheel en al op den achtergrond moet treden, dat dáár des konings toestemming onnoodig zou zijn?

De reden waarom o. a. het aannemen van openbare bedieningen van vreemde souvereinen is verboden, n.l. omdat niemand jegens twee souvereinen zich geheel van zijne verplichtingen kan kwijten, geldt hier in nog veel sterkere mate.

Een ander argument van Mr. O. is dit, dat de paus geene vreemde regeering is; „in deze kerkelijke waar„digheid — zegt schrijver — is hij met de inwoners van „Rome, die zijne wereldlijke onderdanen zijn [1]), niets „nauwer verbonden dan met de Katholieken van ons land. „En al mocht hij dus, wat ik om dezelfde reden ontken, „eene regeering kunnen heeten, nimmer zou hij den „naam van vreemde regeering kunnen dragen.”

Ook in deze redeneering komt het mij voor dat de schrijver bij het begrip regeering te veel gelet heeft op het karakter van het gebied der wereldlijke souvereinen. De schrijver redeneert aldus: evenals de koning der Ne-

---

[1]) Dit werd geschreven tijdens de paus nog in het bezit was van zijn wereldlijk gezag.

derlanden dien titel voert in alle gewesten van zijn rijk te samen, zoo draagt de paus ook den Zijnen over alle landen der aarde. Evenmin dus als de koning, b. v. in Zeeland, mag beschouwd worden als vreemd souverein omdat hij in Holland woont en regeert, evenmin mag ook de paus beschouwd worden als vreemde regeering omdat hij in Rome verblijf houdt en ook daar heerscht. Dit evenwel wordt ook niet ontkend, maar de woorden vreemde regeering, moeten in eenen anderen zin opgevat worden als die van „elders heerschend"; zij moeten met het oog op de katholieke kerk en haar hoofd beteekenenen, „in anderen kring heerschend." De katholieke kerk met hare eigenaardige organisatie en hare macht en invloed, is een staat in den staat; het hoofd dier kerk staat naast den wereldlijken vorst; ieder heeft zijn eigen werkkring, en juist met het oog op dat verschil van gebied waarop beide heerschen, zijn zij ten opzichte van elkaar te beschouwen als vreemde regeeringen.

Eene andere vraag die zich heeft voorgedaan naar aanleiding van het verband tusschen art. 63 der G. W. en art. 10 van de hier besproken wet, heeft, zoowel in de Staten-Generaal als bij de publicisten, een onderwerp van geschil uitgemaakt. Art. 63 der G. W. n.l. luidt: „Vreemde adeldom kan door geen Nederlander worden aangenomen." Quaeritur: verliest men nu door het aannemen van vreemden adeldom zijn staatsverband?

Bij de behandeling in de Eerste Kamer van het wetsontwerp, houdende nadere bepalingen ten opzichte van gepensioneerden en onderstand genietenden, die zich buiten 's lands begeven, werd door eenige leden de meening

ning voorgestaan, dat het aannemen van vreemden adeldom, het verlies der hoedanigheid van Nederlander meêbrengt [1]).

De letter der wet gaf tot een bevestigend antwoord van die vraag misschien wel eenige aanleiding. De Heer Boissevain in zijn aanteekeningen op de Grondwet ad art. 63 litt. *i* beweerde, dat het geheele artikel niets beteekende, zoo niet de bovengenoemde meening daarin lag opgesloten. In de eerste editie van het Nederl. Staatsrecht van den heer de Bosch Kemper, werd mede dit gevoelen gedeeld; blijkens eene latere uitgave van zijn werk [2]) is de schrijver evenwel van zijn oorspronkelijk gevoelen teruggekeerd door eenige opstellen van Professor v. Boneval Faure en de heeren van Nispen tot Pannerden en Swaving [3]), die betoogden dat alleen de wet van 28 Juli 1850 bepaalde wie Nederlanders waren en wie niet, en dat die wet niet kon worden aangevuld door de Grondwet van 1848. Maar vooral de geschiedenis van art. 63 is met de opvatting in strijd, als zou het de bedoeling zijn het verlies van het staatsverband aan de aanneming van vreemden adeldom te verbinden [4]). De bedoeling volgens de geschiedenis van het artikel is geene andere geweest dan deze: te voor-

---

[1]) Bijblad 1863—64. I. p. 52.

[2]) Handl. tot de kennis van het Ned. staatsr. etc. 1866.

[3]) Respectievelijk geplaatst in Regtsgel. bijbl. dl. XVI. p. 165; Weekbl. v. h. R. n°. 254*b*. Jurid. Vraagal. dl. III. p. 227—251 en Opmerkingen en Mededeelingen. dl. IV. p. 280.

[4]) De geschiedenis van het art. is uitvoerig vermeld in het eerste van bovengenoemde werken.

komen dat vreemde adeldom hier te lande erkend werd.

Het staat-verband gaat vervolgens te niet: door het treden in vreemden krijgsdienst, zonder toestemming des Konings. Deze bepaling die vrij algemeen ook in andere landen gevonden wordt, is, zoowel hier als elders, moeten worden toegepast op hen die voornamelijk in 1859 en in 1869 zonder toestemming des konings in pausselijken krijgsdienst zijn gegaan [1]).

Eene vraag heeft zich voorgedaan ten opzichte van de zteruggekeerd ouaven, n.l. deze : of in verband met art. 66 Grondwet (In geen geval mogen de onderdanen des Konings vreemde ordeteekenen, titels, rang of waardigheid aannemen zonder zijn bijzonder verlof.), de koning hun verlof mocht geven om het kruis „Fidei et Virtuti", hun door den paus geschonken, te dragen.

De cardo quaestionis lag hier in de beteekenis van het woord „onderdanen". In antwoord op eene vraag, in het voorloopig verslag over de begrooting van het departement van Justitie over 1869, zeide de regeering, dat zij onder het woord „onderdanen" niet uitsluitend Nederlanders, maar in 't algemeen ingezetenen verstond, d. i. zoowel vreemdelingen als Nederlanders, indien zij slechts voldoen aan de bepalingen van art. 3 der wet van 28 Juli 1850 [2]).

Van Emden [3]) die zich met dit gevoelen van de regee-

[1]) De Bosch Kemper. p. 37.
Van Emden. dl. II. p. 253, dl. III. p. 12.
[2]) Bijbl. 1868—69. p. 568—612.
[3]) Van Emden. dl. III. p. 12 en 13.

ring vereenigt, voegt daarbij nog deze gronden: de ratio legis is de vrees, dat „tegenover het aannemen van vreemde „ordeteekenen, titels enz. voor den begiftigde soms ver„plichtingen mochten ontstaan, die voor de veiligheid van „het rijk gevaarlijk zijn. Die grond — zegt schrijver — „geldt eveneens, en in nog ruimere mate, voor de vreem„delingen, die hier te lande gevestigd zijn. Voor hen is „dus zeker niet minder dan voor de Nederlanders zelve, „vergunning des konings een vereischte."

„Ook Thorbecke, Aant. op de Grondw. I p. 157, zegt: „Niet alle onderdanen des konings zijn Nederlanders."

In de zitting der Tweede Kamer van 28 November 1868 kwam de heer Godefroi op tegen de interpretatie der regeering. Z. i. kon het woord onderdanen — hoewel ongelukkig gekozen — niet anders beteekenen dan Nederlanders. „Immers" — zeide hij — „moeten onder onder„danen verstaan worden: ingezetenen van Nederland, dan „zou noodwendig daaruit volgen, dat Nederlanders, buiten „'s lands woonachtig, die dus niet zijn ingezetenen, geen „onderdanen des konings zijn. En toch twijfelt niemand „aan die hoedanigheid van in den vreemde woonachtige „Nederlanders, die door geenerlei daad hunne nationaliteit „verloren hebben". [1])

Het komt mij voor dat de gronden door den heer van Emden aangevoerd eene dergelijke uitbreiding van het woord „onderdanen" niet kunnen billijken, al zij het dan ook dat wij niet kunnen instemmen met de redeneering a contrario van den heer Godefroi.

[1]) Bijbl 1868—69. II. p. 354. W. v. h. R. n°. 3066 en 3070.

Wat de ratio legis betreft, deze pleit m. i. juist tegen de interpretatie door den minister gegeven. Immers welk gevaar zou er kunnen bestaan, indien vreemdelingen rang of titels van eene vreemde regeering ontvingen; zij toch worden niet tot het staatsbestuur geroepen en hunne vestiging alleen, geeft hun geene bijzondere rechten van welker uitoefening zij ten dienste van eene vreemde mogendheid misbruik zouden kunnen maken.

Bovendien tot welke gevolgtrekkingen zou men moeten komen indien een vreemdeling, ingezeten in Nederland, van zijne eigen regeering eene ridderorde ontving; zou zulk een persoon niet toegelaten worden om die orde te dragen? B. v. een Franschman ontvangt op die wijze eene ridderorde van zijn gouvernement, en hier mag hij die niet dragen; zoodra hij evenwel over de grenzen is gegaan, wordt het lint te voorschijn gehaald om overal te recht het knoopsgat te kunnen versieren, maar om bij terugkeer alhier dadelijk weer weggeborgen te worden. Eene andere interpretatie van het woord „onderdanen" dan door „Nederlanders" zou tot dergelijke, zeker niet door de wet bedoelde gevolgtrekkingen aanleiding moeten geven.

Ad 3um. „De staat van Nederlander wordt verloren: door een vijfjarig verblijf in een vreemd land, met het kennelijk oogmerk om niet terug te keeren.

„Het oogmerk om terug te keeren wordt geacht te bestaan bij buitenlandsch verblijf in verband met inlandsche handels-inrichtingen."

Het vijfjarig verblijf is in vele staten eene voorwaarde waarop de naturalisatie verleend wordt, dit is b. v. het

geval in Belgie, Engeland en Amerika. De Nederlander verliest in die landen dus niet eer zijn staatsverband vóór hij in de gelegenheid is gesteld een nieuw verband aan te gaan, ook al heeft hij het kennelijk oogmerk om nooit in zijn geboorteland terug te keeren.

In het oorspronkelijk ontwerp las men in plaats van „met het kennelijk oogmerk om niet terug te keeren": „zonder het uit feiten of omstandigheden blijkbaar oog- „merk om terug te keeren." Daarin werd dus aan den expatriant de last opgelegd om te bewijzen, dat hij van plan was terug te keeren. Door een amendement van den heer Meeussen, in de zitting van 12 Juli, is evenwel die zinsnede veranderd zooals wij die thans in de wet lezen.

Zij gaat uit van het vermoeden dat de expatriant voornemens is te keeren; hoe lang hij nu ook in een vreemd land verblijve, zoolang niet duidelijk is geconstateerd dat hij niet wenscht terug te keeren, blijft hij Nederlander. Eene ongeveer gelijkluidende bepaling komt voor in art. 9 al. 3 van het B. W.; dààr evenwel was geen termijn vastgesteld gedurende welke eene presumtio iuris et de iure werd aangenomen, dat de expatriant het oogmerk had wel terug te keeren. Hoewel de regeling in de wet van 1850 dus ten aanzien van de gevaren der Heimathlosigkeit verre de voorkeur verdient boven die in het B. W., is het evenwel niet te ontkennen, dat die gevaren ook hier niet geheel afgesneden zijn. Wat toch geschiedt dikwijls met personen die zonder het oogmerk om terug te keeren zich buiten 's lands vestigen? Indien zij niet van plan zijn aldaar politieke rechten uit te oefenen of

eenige andere rechten aan het staatsburgerschap verbonden te verkrijgen dan denken zij er niet aan de naturalisatie te verzoeken, en bevinden zij zich alzoo na vijf jaren afwezigheid in een toestand die voor hen zelven en voor den staat waartoe zij vroeger behoorden — en die volkenrechtelijk toch nog geacht moet worden de hunne te zijn — de nadeeligste gevolgen kan meêbrengen.

Op welke wijze het oogmerk om terug te keeren moet blijken zegt de wet niet; het zal dus telkens naar de feiten moeten worden beslist. De Arr. Rechtb. van Maastricht nam bij vonnis van 11 Mei 1861 aan, [1]) dat een zeer lang verblijf als pachter in een vreemd land niet noodwendig gepaard behoefde te gaan met het oogmerk om niet naar Nederland terug te keeren, en dus ook niet van zelf het verlies van het Nederlanderschap ten gevolge had.

Het woord vreemd land is in de wet geplaatst omdat het woord buiten 's lands misschien aanleiding kon geven, dat men daaronder ook de kolonien begreep, althans in al. 3 van art. 2 dezer wet heeft men naar aanleiding van die opmerking het woord buiten 's lands veranderd.

Het B. W. bepaalt in art. 9, 3° dat geene handelsinrichting op haar zelve wordt beschouwd, het oogmerk van niet terug te keeren aan den dag te leggen; in het hier besproken artikel wordt gëeischt een buitenlandsch verblijf in verband met binnenlandsche inrichtingen.

De heer de Raedt van Oldenbarnevelt [2]) gispt deze be-

---

[1]) W. v. h. R. n°. 2461; Weekbl. burgerl. administr. n°. 661. Regtsgel ijbl. 1862. p. 61.

[2]) De R. v. O. p. 143.

perking van het daaromtrent in het B. W. bepaalde, ten zeerste; niets motiveert zijns inziens deze verandering. Men moet hierbij evenwel niet uit het oog verliezen, dat het niet de bedoeling is van de wet a contrario te bepalen, dat er bij het drijven van handel in den vreemde zonder binnenlandsch verband een vermoeden zou bestaan dat er geen oogmerk is om terug te keeren [1]). In dat geval geldt de gewone regel van alinea 1 van art. 10, 3°.

Het verlies van het staatsverband van de gehuwde vrouw en de minderjarige kinderen. Het B. W. behelsde aangaande den staat van de gehuwde vrouw in art. 6, deze bepaling: „Eene vreemde vrouw, met een Nederlander gehuwd, volgt den staat van haren man"; en in art. 11: „Eene Nederlandsche vrouw, met eenen vreem- „deling in het huwelijk tredende, volgt den staat van haren „man. Na ontbinding des huwelijks bekomt zij de hoeda- „nigheid van Nederlandsche vrouw terug, mits zij hare „woonplaats binnen het koningrijk hebbe, of daarin vestige; „en zij in het laatste geval, uitdrukkelijk kennis van haar „voornemen geve aan het gemeentebestuur der plaats alwaar „zij zich, na hare terugkomst heeft gevestigd." Ten aanzien der minderjarige kinderen werd door het B. W. geen enkele bepaling vastgesteld.

Wat moeten wij dus aannemen omtrent het staatsverband van de gehuwde vrouw en de minderjarige kinderen? Om tot eene beslissing te komen van deze vraag

---

[1]) Advies Min. van Just. in 1868, bij v. Emden. dl. III p. 219. Gemeentestem n°. 880.

dient eerst eene andere vraag beantwoord te worden en wel deze: is de nationaliteit eene zuiver persoonlijke eigenschap, die alleen hem of haar toekomt aan wien de wet dit uitdrukkelijk toekent; of moeten wij aannemen dat de band des huwelijks en die der familie in engen zin — d. i. die tusschen man, vrouw en minderjarige kinderen, — zoo innig en vast gesloten is, dat ook ten opzichte van het staatsverband de familie een geheel uitmaakt?

Deze vraag wordt bij ons op onderscheidene gronden verschillend beantwoord.

Mr. Opzoomer, voorstander van de persoonlijkheid van het staatsverband, beantwoordt het eerste deel der vraag toestemmend, op deze gronden: Het Fransche recht waaruit de bepalingen van ons B. W. zijn overgenomen, huldigde de leer der persoonlijkheid [1]); vandaar dat wij in onze wetgeving zoo beperkt mogelijk moeten zijn in het toekennen van het staatsverband van den genaturaliseerden echtgenoot aan de vrouw; alleen daar waar zij door eigen daad het staatsverband vernietigt, b. v. door het huwelijk met eenen vreemdeling, moet men aannemen, dat zij den staat van haren man volgt. Evenwel is dit niet het geval indien de man gedurende het huwelijk uit het staatsverband ontslagen wordt; de vrouw heeft daaraan geen deel genomen en behoudt dus hare oude nationaliteit.

---

[1]) Opzoomer I. p. 50—52; Aubry en Rau. I. p. 241. Marcadé I. p. 95, 118. Daarbij kunnen nog gevoegd worden: Locré législ. civ. t. IV. p. 302 in de noot. Maleville ad art. 19 C. C. door Duranton. t. I. n°. 189.
Dalloz. I. G. dr. civ. 115.

Ten aanzien van de minderjarige kinderen put de schrijver een argument voor de persoonlijkheid van het staatsverband in ons rècht, uit art. 5 N°. 1. B. W.

„Een minderjarig kind, — zegt hij — in ons land uit „hier gevestigde ouders geboren, is Nederlander niettegen„staande de ouders geen Nederlanders maar Franschen „zijn. Zijne nationaliteit kan dus eene andere zijn dan „die zijner ouders; het volgt hierin hun staat niet, gelijk „dan ook onze wet dit nergens heeft beweerd.

„Uit dit bloot personeele karakter van het Nederlander„schap volgt de belangrijke waarheid, dat noch het ver„krijgen noch het verliezen er van door de ouders, hun „minderjarige kinderen ten voordeele of ten nadeele kan „strekken."

„Zoo maakt b. v. het bekomen van naturalisatie in „een vreemd land of het verlaten van het land met het „plan om er nooit in terug te keeren, de kinderen niet „tot vreemdelingen."

Tegenover deze argumenten staan m. i. andere die ook voor het B. W. beslissend moeten zijn.

In de eerste plaats heeft onze geheele wetgeving, den toestand van de gehuwde vrouw en de minderjarige kinderen bepalende, een stelsel gevolgd, dat als beginsel de eenheid der familie aannam, waarbij de man als hoofd optrad. Het domicilie van den man is dat der vrouw en minderjarige kinderen, art. 78 B. W. De man is het hoofd der echtvereeniging; hij verleent de vrouw bijstand in rechten, en beheert hare eigen goederen, art. 160 B. W. De vrouw is verplicht met den man samen te wonen, en hem te volgen, overal waar hij dienstig oordeelt zijn ver-

blijf te houden, art. 161 2 lid B. W. Een minderjarig kind mag zonder de toestemming van den vader het ouderlijke huis niet verlaten, art. 356 B. W. enz. Mag men lettende op deze bepalingen, welke de vrouw en kinderen in alles afhankelijk stellen van den man en vader, aannemen, dat de wetgever alleen ten aanzien der nationaliteit de zelfstandigheid van de vrouw en kinderen zou gewild hebben? Zou hij voor de minderjarige kinderen een onverbreekbaar staatsverband hebben willen vaststellen gedurende de minderjarigheid? Alle staten toch eischen voor de naturalisatie de meerderjarigheid. Tot welke botsingen zou niet eene dergelijke wetgeving aanleiding geven, overal waar de vreemde vader voor zijne minderjarige Nederlandsche kinderen optreédt, totwelk een aantal casus positiones zouden niet de gevolgen van het huwelijk leiden, indien man en vrouw tot verschillende staten behoorden? Maar zegt Mr. O.: art. 5 al. 1 B. W. blijft beslissend.

Wat zegt dat artikel? „Nederlanders zijn: allen die binnen het koninkrijk of deszelfs koloniën zijn geboren, uit ouders aldaar gevestigd.” In verband met het stelsel dat in Frankrijk heerscht omtrent het verkrijgen van het staatsverband kunnen deze woorden m. i. niet die beslissende kracht hebben, welke de schrijver daaraan toekent. In Frankrijk wordt namelijk, zoo als wij in het vorige hoofdstuk hebben gezien, het staatsverband verkregen door de geboorte in verband met het gevestigd verblijf der ouders, omdat daarin een vermoeden ligt dat het kind later in Frankrijk zal blijven wonen, met zijne ouders. Het kind wordt dan beschouwd alsof het uit Fransche

ouders geboren ware. Deze presumtio iuris et de iure van de Code Civil kan evenwel in werkelijkheid onjuist zijn, de ingezetene ouders kunnen later naar elders trekken zonder de „qualité de Français" aangenomen te hebben, en nu blijft toch het kind Franschman.

Maar strijdt het niet met de regels eener gezonde uitlegkunde om, zonder te letten op de bedoeling waarmeê eene wetsbepaling gemaakt wordt, te zeggen: daar kan een geval voorkomen waarin de nationaliteit van het kind eene andere is dan die zijner ouders om vervolgens dat geval te generaliseeren en dienovereenkomstig den geest der wet te bepalen?

Ten opzichte van de gehuwde vrouw stelt art. 6 B. W. nog daarenboven dit vast: „Eene vreemde vrouw, met eenen Nederlander gehuwd zijnde, volgt den staat van haren man." Hieruit volgt dus wel degelijk, dat de Nederlandsche wet de vrouw van den vreemdeling die zich heeft laten naturaliseeren, eveneens in het staatsverband opneemt. Welke reden zou hier dan kunnen bestaan om niet aan te nemen, dat de reciprociteit die omtrent den staat der personen zooveel mogelijk tusschen de verschillende staten wordt toegepast, hier niet zou gelden? 't Is waar, art. 12 zegt: „Eene Nederlandsche vrouw, met eenen vreemdeling in het h u w e l ij k t r e d e n d e, volgt den staat van haren man," maar al is het ook waar dat uit die woorden in strengen zin opgevat, nog niet volgt, dat w a n n e e r de man eerst s t a a n d e huwelijk door naturalisatie van staat verandert, de vrouw in die verandering deelt, toch blijkt de bedoeling van den wetgever te duidelijk dan dat wij eene andere interpretatie zouden mogen aannemen.

De wet van 28 Juli 1850 behelst in geen harer artikelen, eene bepaling omtrent het staatsverband van de vrouw en minderjarige kinderen indien de man en vader van nationaliteit verandert. In de openbare zitting van 12 Juli bij de beraadslaging over deze wet in de Tweede Kamer stelde de heer van Eck bij wijze van amendement voor, dat daaromtrent bepalingen in de wet zouden worden opgenomen, en wel de volgende:

„In de gevallen bij de wet bepaald volgt de vrouw het „staatsverband van den man. Na ontbinding des huwelijks „bekomt zij haar staatsverband terug, mits zij hare woon„plaats in het Rijk in Europa vestige, en hierin binnen „twee jaren na de ontbinding van het huwelijk de ver„klaring aflegge dat zij als Nederlandsche vrouw verlangt „erkend te worden.

„Minderjarige kinderen volgen het staatsverband van „den vader."

Het amendement werd evenwel niet aangenomen.

Wat moet thans geacht worden rechtens te zijn omtrent den staat van de vrouw en kinderen, als de man en vader volgens de wet van 1850 het staatsverband verliest?

De heer de Raedt van Oldenbarnevelt [1]) meent uit de Memorie van Beantwoording te moeten opmaken, dat het staatsverband volgens de wet van 1850 zuiver personeel is, zoodat een Nederlander, met eene vreemde vrouw huwende, zijn staatsverband niet aan haar meêdeelt. Begeert die vrouw Nederlandsche te worden, dan moet zij op de gewone wijze de naturalisatie trachten te verkrijgen. En

[1]) De R. v. O. p. 145—148.

hieruit volgt dan omgekeerd, dat de Nederlandsche vrouw met een vreemdeling gehuwd, slechts dan haar staatsverband verliest, indien men haar kunne bewijzen dat zij het oogmerk had — indien zij n.l. het land verlaten heeft — om niet terug te keeren. Evenzeer zullen de minderjarige kinderen bij naturalisatie van hunne ouders, vreemdelingen blijven, en slechts op de gewone wijze kunnen genaturaliseerd worden.

De plaats in de Mem. v. Beantw. waarop de schrijver zijn gevoelen laat rusten, luidt: „.... dat er in deze wet „alleen sprake kon zijn van eene aanwijzing van den „staat van Nederlander, naar zuivere begrippen van dat „woord en dat daarbij als van zelf alle overwegingen van „anderen aard moesten vervallen."

Het valt mij moeielijk uit deze woorden het besluit te trekken dat de schrijver daarin meent te vinden. De regeering heeft althans de vraag of kinderen, geboren uit ouders die door naturalisatie Nederlanders geworden zijn, niettegenstaande de geboorte vóór het tijdstip der naturalisatie plaats had, aldus beantwoord: „De geboorte vóór het „tijdstip der naturalisatie van den vader, neemt niet weg „dat het kind, zoolang het minderjarig is, daardoor ook „Nederlander worde. Het volgt den staat zijns vaders tot „aan zijne meerderjarigheid. Eerst daarna verkrijgt het „zijnen staat uit eigen hoofde, en verliest dien niet door de „omstandigheid dat de staat van den vader verandering „ondergaat [1])."

Daarbij werd door den Minister van Binnenlandsche za-

[1]) M. v. B. Bijl. bladz. 414.

ken nog het gevoelen ontwikkeld, naar aanleiding van eene vraag omtrent art. 9 dezer wet, dat de vrouwen en minderjarige kinderen der hier genaturaliseerden deelen in de rechten uit de naturalisatie van hunne echtgenooten of vaders voortvloeiende. Dergelijke bepaling als in de Belgische wet voorkomt, welke van de minderjarige kinderen van genaturaliseerden, bij hunne meerderjarigheid eene verklaring eischt, of zij al dan niet in de naturalisatie willen deelen, werd onnoodig geacht. Naar algemeene beginsels van recht, meende men dat de vrouw allerwege den staat van haren man, de minderjarige kinderen dien van hunnen vader volgen.

Het komt den heer Boissevain [1]) eenigszins twijfelachtig voor, of deze verklaringen der regeering wel zoo geheel en al juist zijn; hij beroept zich op de Fransche en Belgische wetgevingen, waar dit niet aldus is aangenomen, en ook de heer van Oldenbarnevelt [2]) betwijfelt het of de rechter, indien zijne uitspraak ingeroepen wordt, de wet zou mogen toepassen in overeenstemming met de verklaring van den minister. Deze laatste schrijver zou wenschen, dat bij iedere beschikking op een verzoek van naturalisatie dit punt afzonderlijk in de wet werd opgenomen. Mij komt het voor, dat de wet moet beschouwd worden als te willen huldigen het beginsel van de eenheid der familie, en dit gevoelen rust zoowel op gronden van nuttigheid als op de verklaring der regeering. Op gronden van nuttigheid, omdat, zooals wij bij de beschouwing van de

---

1) B. t. a. p. p. 29, noot.
2) v. O. pag. 133 en 134.

bepalingen van het B. W. zagen, er anders botsingen en anomaliën kunnen ontstaan, welker oplossing dikwijls onmogelijk zullen zijn. Het hulpmiddel door den heer de Raedt van Oldenbaruevelt aangegeven om in elke beschikking door de wet, de gevolgen voor de vrouw en minderjarige kinderen op te nemen, stuit hierop af, dat dan in strijd met de wet personen genaturaliseerd zouden worden die nog niet den bij art. 5 al. 2 bepaalden leeftijd hebben bereikt, en op het feit dat dan de naturalisatie zou worden medegedeeld aan hen die zulks niet gevraagd hebben.

De hier verdedigde interpretatie van de wet lag ook opgesloten in een vonnis van de Arrond.-Rechtbank van Roermond van 4 September 1861, bevestigd door een arrest van den Hoogen Raad van 24 October 1851 [1]). Er was in dat vonnis sprake van iemand, afstammende van een vader die geboren was uit ouders binnen het Rijk in Europa gevestigd, en nu werd beslist, dat deze persoon op grond van art. 1 n°. 4 geacht moest worden den staat van Nederlander te bezitten, tenzij bewezen mocht worden dat zijne ouders op het tijdstip zijner geboorte het oogmerk hadden om niet terug te keeren of in een der andere gevallen van art. 10 verkeerden. Aan dit vonnis ligt dus de meening ten grondslag, dat die persoon (n.l. belanghebbende) van zijn staatsverband losgemaakt zou zijn, indien zijne ouders het oogmerk hadden niet terug te keeren of zich bevonden in een der andere gevallen bij art. 10 genoemd. Het verlies van het staatsverband der ouders zou dan ook het zijne hebben meegebracht.

---

[1]) Van Emden. dl. I. p. 484. Gemeentestem n°. 9.

Eene tegenovergestelde meening wordt echter voorgestaan in het Weekbl. voor Burgerl. administr. n°. 1179, waar het betoog geleverd wordt, dat hij die den staat van Nederlander bezit, dien slechts verliezen kan op de wijze bij de wet bepaald [1]). En met die meening stemt overeen het koninklijk besluit van 8 Jan. 1866 n°. 51, beslissende dat het verlies van het staatsverband door de ouders, dat der minderjarige kinderen niet meêbrengt.

In verband n.l. met het derde lid van art. 15 der militiewet, luidende: „Voor ingezeten wordt niet gehou„den de vreemdeling, behoorende tot eenen staat waar de „Nederlander niet aan verplichten krijgsdienst onderworpen „is, of waar ten aanzien der dienstplichtigheid het begin„sel der wederkeerigheid is aangenomen" werd in gemeld Kon. Besl. onder de overwegingen opgenomen: „dat ook „de Nederlandsche wetgever niet verklaart, dat de veran-

---

[1]) Eveneens in Gemeentestem n°. 663 en 687. Weekbl. burgerl. administr. n°. 164.

Bij de discussie over het verslag van rapporteurs betreffende de naturalisatie van den heer M. H. J. Kollmann en eenige anderen, bleek dat de rapporteurs het eene groote hardheid vonden in het wetsontwerp ter naturalisatie, dat de minderjarige kinderen het staatsverband van hunnen vader niet mede deelachtig werden; zij verzochten den minister om dat gebrekkige punt in de wet in nadere overweging te nemen.

Ook het toenmalige Kamerlid de heer van Lynden van Sandenburg, thans minister van Justitie (October 1874), ondersteunde dat gedeelte van het verslag.

De heer Godefroi ontkende in die zitting (van 10 Maart 1874, Bijbl. 1039) dat de minderjarige kinderen het staatsverband van hunnen vader niet zouden verkrijgen op grond van de eerste alinea van art. 1 n°. 4; het komt mij evenwel zeer twijfelachtig voor of die eerste alinea wel van de tweede mag gescheiden worden.

„dering van nationaliteit des vaders op die van den min-
„derjarige, vóór die verandering geboren, van invloed is."

Het geval dat tot genoemd Kon. Besl. aanleiding gaf, was het volgende: Een zekere C. L. van Hijfte was op den 13 Augustus 1844 te St. Laurens in België geboren. Zijne ouders vestigden zich in 1844 te Eede in Nederland, alwaar zij het landbouwersbedrijf uitoefenden. In 1863 trad genoemde persoon zijn 20e jaar in, en moest dus volgens art. 1 al. 1 der militiewet zich aangeven voor de loting; die aangifte geschiedde niet, en volgens de Gedeputeerde Staten van Zeeland, waaronder genoemde persoon ressorteerde, terecht. De Commissaris des Konings kwam evenwel tegen deze beslissing der Gedeput. Staten op, o. a. omdat deze z. i. niet tot eene dergelijke uitspraak bevoegd waren, maar voornamelijk op grond dat genoemde van Hijfte wel degelijk was Nederlandsch ingezeten, en niet viel onder de termen van al. 3 art. 15 der militiewet. In het gemelde Kon. Besl. werd evenwel het hooger beroep van den Commissaris des Konings verworpen, en wel op deze gronden:

„Volgens art. 17 van den in België nog van kracht
„zijnde Code Civil behoudt het minderjarige kind het
„staatsverband waarmeê het geboren is, niettegenstaande
„de ouders dit verliezen.

„Volgens de wet van 28 Juli 1850 verklaart de Neder-
„landsche wetgever niet, dat verandering van nationaliteit
„des vaders, op die van den minderjarige, vóór die ver-
„andering geboren, van invloed is."

Ergo moet genoemde van Hijfte nog steeds beschouwd worden als te behooren tot het Belgische staatsverband,

en te vallen in de termen van al. 3 art. 15 der wet op de Nat. Mil., zoodat hij niet tot aangifte verplicht is. Over dit K. B. is in het Weekbl. voor burg. administr. nos. 1282 en 1292 een debat gevoerd met de „Gemeente-Stem" nos. 1168 en 1169 waarin de gronden vóór en tegen het personeel karakter van de wet van 28 Juli 1850 duidelijk werden uiteengezet.

Gemeld weekblad bestrijdt m. i. zeer terecht den eerstgemelden grond van het K. B.; de vraag of iemand hier gevestigd, beschouwd moet worden als staatsburger of als vreemdeling hangt in geenen deele af van eene buitenlandsche wetgeving, maar alleen van onze eigene. Waartoe zou de bepaling wie Nederlanders zijn en wie niet, dienen, indien wij eerst moesten vragen, wie beschouwt de buitenlandsche wetgever als eigen burger? Bij de vaststelling der wet moge er met vreemde wetgevingen rekenschap gehouden worden, en dit m o e t zelfs geschieden, maar is de wet eenmaal uitgevaardigd, dan mag alleen onze eigen wet gelden, tenzij deze naar de buitenlandsche verwijst, zooals b. v. in de bepaling van art. 10 al. 1 wet 1850 waar gesproken wordt van de naturalisatie in een vreemd land. In dat geval moet onderzocht worden welke voorwaarden men buitenslands voor de naturalisatie moet vervullen, maar bij de bepaling: wie Nederlanders zijn, wordt nergens verwezen naar eene vreemde wetgeving.

Gemeld besluit neemt verder aan, dat de ouders van gemelde van Hijfte, ingezetenen zijn geworden door hun langdurig verblijf hier, maar dat die qualiteit aan den zoon ontbreekt door zijne geboorte uit ouders die tijdens dat feit Belgen waren; en omdat onze wet nergens be-

paalt, dat het verlies van het staatsverband der ouders dat der minderjarige kinderen meêsleept.

Het gemelde weekbl. voert hiertegen aan, dat de wet, zonder iets uitdrukkelijk ten voor- of ten nadeele van de persoonlijkheid van het staatsverband te hebben bepaald, in art. 1 al. 4 der wet van 1850 het beginsel van de persoonlijkheid heeft verworpen. Nederlanders zijn, volgens die alinea, allen die afstammen van hen, die in de vorige 3 alinea's genoemd zijn, ten ware de geboorte op een tijdstip mocht hebben plaats gehad, waarop de ouders in een der termen van art. 10 waren vervallen. Hiermeê kan volgens het weekblad niets anders bedoeld zijn dan dat de minderjarige kinderen het staatsverband hunner ouders volgen.

Deze conclusie van het weekblad komt mij niet zeer juist voor, in het geheele art. wordt alleen gesproken van eene geboorte, t ij d e n s de ouders in een der termen van art. 10 verkeeren, hier evenwel is sprake van de geboorte vóór dat de ouders daarin vervallen zijn. De gronden ontleend aan de verklaring der regeering, zoowel als aan het geheele stelsel onzer wetgeving en ook den geest dezer wet, moeten evenwel tot het besluit leiden dat zij niet anders gewild heeft dan de eenheid der familie te handhaven. Volgens het weekblad blijkt ook uit de praktijk dat zijne zienswijze gedeeld wordt bij het aanvragen van naturalisatie; alleen het hoofd van een gezin doet het verzoek, en dit wordt verleend in de veronderstelling dat men daarmeê tevens de vrouw en kinderen naturaliseert.

Niettegenstaande dit alles heeft de regeering sedert 1866

steeds het tegenovergestelde gevoelen aangenomen, 't geen blijkt uit het bovengenoemde Kon. Besl. en nog twee dergelijke besluiten van 24 Aug. 1867 n°. 65, (van Maanen jaargang 1867 bl. 126) en van 8 Oct. 1869 n°. 17. (Gemeente stem n°. 961). Hetzelfde was ook reeds aangenomen bij arrest van den H. R. van 23 Dec. 1853; terwijl ook de Minister van Justitie in de zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, van 10 Maart 1873, dit gevoelen bleek toegedaan te zijn. Bevreemdend is het evenwel dat de minister (Thorbecke) die in 1850 de wet voordroeg en de verklaring aflegde dat het staatsverband niet personeel was, in 1866 het Kon. Besl. van 8 Jan. n°. 51 contrasigneerde.

De bepalingen omtrent het verlies van het staatsverband, in betrekking tot de wet op de nationale militie. De wet van 28 Juli 1850 heeft niet, zooals b. v. de Duitsche wet omtrent de „Staatsangehörigkeit," afzonderlijke bepalingen vastgesteld om het verlies van het Nederlanderschap te regelen, in verband met den dienstplicht, zij bewaart daaromtrent een volstrekt stilzwijgen. Indien wij dus willen nagaan, in hoeverre het verlies van het staatsverband van invloed is op de vervulling der krijgsplichten, dan moeten wij de bepalingen daarvoor uitsluitend zoeken in de wetten op de nationale militie van 19 Aug. 1861 (Stbl. n°. 72), van 1 Mei 1863 (Stbl. n°. 44) en van 22 April 1864 (Stbl. n°. 22), benevens in de wet op de schutterij van 18 April 1827 (Stbl. n°. 17).

De inrichting van den krijgsdienst hier te lande is aldus:

„Bij gebrek aan genoegzame vrijwilligers voor de militie, „wordt deze voltallig gemaakt door loting uit de ingeze- „tenen, die hun 20ste jaar zijn ingetreden. art. 1. Al. 3, „der wet van 1861.

„Voor de ingelijfden bij de militie te land duurt de „dienst vijf, voor die bij de militie ter zee vier jaren. Art. 6.

„Ieder ingezeten des Rijks, die op den 1en Januari van „elk jaar zijn 25ste jaar zal zijn ingetreden en zijn 34ste „niet voleindigd zal hebben, zal, ingevolge de bepalingen „dezer wet daartoe opgeroepen zijnde, verplicht wezen de „schutterlijke dienst uit te oefenen." Art. 1. van de wet van 1827.

Ingezeten is volgens art. 15 der wet van 1861:

1°. hij, wiens vader, of, is deze overleden, wiens moeder, of, zijn beide overleden, wiens voogd ingezeten is volgens de wet van 28 Juli 1850 (Stbl. n°. 44);

2°. hij, die geen ouders of voogd hebbende, gedurende de laatste, aan het in de eerste zinsnede van dit artikel vermelde tijdstip voorafgaande, achttien maanden in Nederland verblijf hield;

3°. hij, van wiens ouders de langstlevende ingezeten was, al is zijn voogd geen ingezeten, mits hij binnen het Rijk verblijf houdt.

Voor ingezeten wordt niet gehouden de vreemdeling, behoorende tot eenen staat waar de Nederlander niet aan den verplichten krijgsdienst is onderworpen, of waar ten aanzien der dienstplichtigheid het beginsel van wederkeerigheid is aangenomen [1]).

---

[1]) In de volgende staten zijn Nederlanders niet aan den verplichten krijgs-

Voor de militie wordt niet ingeschreven:

1°. de in een vreemd Rijk achtergebleven zoon van een ingezeten die geen Nederlander is;

2°. de in een vreemd Rijk verblijf houdende ouderlooze zoon van een vreemdeling, al is zijn voogd ingezeten.

In art. 1 van de wet op de schutterijen, wordt voor de inschrijving bij de schutterij het ingezetenschap gevorderd, art. 2 geeft daarbij op wie in betrekking tot die wet als ingezetenen te beschouwen zijn. Het zijn:

a. alle Nederlanders binnen het Rijk hun gewoon verblijf houdende;

b. alle vreemdelingen binnen het Rijk woonachtig, die hun voornemen om zich aldaar te vestigen zullen hebben aan den dag gelegd, hetzij door het werkelijk overbrengen van den zetel van hun vermogen en de hoofdmiddelen van hun bestaan, hetzij door eene uitdrukkelijke verklaring.

De tijdelijke uitoefening van een bedrijf of handwerk in eenige ondergeschikte betrekking, gelijk die van leerling, knecht, enz. kan op zich zelve niet beschouwd worden als

---

dienst onderworpen: België, Groot-Brittannië, Italië, Oostenrijk, Portugal, Spanje, Turkije, Brazilië, Denemarken, Frankrijk, Griekenland, Keurhessen, De V. S. van Noord-Amerika, Zweden en Rusland.

Wetten op de nationale militie, bewerkt door T. H. Buser. Deventer, J. J. Tijl. 1866. p. 59.

Het Duitsche rijk, waarvan de meeste der afzonderlijke staten vroeger reeds daaromtrent tractaten gesloten hadden met Nederland, heeft in art. 61 der „Verfassung" de Pruissische militaire wetgeving aangenomen.

Volgens die Pruissische militaire wetgevingen, waren de Nederlanders in Pruissen niet aan den verplichten krijgsdienst onderworpen, zoodat thans ook het Duitsche Rijk onder de bovengenoemde staten moet worden opgenomen.

een bewijs van het voornemen om zich in dit Rijk te vestigen.

De geheele duur van den Nederlandschen krijgsdienst omsluit een tijd van vijftien jaren, waarvan vijf voor de militie en tien voor de schutterij. De verdeeling van dezen termijn, voor zooverre het de miliciens onder de wapenen betreft, is de volgende: de bij de militie te land ingelijfden worden tot eerste oefening, gedurende het geheele eerste jaar van hun diensttijd onder de wapenen gehouden. Art. 122. wet nat. militie.

De militie te land komt jaarlijks eenmaal te zamen om niet langer dan zes weken in den wapenhandel te worden geoefend. Art. 125.

De verlofgangers van de militie te land worden jaarlijks ten minste eenmaal op den door den koning te bepalen tijd door den militie-commissaris onderzocht. Art. 138.

Volgens art. 130 2de lid worden de manschappen geacht onder de wapenen te zijn:

1°. zoolang zij zich bij hun corps bevinden;

2°. gedurende den tijd, dien het in art. 138 bedoeld onderzoek duurt;

3°. in 't algemeen, wanneer zij in uniform gekleed zijn.

Onze militiewet kent noch aan den soldaat onder de wapenen, noch aan den verlofganger eenig recht toe om zich voor goed buiten 's lands te begeven, de toestemming daartoe, zoowel als voor de ontheffing van den geheelen krijgsdienst, hangt geheel en al af van het goedvinden

van de autoriteiten, bevoegd tot het geven van geheel of gedeeltelijk verlof.

De tijdelijke ontheffing van den werkelijken dienst, en de toestemming om zich voor korten tijd buiten 's lands te mogen ophouden wordt volgens art. 136 afhankelijk gesteld van den minister van oorlog.

„De verlofganger van de militie te land mag zich zon-
„der toestemming van Onzen Minister van Oorlog niet
„langer dan gedurende vier weken buiten 's lands bege-
„ven." art. 136.

Bij dit artikel moet nog gevoegd worden eene Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 11 Maart 1862 n°. 135, waarin bepaald wordt, dat bij het beoordeelen van verzoeken van ingelijfde lotelingen om zich langer dan vier weken buiten 's lands te mogen begeven, in de eerste plaats gelet moet worden op het belang van den dienst; verzoeken om vergunning tot uitwijking naar Amerika, zullen naar denzelfden maatstaf worden behandeld als tot dusverre geschiedde met die van ingelijfde lotelingen die zich in 's Rijks overzeesche bezittingen of aan de Kaap de Goede Hoop wenschen te vestigen. Deze vergunningen zullen niet dan uiterst spaarzaam worden verleend.

Bij Missive van den Minister van Oorlog 2 Oct. 1863 n°. 1 P., werd op de Commissarissen des Konings in de provinciën de bevoegdheid overgedragen om aan verlofgangers die zich voor hun bestaan of onderhoud voor hoogstens zes maanden naar een der aangrenzende Rijken wenschen te begeven, daartoe, namens den Minister, toestemming te verleenen, onder verplichting om te zorgen, dat hun adres buiten 's lands steeds bij den burgemeester

hunner erkende woonplaats hier te lande bekend zij, en om op de eerste oproeping, hetzij voor inspectie of tot opkomst in werkelijken dienst, onverwijld naar herwaarts terug te keeren.

De volledige ontheffing van den krijgsdienst wordt volgens art. 127 militie wet alleen verleend door den Koning. „Ook in andere bijzondere gevallen (n.l. andere dan die „waarin geestelijken en studenten in de godgeleerdheid „verkeeren) kan door Ons aan de overige bij de militie „ingelijfden ontheffing van den werkelijken dienst worden „toegekend. Van deze ontheffing wordt telkens mededee„ling gedaan in de Staatscourant, met opgave van de „redenen, die daartoe geleid hebben. Wordt de ontheffing „niet op nieuw verleend (de ontheffing geschiedt nml. „telkens slechts voor één jaar) en heeft de ingelijfde nog „niet krachtens art. 122, zijn eersten oefeningstijd volbracht, „dan is hij daartoe alsnog verplicht."

Volgens eene latere missive van den minister van Oorlog d.d. 20 April 1864 n°. 117 P. aan den Commissaris des Konings in Limburg, kan deze aan de miliciens verlofgangers voor welke de inspectie in Juni bezwaren oplevert, de toestemming voor 6 maanden verleenen, indien die miliciens zich naar Pruissen wenschen te begeven om aldaar bij de brik- en tichelsteenbakkerijen werkzaam te zijn.

Blijkens bovenstaande wetsartikelen en de daaruit voortgevloeide ministeriëele besluiten, is de expatriatie bij ons aan uiterst beperkende bepalingen gebonden, althans voor de personen hier te lande tot krijgsdienst verplicht. Eene geheele losmaking van den krijgsdienst is zelfs niet moge-

lijk voor langeren tijd dan één jaar, en ook in dat geval moet nog 's konings toestemming aanwezig zijn, eene toestemming van welke — opdat toch vooral geen misbruik van die ruime bepaling zou worden gemaakt — door plaatsing van het gemotiveerd besluit in het Staatsblad blijken moet.

Expatriatie zal alzoo bij miliciens in werkelijken dienst wel zelden voorkomen. Alleen de verlofgangers zullen misschien somtijds de toestemming des ministers kunnen verkrijgen, maar lettende op de meerdere gestrengheid van de laatste militie wet, vergeleken bij de vorige, toch niet anders dan in uiterst zeldzame gevallen [1]).

---

[1]) Die meerdere gestrengheid van de tegenwoordige militiewet blijkt o. a. uit de Miss. Binnenl. Zaken, 16 November 1861 n°. 173, waarin verklaard wordt dat de ontheffing van den werkelijken dienst niet verleend wordt dan in bijzondere, hoogst dringende omstandigheden. De omstandigheid dat iemand de eenige kostwinner is eener familie is in geen geval eene hoogst dringende. Besluit van den Commissaris des Konings in Gelderland 3 Sept. 1863 (Prov. blad n°. 74).

Zie hierover „Buser" ad art. 127 Militiewet.

Indien iemand naast de hier opgenoemde bepalingen eens de in Pruissen geldende „militair Gesetzgebung" neêrlegde, dan zou hij zich gemakkelijk kunnen vergissen in de beantwoording van de vraag: welke natie eigenlijk eene militaire is.

Wij moeten evenwel bij deze regelen wel in 't oog houden, dat de inrichting van den militairen dienst in het Duitsche rijk eene geheel andere is dan de onze. Dáár algemeene dienstplicht, hier dienstplicht van een gedeelte der bevolking. De gevolgen uit die verschillende inrichting voortvloeiende, openbaren zich natuurlijk in de eerste plaats hierin dat bij de Duitsche krijgswetgeving geen nadeel aan anderen wordt toegebracht door het geven van verlof tot emigratie aan enkelen, terwijl dit bij ons wel het geval is; indien toch een loteling uittreedt, dan moet zijn plaats door een anderen

In die jaren des levens, gedurende welke emigratie het meest zal baten, is zij bij ons dus bijna geheel verboden; wenschelijk ware het geweest dat de wet bepaald had dat het verlof tot expatriatie, indien het doel van den emigrant was om zich elders een levensbestaan te zoeken, altijd verleend moest worden, uitgezonderd gedurende het eerste dienstjaar. Altijd natuurlijk onder voorwaarde, dat de emigratie werkelijk en ter goeder trouw uitgevoerd werd.

Wat geldt ten aanzien van de expatriatie vóór de intreding van den diensttijd?

De artt. 15, 16 en 17 handelen over de inschrijving; zooals wij reeds zagen zijn hier te lande dienstplichtig de zonen van ingezetenen, zonder onderscheid waar die zonen verblijf houden.

De geëxpatrieerde zoon van den Nederlandschen ingezeten zal dus evenzeer voor de militie moeten worden ingeschreven als hij die in het land vertoeft, hij zal zich bij terugkeer bloot stellen aan de straffen, gesteld op het niet opkomen na de oproeping [1]) en vervolgens nog gedurende den vollen tijd van vijf jaren onder de wapens moeten blijven, welke ook zijn leeftijd zij, indien althans Gedeputeerde Staten niet beslist hebben, dat redenen van

---

worden aangevuld en aldus strekt het verlof aan enkelen gegeven tot nadeel voor velen. De schuld dat onze wet dus zulke beperkende bepalingen omtrent de emigratie tijdens de militieplichtigheid heeft, ligt in zooverre grootendeels aan de inrichting van den krijgsdienst bij ons, of zij daardoor evenwel geheel gerechtvaardigd wordt, komt mij eenigszins twijfelachtig voor.

[1]) Art. 184 2°, mil. wet.

zijnen wil onafhankelijk hem belet hebben aan de oproeping te voldoen [1]).

Dikwijls zal zich het geval wel niet voordoen, dat de minderjarige zoon zich zonder zijne ouders buiten 's lands begeeft, om daar in zijn onderhoud te voorzien, maar zoo geheel onmogelijk is het vooral met de gemakkelijke wijze van reizen van den tegenwoordigen tijd toch niet. Deed zich nu een dergelijk geval voor, dan zou de wet tot zeer harde toepassing aanleiding geven.

Het tweede gedeelte van den Nederlandschen krijgsdienst, de schutterij, deze legt aan de emigratie geene hinderpalen in den weg; de kennisgeving aan het bestuur der gemeente welke men gaat verlaten is voldoende om ongehinderd zijne woonplaats naar elders te verleggen [2]).

Indien wij thans de voorwaarden waarop in Nederland het staatsverband te niet gaat, toetsen aan de eischen die daaraan gesteld kunnen worden volgens hetgeen wij bij de publicisten — voornamelijk Bluntschli — en in de wetgevingen van andere staten aangenomen vonden, dan kunnen wij aangaande art. 10 der wet van 28 Juli 1850, en de bepalingen van de militiewet aldus resumeeren:

De Nederlandsche staat eischt van zijnen burger meer dan de vervulling van de noodzakelijkste staatsplichten, voor het geval dat die burger zich van zijn oorspronkelijk staatsverband wil ontdoen om elders in een ander opgenomen te worden. De bepaling dat bij naturalisatie in een

---

1) Art. 172 en 173 mil. wet.

2) Art. 27. Wet 18 April 1827. Stbl. n°. 17.

vreemd land, men ophoudt Nederlander te zijn, is een voldoende waarborg tegen een dubbel staatsverband; de onzekere bepalingen evenwel omtrent de gehuwde vrouw en de minderjarige kinderen bij het verlies van het staatsverband van den man en vader, leveren groote gevaren op zoowel van het dubbele staatsverband als van de „Heimathlosigkeit.”

Het voorschrift dat zij die in vreemden krijgsdienst treden of zonder 's konings toestemming bedieningen aannemen, het Nederlandsch staatsverband verliezen, kan zeer lichtelijk leiden tot Heimathlosigkeit van personen, die uit een volkenrechtelijk oogpunt toch beschouwd worden als Nederlandsche staatsburgers.

Hetzelfde is het geval met hen die zonder elders genaturaliseerd te worden, na een vijfjarig verblijf in den vreemde, met het oogmerk om niet terug te keeren, hun Nederlandsch staatsverband verliezen.

Eindelijk nog is het privilegie in art. 10 3°, 2e lid zonder voldoende redenen beperkt tot het buitenlandsch verblijf in verband met inlandsche handelsinrichtingen.

DERDE HOOFDSTUK.

HET VESTIGEN VAN EEN NIEUW STAATSVERBAND.

Het opnemen van een persoon in een ander staatsverband dan dat, waarin hij zich òf door geboorte òf door eenige andere wijze van verkrijging bevindt, heet naturalisatie. Dikwijls neemt men echter het woord ruimer en noemt dan naturalisatie eene verandering van staatsverband. Evenwel minder juist; verandering toch sluit in zich het begrip van verwisseling, afstand van de vorige nationaliteit, en, zooals wij zien zullen, is dit wel dikwijls, maar toch niet altijd een onmisbaar vereischte voor de opneming in een nieuw staatsverband De naturalisatie kan onderscheiden worden in twee hoofdsoorten en wel naar gelang zij een uitvloeisel is van den vrijen wil van den burger, of een gevolg dat de wet vastknoopt aan eene daad van het individu, die op zich zelf nog niet juist den wensch inhoudt, om in een ander staatsverband opgenomen te worden.

De eerstgenoemde soort is de eigenlijke naturalisatie, die wij hier in dit hoofdstuk voornamelijk te beschouwen hebben; de tweede soort is de oneigenlijke, die meestal een uitvloeisel is van een vermoeden van de wet, zooals b. v. bij de naturalisatie van den echtgenoot, ten aanzien van de gehuwde vrouw; van den vader ten aanzien van de minderjarige kinderen, enz. Eene tweede onderscheiding, die behalve de twee genoemde soorten nog eene derde aanneemt, en wel die welke voorkomt, indien eene geheele landstreek door veroveriug of vrijwilligen afstand onder eenen anderen staat gebracht wordt, wensch ik te dezer plaatse niet te maken, omdat de volkenrechtelijke gevolgen van zulk eene algemeene naturalisatie telkens afzonderlijk zullen moeten worden bepaald door tractaten, en wij ons hier alleen met de algemeene staatswetten wenschen bezig te houden.

De eigenlijke naturalisatie dan strekt om iemand in het staatsverband op te nemen, die tot dusverre daar buiten stond, en wel op zijne uitdrukkelijke wilverklaring, na de volbrenging van de voorwaarden hem door de wet of de daartoe bevoegde macht opgelegd.

Ten allen tijde hebben de staten in meerdere of mindere mate prijs gesteld op het recht om nieuwe burgers in hun midden op te nemen; de nijverheid welke deze nieuwe burgers dikwijls uit hun vaderland overbrachten en in 't algemeen de vermeerdering van algemeene welvaart, welke uit het aanwenden van nieuwe krachten voortvloeide, noopte de staten, niet alleen om de vreemdelingen gastvrij te ontvangen, maar dikwijls zelfs om hun belangrijke voordeelen toe te kennen boven de ingezetenen. Slechts

daar waar de staat zich nog weinig ontwikkeld had en de staatsvorm nog steunde op de beginselen van het patriarchaal bestuur, werd de vreemdeling in meerdere of mindere mate met wantrouwen gadegeslagen [1]). Bij de latere staten evenwel zien wij die vijandige gezindheid jegens vreemdelingen hoogst zeldzaam; de voorwaarden voor de toelating mogen hier zwaarder daar lichter geweest zijn, van geheele uitsluiting van den vreemdeling die medeburger wenschte te worden was geen sprake meer.

Toch werden den vreemdeling somtijds drukkende voorwaarden ter vervulling opgelegd [2]), maar meestal strekten zij slechts als waarborg dat de staat geene onwaardigen opnam die, zonder dat het hun ernst was met de verandering van nationaliteit, deze slechts bezigden als middel om geheel bijzondere belangen te behartigen.

In de moderne staten is het bij de toelating van vreemdelingen in het staatsverband dan ook een algemeen beginsel, om hun zoodanige voorwaarden te stellen, als noodig zijn om goed te doen blijken dat het hun ernstig voornemen is van den nieuwen staat burger te zijn, in den vollen zin van het woord.

't Zij men van den nieuwen burger eischt dat hij zijn oud staatsverband afzwere, zooals in de V. S. van Noord-

---

[1]) Zie over de toelating van vreemdelingen in de oude germaansche staten, de reeds meergemelde acad. proeve van den heer S. J. van Geuns, pag. 1 en vlg. en de daar aangehaalde schrijvers.

[2]) Zoo werden door Koning Hendrik de Derde in Frankrijk, de zoogenaamde „lettres de Naturalité" ingesteld, die slechts tegen eene vooruitbetaalde som verkrijgbaar werden gesteld. De Raedt van Oldenbarnevelt, pag. 23.

Amerika, 't zij men eenen zekeren tijd van inwoning, gevolgd door eene uitdrukkelijke verklaring van den wil om staatsburger te worden, voldoende acht om de betrekkingen met het oude vaderland te verbreken, in beide gevallen is het doel hetzelfde, n.l. dit: waarborg dat de staat in zijnen nieuwen burger geen amphibie verkrijge, die hem slechts ten halve behoort, maar iemand, die alleen aan zijn nieuw vaderland trouw wil zijn.

Indien de staatswetgever dus, met dit doel voor oogen, de algemeene voorwaarden vaststelt voor de toelating van vreemdelingen in het staatsverband, dan moet hij in de eerste plaats het oog gevestigd houden, op de wetgeving welke den toekomstigen staatsburger tot dusverre beheerschte.

„Jedem Stat steht das Recht zu, selbständig festzuset- „zen, unter welchen Bedingungen seine Statsgenossenschaft „(Statsangehörigkeit) erworben und verloren werde.

„Es ist das zunächst eine innere Angelegenheid des Sta- „tes und daher eine Statsrechtliche, nicht eine völker- „rechtliche Frage. Aber insofern als die Angehörigkeit „eines Individuums zu einem bestimmten State auch von „fremden Staten zu beachten ist, schlieszen sich internatio- „nale Wirkungen an den statsrechtlichen Entscheid an und „hat sich das Völkerrecht damit zu befassen" [1]).

Welke voorwaarden de staat behoeft om in het staatsverband slechts hen op te nemen wier aanwezigheid geen nadeel voor staat of maatschappij kan te weeg brengen, is eene vraag die alleen het binnenlandsche staatsrecht betreft. Sommige staten zetten hunne deuren wijder open

---

[1]) Bluntschli. Mod. Völkerrecht. § 364.

voor den vreemdeling en vergenoegen zich met een minimum van eischen, andere, grooter gewicht hechtende aan het nauwkeurig onderzoek naar de maatschappelijke welvaart van den toekomstigen staatsburger, zetten hunne deuren nauwer aan, maar dit is slechts eene zaak die meer de staathuishoudkundige dan de volkenrechtelijke belangen raakt. Wij voor ons, hebben nu enkel met de laatste te doen, en wel in het bijzonder met de vraag, in hoever de opneming van vreemden in het staatsverband, overeenkomt met de voorwaarden waarop volgens de wetgevingen van andere staten, deze uit hun staatsverband ontslagen worden.

De voorwaarden voor het verlies en die voor het herstel van het staatsverband aangenomen, moeten in welgeordende wetgevingen overeenstemmen, en wel zoo dat het eind van den draad der oude nationaliteit worde aangeknoopt aan het begin van dien van het nieuwe staatsverband, zonder dat òf een gaping die aanknooping belette, òf beide draden naast elkaar voortloopen omdat het eind van den eenen verder reikt dan het begin van den anderen.

Er is alzoo, in omgekeerde verhouding, overeenstemming noodig tusschen beiderlei voorwaarden; verkrijgt men het staatsburgerschap door de wilsuiting alleen, of door inwoning gedurende een zekeren tijd of door het aannemen van ambten en bedieningen, dan moet ook door diezelfde handelingen in eenen vreemden staat, het oude staatsverband verbroken worden.

Zooals wij evenwel in het vorige hoofdstuk zagen, is in de wetgevingen van de meeste staten, die noodige overeenstemming nog ver te zoeken; hetzelfde zullen wij ge-

legenheid hebben in dit hoofdstuk op te merken, ten aanzien van de voorwaarden, welke aan het herstel van het staatsverband verbonden worden. En niet alleen dat de bepalingen omtrent het verlies van het staatsverband in den eenen staat en die omtrent het herstel van dat verband in den anderen, in de wetgevingen van de verschillende staten onderling niet overeenstemmen, ook in de wetten van iederen staat afzonderlijk, sluiten de bepalingen ten aanzien van het verlies en het herstel zich niet altijd bij elkander aan. Zoo verbindt b. v. onze wet van 28 Juli 1850 aan vijfjarige afwezigheid, het verlies van burgerrecht, terwijl zij daarentegen eene zesjarige inwoning vordert van hen, die in ons staatsverband willen worden opgenomen [1]).

Evenzoo wordt het staatsverband verloren door te treden in vreemden krijgsdienst, of door openbare ambten en bedieningen zonder 's konings toestemming aan te nemen, terwijl daarentegen nergens geschreven staat dat door in Nederlandschen krijgsdienst te treden of genoemde ambten en bedieningen in Nederland aan te nemen, ons staatsverband verkregen wordt [2]).

Volkenrechtelijk kunnen evenwel dergelijke inconsequentiën geen gevaren opleveren; meent de wetgever, dat hij in eenige opzichten, voor de opneming in het staatsverband, grootere eischen moet stellen dan hij aan het verlies daar-

---

1) Art. 10. al. 3. juncto art. 5 al. 3.

2) Art. 10. al. 2. Men moet bij deze bepaling in het oog houden, dat door het treden in vreemden krijgsdienst, gevaar voor onze neutraliteit zou kunnen ontstaan en dat daarin de groote reden voor die bepaling ligt, maar dit geldt niet ten aanzien van het aannemen van staats- of burgerlijke bedieningen.

van verbindt, of omgekeerd, dit zal alleen het streven naar gelijkvormigheid in de verschillende staatswetgevingen in den weg staan, maar in 't algemeen af te keuren is het niet.

Zien wij nu hoe het in Europa en in Amerika met de voorwaarden, aan het verwerven van een nieuw staatsverband verbonden, gesteld is, en in hoeverre de daaromtrent geldende bepalingen de gevaren van het dubbel staatsverband en van de Heimathlosigkeit afwenden.

In Frankrijk [1]) behoorde het recht om de naturalisatie te verleenen vóór de revolutie, aan den koning, volgens de beginselen van het oude staatsrecht. Zooals wij boven zagen, maakte koning Hendrik de derde van het uitgeven van de „lettres de Naturalité" eene bron van inkomsten. Gedurende en na de revolutie kwamen in de regeling van de naturalisatie, door tal van wetten en decreten, die elkaar gedeeltelijk vernietigden of aanvulden, eene menigte veranderingen.

In de eerste plaats komt hier in aanmerking eene wet van 30 April 1790, die het recht om brieven van naturalisatie uit te geven overbracht van den koning op de wetgevende macht. In deze wet werd de bepaling gevonden: „que tous ceux qui, nés hors du Royaume de parents

---

[1]) Lawrence p. 211 en vlg, benevens de daar aangehaalde schrijvers.
Calvo. Droit international. 1870. p. 431,
Phillimore § CCCXXVIII.
Dalloz. I. G. p. 45 en vlg.
De Raedt van Oldenbarnevelt p. 27 en vlg.

étrangers, sont établis en France, sont réputés Français etc. s'ils ont en outre.... reçu de quelque ville des lettres de Bourgeoisie." Dit laatste werd niet gevonden in de constitutie van 3 Sept. 1791, zoodat die bepaling verviel, terwijl de overige van kracht bleven.

In de Acte constitutionnel van 24 Juni 1793 werden, geheel in den geest van de revolutie met hare eigenaardige terminologie, deze onbestemde bepalingen gevonden: „Tout étranger agé de 21 ans accomplis, qui, domicilié „en France depuis une année, y vit de son travail, ou „acquiert une propriété, ou épouse une Française, ou „adopte un enfant, ou nourrit un vieillard. Tout étranger „enfin, qui sera jugé par le corps législatif avoir bien „mérité de l'humanité, est admis à l'exercice des droits „de Citoyen Français."

Meer nauwkeurig werden de voorwaarden voor de naturalisatie vastgesteld, in de Constitutie van 5 Fructidor An III (22 Aug. 1795); deze behelsde n.l. in art. 10 het volgende: „l'étranger devient citoyen Français, lorsque, „après avoir atteint l'âge de 21 ans accomplis, et avoir „déclaré l'intention de se fixer en France, il y a résidé „pendant sept ans consécutifs, pourvu qu' il y paye une „contribution directe, et qu' en outre il y possède une „proprieté foncière ou un établissement d'agriculture ou „de commerce ou qu' il y ait épousé une Française."

De Constitutie van 24 Frimaire An VIII (13 Dec. 1799) wijzigde het hierboven genoemde artikel van de Const. An III in dier voege, dat in plaats van zeven jaren, eene tienjarige termijn van inwoning gevorderd werd. In hoofdzaak bleef die Const. An VIII tot 1849 de eenige natura-

lisatiewet, maar herhaalde veranderingen maakten haar ten laatste bijna geheel onkenbaar.

Reeds één jaar na hare verschijning werd die wet aangevuld, door het Senatus-Consulte van 26 Vendimaire An IX [1]), bepalende dat vreemdelingen, die aan Frankrijk uitstekende diensten hadden bewezen, of bewijzen zouden, en zij, die binnen de grenzen eenige nuttige uitvinding of tak van nijverheid invoerden of fabrieken oprichtten, na ééujarige inwoning konden worden genaturaliseerd. Dit Sen. Cons. zou niet voor langeren tijd gelden, dan voor vijf jaren, dus van 1800 tot 1805; het Sen. Cons. van 19 Febr. 1808 voerde evenwel die bepaling weder in, maar nu voor onbepaalden tijd.

In zekere mate werd de Constit. van 22 Frim. An VIII ook beperkt door de invoering, in 1803, van den Code Civil; art. 13 van dien Code bepaalt toch: „L'étranger qui „aura été admis par le gouvernement à établir son domi„cile en France, y jouira de tous les droits civils, tant „qu' il continuera d'y résider."

A contrario volgde uit dit voorschrift, dat het verblijf van vreemdelingen in Frankrijk, voor hen geen rechtsgevolgen zoude opleveren, indien zij van het gouvernement geene machtiging tot inwoning ontvangen hadden. In dien zin besliste toch ook de staatsraad op 20 Prairial An XI, dat art. 13 C. C. ook toepasselijk was op art. 3 van de const. An VIII [2]).

Na 1808 had men dus in Frankrijk 1°. de naturalisation

---

1) Bulletin des Lois. n°. 224.

2) Lawrence. p. 112.

de droit commun ordinaire, volgens de Constit. van Frim. An VIII, en 2°. de nat. exceptionelle.

Een decreet van 27 Maart 1809 [1]) bepaalde verder, dat de nat. de dr. comm. ordinaire moest worden uitgesproken door het hoofd van het gouvernement; terwijl eindelijk bij Koninklijke Ordonnantie van 4 Juni 1814 eene onderscheiding werd in het leven geroepen, die, uit het oude fransche staatsrecht afkomstig, in de wetten van het revolutietijdvak verdwenen was.

Die ordonnantie stelde n.l. vast, dat geene naturalisatie het kiesrecht zou verleenen, voor de „Chambre des députés”, noch de bevoegdheid om zitting te nemen in de „Chambre des pairs”, tenzij de naturalisatiebrieven werden geverifieerd door de Kamers.

Behalve de beide bovengenoemde wijzen van naturalisatie, bestond er dus na 1814 nog eene derde n.l. de „grande naturalisation”.

Tot aan het jaar 1848 bleef deze toestand voortduren. Den 28sten Maart van dat jaar werd om politieke redenen eene voorloopige machtiging verleend aan den minister van Justitie, om de naturalisatie toe te staan aan alle vreemdelingen, die door officieele stukken konden bewijzen, dat zij gedurende vijf jaren in Frankrijk hadden gewoond, en die daarbij het getuigenis konden overleggen van den maire van Parijs, van den prefect van policie voor het departement van de Seine, en van de commissarissen van het gouvernement voor de overige departementen, dat deze hen in alle opzichten waardig achtten om de rechten van

---

[1]) Bulletin des Lois n°. 229.

Franschen te verkrijgen. Het motief waarop dat decreet steunde, was het feit dat zoovele vreemdelingen krachtig aandeel hadden genomen aan de Februarirevolutie.

Bij ministerieel besluit van 29 Juli 1848 werden dan ook niet minder dan een 2500tal vreemdelingen genaturaliseerd.

Het aangehaalde decreet van 28 Maart 1848 bevatte daarenboven nog de bepaling, dat allen die volgens de Kon. Ordonnantie van 1814 genaturaliseerd waren, ook het volle staatsburgerrecht zouden genieten.

Een jaar later kwam de wet van 3 December 1849 het onderwerp der naturalisatie op nieuw regelen; bij die wet kwam men terug tot de bepalingen van de Constit. An VIII; het recht tot naturalisatie zou weder bij het gouvernement berusten en de tienjarige inwoning met geautoriseerd domicilie weêr als voorwaarde gelden. In geval van bijzondere verdiensten, kon de Regeering de verplichting van tienjarige inwoning echter tot eene éénjarige inkrimpen.

Het onderscheid tusschen de groote en de kleine naturalisatie, dat in 1848 afgeschaft was, werd eveneens weer in 't leven geroepen, want om zitting te kunnen nemen in eene der beide vertegenwoordigende lichamen, zou men, even als voorheen, de naturalisatie-brieven weder aan de Kamers ter verificatie moeten aanbieden.

Aan deze laatste bepaling in de wet van 1849 schijnt men evenwel niet streng de hand gehouden te hebben, althans den 4 December 1864 werd prins Poniatowski tot senator verheven zonder de „grande naturalisation" verkregen te hebben. Een zelfde geval deed zich nog voor op den 19 November 1863, bij de verkiezing van den heer

Welles de Lavalette. Deze heer was namelijk in 1834 te Boston geboren, en had zich, als secretaris van de Amerikaansche ambassade, in Frankrijk gevestigd. In 1857 werd hij als zoon geadopteerd door den markies de Lavalette, en in 1863 verkreeg hij door een keizerlijk besluit degewone naturalisatie. Toen nu in het genoemde jaar, de heer Welles werd gekozen als lid van de Kamer van afgevaardigden, werd, op rapport van de commissie voor de geloofsbrieven in de Kamer, tot zijne toelating besloten [1]).

De wet van 29 Juni 1867 heeft die van 1849 afgeschaft, en daarmeê mildere bepalingen in het Fransche staatsrecht gebracht. De dubbele naturalisatie maakte plaats voor de enkele en omtrent deze bepaalde men, dat zij zou worden verleend door het gouvernement, aan allen die tijdens hunne meerderjarigheid gedurende drie jaren met zijne toestemming hunne woonplaats in Frankrijk hebben gehad. De vroegere bepaling dat het gouvernement het recht heeft, om den termijn van inwoning tot op één jaar te verkorten wegens bijzondere verdiensten, is daarbij behouden.

België [2]) heeft in zijne naturalisatie-wet van 27 September 1835 de dubbele naturalisatie aangenomen. De „Naturalisation ordinaire" verleent den genaturaliseerden alle burgerlijke en staatsburgerlijke rechten, voor zooverre ten opzichte van deze laatste niet door de Constitutie of andere wetten de „Grande Naturalisation" vereischt wordt.

---

[1]) Lawrence p. 214 en 115.

[2]) Lawrence p. 215.
Code Civil Belge. p. 1. 314.

Zij wordt verleend krachtens art. 5 van de Constitutie, door de wetgevende macht, en krachtens de naturalisatiewet, aan hen die volgens den Code Civil meerderjarig zijn en gedurende vijf jaren in België gewoond hebben. In afwijking van het Fransche recht, worden ook de minderjarige kinderen, bij naturalisatie van den vader, Belgische staatsburgers.

De groote naturalisatie, die den vreemdeling geheel gelijk stelt met den geboren Belg, wordt slechts verleend aan hem die aan den staat bijzondere diensten heeft bewezen.

Duitschland [1]. Vóór de wet van 1 Juni 1870 hadden de verschillende staten van den Noord-Duitschen Bond hunne afzonderlijke wetten voor de naturalisatie van vreemdelingen. Zoo had Pruissen daarvoor de wet van 31 Dec. 1842, Beieren het edict van 26 Mei 1818, enz.

De wet van 1 Juni 1870 stelde een „Bundes Angehörigkeit" vast, die verkregen wordt, door verwerving van het burgerschapsrecht in een der bondsstaten.

In § 2. al. 5. bepaalt deze wet: „Die Staats-Angehörig-„keit in einem Bundesstaate wird fortan nur begründet: „für einen Ausländer durch Naturalisation.

„§ 6. Die Aufnahme, [2]) sowie die Naturalisation erfolgt

---

1) Heimats-Gesetze für den Norddeutschen Bund.

Chronique de législation comparée, par T. M C. Asser. Revue de dr. i. 1871. p. 91 en vlg.

2) De „Aufnahme" is de wijze waarop de leden van den eenen bondsstaat worden opgenomen in het staatsverband van den anderen.

„durch eine von die höheren Verwaltungs-Behörde aüs-
„gefertigde Urkunde.

„§ 8. Die Naturalisations-Urkunde darf Ausländern nur „dann ertheilt werden, wenn sie

„1°. nach den Gesetzen ihrer bisherigen Heimath [1]) dis-

---

[1]) Als voorwaarde voor de naturalisatie wordt in bijna alle staten geëischt, dat de aanvrager meerderjarig zij; alleen in de Duitsche Rijkswetgeving is ook de naturalisatie van minderjarigen toegelaten, indien deze hunne aanvraag doen vergezeld gaan van het bewijs, dat de vader of voogd zijne toestemming geeft. Bij de toepassing van dit beginsel heeft zich evenwel de vraag voorgedaan: naar welke wet de meerderjarigheid van den aanvrager van naturalisatie beoordeeld moet worden? Sommige wetgevingen zooals de Duitsche, antwoorden daarop: naar de wet waaronder de persoon leefde toen hij de naturalisatie verzocht; andere: naar de wet van den staat waarvan men lid wenscht te worden. Nog andere wetten, zooals b. v. ons B. W., laten de vraag onbeslist. Het antwoord is natuurlijk van het hoogste gewicht; immers in Frankrijk wordt de meerderjarigheid verkregen op 21jarigen, in Nederland op 23jarigen, in Pruissen op 24jarigen en in de staten geregeerd volgens het Romeinsche recht op 25jarigen leeftijd. De Vereenigde Staten van Noord-Amerika hebben den 21jarigen leeftijd aangenomen, zonder dat evenwel eene wettelijke bepaling dit uitdrukkelijk vaststelt.

Uit het „statut personnel" volgt — en dit gevoelen wordt het meest gedeeld — dat, indien iemand eens geboren is onder eene zekere wet die zijnen persoonlijken toestand regelt, hij ook aan die wet onderworpen blijft, totdat hij in een ander staatsverband opgenomen is, en nieuwe wetten zijnen staat regelen. De wet van zijn geboorteland moet beslissen in welken toestand hij verkeert, en of hij al dan niet als meerderjarig kan worden aangemerkt. Vgl. b. v. Nouveau Droit International, par Pasquale Fiore, Paris, 1868. Het is evenwel niet te ontkennen dat hierbij groote conflicten kunnen voorkomen, stellen wij b. v., dat een Franschman op 21jarigen leeftijd zich in Pruissen laat naturaliseeren; volgens de wetgeving van Frankrijk, noch volgens die van Pruissen bestaat daartegen eenig bezwaar, maar in welken toestand verkeert nu de genaturaliseerde? Hij is Pruis geworden en dus nog niet meerderjarig, zal er nu nog een voogd voor hem moeten

„positions fähig sind, es sei denn, das der Mangel der „Dispositionsfähigkeit durch die zustimming des Vaters, „des Vormundes oder Kurators des aufzunehmenden er- „gänzt wird;

„2°. einen unbescholtenen Lebenswandel geführt haben;

„3°. an dem Orte, wo sie sich niederlassen wollen, eine „eigene Wohnung oder ein Unterkommen finden;

„4°. an diesem Orte nach den daselbst bestehenden „Verhältnissen sich und ihre Angehörigen zu ernähren im „Stande sind.

„Vor Ertheilung der Naturalisations-Urkunde hat die

---

worden benoemd? is hij nu nog civiel-rechtelijk onverantwoordelijk voor zijne daden, terwijl hij te voren reeds geheel meester was om zijn eigen staat te veranderen?

De beantwoording van de gestelde vraag in tegenovergestelden zin, n.l. dat de meerderjarigheid bepaald moet worden, volgens de wet die de staat aangenomen heeft in welke de naturalisatie gevraagd wordt, leidt tot nog grootere anomaliën, en opent zelfs de mogelijkheid, groot bedrog te plegen. Stel b. v. het omgekeerde geval van zooeven; een 21jarige Pruis woont gedurende één jaar in Frankrijk en weet aldaar de naturalisatie te verkrijgen, de toestemming van zijn vader of voogd is daarvoor niet noodig, uit het Pruisische staatsverband is hij niet ontslagen, en zoo vereenigt hij in zijn persoon de hoedanigheid van minderjarig Pruis en van meerderjarig Franschman. Tot welk een aantal onoplosbare casus positiones zou een dergelijke toestand aanleiding kunnen geven.

Er is intusschen ook een derde stelsel mogelijk, dat m. i. de anomaliën vermijdt aan de beide vorige eigen. Het bestaat hierin, dat men bij de naturalisatie als voorwaarde stelt, dat de verzoeker meerderjarig moet zijn èn volgens de wetten van den staat waaronder hij tot dusver leefde èn naar de wet van den staat in welks verband hij wenscht opgenomen te worden. Het is mij intusschen niet gebleken dat dit stelsel in eenige wetgeving is aangenomen.

„höhere Verwaltungsbehörde die Gemeinde, beziehungs-„weise den Armenverband desjenigen Orts, wo der Auf-„zunehmende sich niederlassen will, in Beziehung auf die „Erfordernisse unter N^0. 2, 3 und 4 mit ihrer Erklärung „zu hören.

„Von Angehörigen der Königreiche Bayern und Würt-„temberg und des Groszherzogthums Baden soll, im Falle „der Reziprocität, bevor sie naturalisirt werden, der Nach-„weis das sie die Militairpflicht gegen ihr bisheriges Va-„terland erfüllt haben oder davon befreit worden sind, „gefordert werden.

„§ 9. Eine von der Regierung oder von einer Central- oder „höheren Verwaltungs-Behörde eines Bundesstaates voll-„zogene oder bestätigte Bestallung für einen in den un-„mittelbaren oder mittelbaren Staatsdienst oder in den „Kirchen, Schul- oder Kommunaldienst aufgenommenen „Ausländer oder Angehörigen eines anderen Bundesstaa-„tes vertritt die Stelle der Naturalisations-Urkunde be-„ziehungsweise Aufnahme-Urkunde, sofern nicht ein ent-„gegenstehender Vorbehalt in der Bestallung ausgedrückt „wird.

„Ist die Anstellung eines Ausländers im Bundesdienst „erfolgt, so erwirbt der Angestellte die Staatsangehörigkeit „in demjenigen Bundesstaate, in welchem er seinen dienst-„lichen Wohnsitz hat.

„§ 10. Die Naturalisations-Urkunde begründet mit dem „Zeitpunkte der Aushändigung alle mit der Staatsange-„hörigkeit verbundenen Rechte und Pflichten.”

In art. 79 van de „Verfassung des Deutschen Reiches” werd deze wet op het geheele gebied van het Duitsche Rijk

toepasselijk verklaard, zoodat de genoemde bepalingen nu evenzeer gelden in Beieren, Wurtemberg, Baden en 't zuidelijk van de Main gelegen deel van Hessen, als in Noord-Duitschland.

In deze bepalingen van het D. R. vinden wij bijna uitsluitend gelet op de voorwaarde van de werkelijke woonplaats; zonder eenigen bepaalden tijd van inwoning te vorderen, is het voldoende, dat men meerderjarig zij, — waarbij dan, in geval van minderjarigheid, nog de verplichting komt om ook de toestemming van den vader of voogd te bewijzen — dat men een onbesproken levenswandel heeft gehad, en dat men in zijn eigen onderhoud kan voorzien.

Hier zien wij dus het begrip van domicilie en staatsverband zich zoo nauw mogelijk bij elkaar aansluiten. Het aldus verkregen staatsverband stelt den genaturaliseerde geheel en al gelijk met den geboren staatsburger. De voorwaarden evenwel waarop in de verschillende bondsstaten de uitoefening van politieke rechten verleend wordt blijven daardoor onaangeroerd. In het slotprotocol van 23 November 1870 werd door den Pruissischen gevolmachtigde uiteengezet: „Das unter die Gesetzgebungsbe„fugnis des Bundes über Staatsbürgerrecht nur das Recht „zu verstehen sei, die Bundes und Staatsangehörigkeit zu „regeln und den Grundsatz der politischen Gleichbe„rechtigung aller Konfessionen durchzuführen, das sich „im Uebrigen diese Legislative nicht auf die Frage er„strecken solle, unter welchen Voraussetzungen Iemand „zur Ausübung politischer Rechte in einem einzelnen „Staate befugt sei."

Tegenover deze gastvrijheid van de Duitsche wetgeving staat evenwel, zooals wij reeds boven zagen, een gebrek in dezelfde wetgeving, ten opzichte van het verlies van de „Bundes- und Staatsangehörigkeit". Billijk en consequent zou het geweest zijn indien de wet bepaald had, dat de naturalisatie van een Duitscher in een vreemd land, ook het Duitsche staatsverband zou verbreken, maar terwijl voor de naturalisatie in het Duitsche rijk slechts de vaste woonplaats zonder tijdsbepaling van inwoning wordt gevorderd, houdt het staatsverband van het Duitsche rijk eerst op te bestaan, door de tienjarige afwezigheid.

Engeland [1]) heeft in zijne wetgeving het beginsel van de dubbele naturalisatie behouden, maar dit op geheel andere gronden dan waarop zij in andere landen bestond. Zij werd in Frankrijk b. v. eerst in het begin dezer eeuw ingevoerd, doordien het noodig scheen om de mildere wetten der Fransche revolutie, in hare werking te beperken; het onderscheid tusschen de „naturalisation ordinaire" en de „grande naturalisation" bestond in de wijze waarop die naturalisatiën verleend werden, 't zij door het gouvernement alleen, 't zij door de geheele wetgevende macht. Op geheel theoretische gronden nam men aan, dat alleen de wetgevende macht bevoegd zou zijn het volle staats-

[1]) Lawrence. p. 206 en vlg.
Phillimore, § CCCXXXI en appendix IV. p. 546 en vlg.
Westlake, Exposé des lois Anglaises récentes. Revue de droit intern. 1870. pag. 601.
W. A. S. Westoby, Resumé de législation Anglaise. Bruxelles, 1864. p. 40 en vlg.

burgerschapsrecht te verleenen, en dat het gouvernement slechts die naturalisatie kon toestaan, welke niet alle staatsburgerschapsrechten met zich voerde. Niet in een werkelijk, in den aard der zaak gelegen onderscheid, bestond die dubbele naturalisatie, maar alleen daardoor, dat de opeenvolgende gouvernementen in Frankrijk, in 't laatst der vorige en het begin dezer eeuw, de bevoegdheid om de naturalisatie te verleenen dan eens aan zich alleen trokken en dan weer die deelden met de Kamers, totdat in 1814, bij de herstelling van het koningschap, de groote naturalisatie aan de wetgevende, de kleine aan de uitvoerende macht toekwam.

In Engeland heeft de dubbele naturalisatie zich geheel anders ontwikkeld; niet — althans niet in hoofdzaak — uit de bevoegdheid van de macht die de naturalisatie verleende sproot het onderscheid voort, maar uit den aard van het staatsverband zelf.

Wij hebben reeds boven gezien dat het beginsel van het Engelsche staatsverband geheel en al wortelde in de feodaliteit. Dat beginsel openbaarde zich tegenover de eigen burgers in de „perpetual allegiance", tegenover de vreemdelingen in de „local allegiance", een staatsverband dat slechts zoolang in stand bleef, als de vreemdeling op Engelschen bodem verblijf hield.

Uit de beschouwing, dat allen die zich op het grondgebied van den koning van Engeland bevinden, of voor altijd of tijdelijk aan hem verbonden zijn, vloeide voort, dat de vreemdelingen — alien friends — ter verkrijging van burgerlijke of staatsburgerlijke rechten, mochten kiezen tusschen eene naturalisatie die hen voor altijd aan den

koning verbond, of eene „denisation” die slechts een tijdelijk verband vestigde. En niet alleen in den duur van het staatsverband lag het onderscheid tusschen de „naturalisation” en de „denisation”, ook in de uitgebreidheid van de bevoegdheden die daaraan verbonden waren. Het gevolg van de denisation was in de eerste plaats, dat de „denised citizen” zijne oude nationaliteit behield [1]) en tevens eenige voorrechten verwierf die gewoonlijk alleen aan eigen burgers gegeven werden. Zoo kon hij zijne stem uitbrengen voor het Lagerhuis, daarentegen geen lid worden van dat Huis, noch zitting nemen in den bijzonderen raad van de koningin; evenmin mocht hij eene burgerlijke of militaire betrekking bekleeden of eenige bezoldiging van de kroon ontvangen [2]). De burgerlijke rechten werden hem daarentegen alle toegestaan.

De denisation wordt verleend door den koning, die in de denisatiebrieven alle rechten van den nieuwen burger bepaalt. Deze rechten werden dan gegeven òf voor het

---

[1]) Een enkel vonnis tot voorbeeld daarvan. Een zeker Franschman, Isaäc Bazire, die van den koning van Engeland brieven van „denisation” ontvangen had, eischte, toen hij later repatrieerde, zijn aandeel in de vaderlijke nalatenschap. Zijn broers en zusters wierpen hem voor, dat hij opgehouden had Franschman te zijn, door zijne denisatie in Engeland. Een beslissing van het parlement van Normandië verwierp evenwel die exceptie aangezien „on trouva que ces lettres de dénisation n'étaient de vraies lettres „de naturalité parce qu'elles n' avaient pas été passées an parlement d'An„gleterre, sans laquelle formalité on ne peut devenir naturel anglais.“ Eene dergelijke beslissing werd ook door het hof van Cassatie van Frankrijk genomen, bij arrest van 19 Jan. 1819.

Sirey. 1819. p. 174.

[1]) Westoby. p. 41.

geheele leven òf voor eenen bepaalden tijd, òf voor een bijzonder geval. Ook werden zij nog wel eens uitgebreid tot de nakomelingen, indien deze zich in Engeland vestigden.

De „naturalisation” verschilde van de „denisation” in de eerste plaats hierin, dat zij bevoegdheid gaf, alle politieke rechten uit te oefenen, ook het recht om benoemd te worden tot alle bedieningen; het lidmaatschap van het Parlement en van den bijzonderen raad des konings alleen uitgezonderd.

In de tweede plaats verschilde zij daarin met de denisation, dat deze laatste geene terugwerkende kracht bezat, die aan de eerste wel toekwam, en eindelijk nog deed de naturalisation het oude staatsverband geheel te niet gaan. Zij werd verleend door de wetgevende macht.

In het jaar 1844 gaf echter de „statute 7 and 8 Vict. c. 66” eene nieuwe wet op de naturalisatie, die evenwel geene groote veranderingen aanbracht. Het zesde art. van die wet bepaalde, dat ieder vreemdeling die den eed van trouw aan den koning afgelegd had, en zich vestigde in het vereenigd koningrijk, alle rechten en bevoegdheden kon verkrijgen van den „natural born subject,” met uitzondering van de verkiesbaarheid voor het hooger en het lager huis, en van de bevoegdheid om zitting te nemen in den bijzonderen raad des Konings. In het certificaat van de naturalisatie konden intusschen meerdere beperkingen worden opgenomen.

Volgens art. 7 moest hij die de naturalisatie verlangde, aan eenen staatssecretaris eene memorie indienen, vermeldende: zijn ouderdom, beroep, godsdienst, duur van het

verblijf en de redenen van het verzoek. Nadat de staatssecretaris dat alles ten nauwkeurigsten heeft onderzocht, 't zij door den aanvrager op zijne verklaringen den eed af te nemen, of op welke andere wijze ook, en deze verklaringen waar bevonden worden, geeft hij hem het gevraagde certificaat af, en dit wordt geregistreerd bij het hooge hof der kanselarij. Zestig dagen na den datum van het certificaat moet vervolgens de eed van trouw aan Zijne Majesteit worden afgelegd, voor de „Queens Bench", de „Bench of Exchequer" of een anderen magistraat die van de eedsafleggingen eveneens een certificaat afgeeft. Zoodoende werd dus de naturalisatie, van de wetgevende op de administratieve macht overgedragen, evenwel niet geheel; de naturalisatie in bijzondere gevallen, als van hooge personages, werd nog steeds door de wetgevende macht verleend.

Deze wet vernietigde tevens de bepaling, volgens welke iedere „naturalisation act", de clausule moest inhouden, dat de verzoeker beloofde, noch in het parlement, noch in den staatsraad zitting te zullen nemen [1]).

Bij de naturalisatie in 1844 van prins Albert, den gemaal der koningin, werd nog eerst eene afzonderlijke wet uitgevaardigd om voor dat bijzondere geval, die clausule af te schaffen.

Niettemin bleef nog steeds de toestemming van de Kamers en van de Koningin een vereischte om den genatu-

---

[1]) Die bepaling was afkomstig van de „act of settlement", en de „act 12 William III. C. 3 (1701)", bevestigd door de „act 1. George 1. C. 4," en de „act. 4. George III. C. 84 (1764)." Lawrence p. 207.

raliseerde benoembaar te maken voor het parlement en den staatsraad.

Eene eigenaardigheid is evenwel bij deze „naturalisation" nog op te merken, ten aanzien van het oude staatsverband van den genaturaliseerde. Volgens den „Chief Justice" althans, schorste de naturalisatie, volgens de wet van 1844, het oude staatsverband slechts op, voor zoolang de genaturaliseerde binnen de grenzen van Engeland verbleef, en trad dit dadelijk weer in volle kracht op, indien hij buiten 's lands vertoefde. En inderdaad werd in 1858 eene wet uitgevaardigd, inhoudende, dat de genaturaliseerde, zonder schriftelijke toestemming van den staatssecretaris, het grondgebied van Engeland niet voor langer dan zes maanden mocht verlaten, op straffe van verlies van het engelsche staatsverband. De engelsche wetgeving stelt dus een eisch, juist tegenovergesteld aan dien welke in alle andere Europeesche staten vastgesteld is. Bijna overal elders toch wordt voor de naturalisatie gevorderd een zekere tijd van voorafgaande inwoning, maar in Engeland wordt de inwoning gevorderd nà de naturalisatie.

In 1870 was de naturalisatie op nieuw een punt van overweging van het Parlement, en deze overweging leidde tot de „Naturalisation act" van 12 Mei van het genoemde jaar.

De inhoud [1]) van die wet, ten aanzien van de naturalisatie van vreemdelingen, is deze:

Chap. 7. „An alien who; within such limited time be-„fore making the application herein after mentioned as

[1]) Phillemore vol. I appendix IV p. 546—556.

„may be allowed by one of Her Majesty's Principal Se-
„cretaries of State, either by general order or on any
„special occasion, has resided in the United Kingdom for
„a term of not less than five years, or has been in the
„service of the Crown for a term of not less than five
„years, and intends when naturalised, either to reside in
„the Kingdom or to service under the Crown, may apply
„to one of Her Majesty's Principal Secretaries of State for
„a certification of naturalisation.

„The applicant shall adduce in support of his applica-
„tion such evidence of his residence or service, and in-
„tention to reside or service, as such Secretary of State
„may require. The said Secretary of State, if satisfied with
„the evidence adduced, shall take the case of the appli-
„cant in consideration, and may, with or without assigning
„any reason, give or withhold a certificate as he thinks
„most conducive to the public good, and no appeal shall
„lie from his decision, but such certificate shall not take
„effect until the applicant has taken the oath of alle-
„giance [1]).

„An alien to whom a certificate of naturalisation is
„granted shall in the United Kingdom be entitled to all
„political and other rights, powers, and privileges, and be
„subject to all obligations, to which a natural-born Bri-
„tish subject is entitled or subject in the United Kingdom,

---

[1]) In de „act 7 James I c. 2" (1603) werd de bepaling gevonden: »that »all such are are to be naturalised or restored in blood shall first receive »the sacrament of the Lords Supper, and the oath of allegiance, and the »oath of supremacy."

„with this qualifiation, that he shall not, when within „the limits of the foreign State of which he was a sub- „ject previously to obtaining his certificate of naturalisa- „tion, be deemed to be a Britisb subject unless he has „ceased to be a subject of the State in pursuance of the „laws thereof, or in pursuance of a treaty to that effect.

Chap 9. „The oath in this Act referred to as the oath „of allegiance shall be in form following; that is to say:

„I........ do swear that I will be faithful and bear „true allegiance to Her Majesty Queen Victoria, her heirs „and successors, according to law. So help me GOD.

Chap. 13. „Nothing in this Act contained shall affect „the grant of letters of denisation by Her Majesty."

In chap. 7. wordt den aanvrager van naturalisatie de voorwaarde gesteld dat hij gedurende vijf jaren vóór zijn verzoek, in Engeland moet gewoond hebben, terwijl de staatssecretaris zal bepalen in welken „limited time" de vijf jaren liggen moeten. Het is namelijk niet geoorloofd die vijfjarige inwoning te beschouwen als aanwezig, wanneer men nu eens een jaar in Engeland woont en dan weder voor eenigen tijd elders, en wel zoo dat alle termijnen in Engeland doorgebracht, bij elkaar geteld, eene vijfjarige inwoning zouden doen verkrijgen. De wet eischt, dat die vijf jaren begrepen zijn in een bepaalden termijn. Algemeen is daardoor aangenomen acht jaren, zoodat iemand, die eerst drie jaar in Engeland gewoond heeft, daarna drie jaren afwezig was en vervolgens terugkeerde na verloop van twee jaren de naturalisatie kan aanvragen; terwijl dit niet kan gebeuren door iemand die b. v. na vierjarige inwoning ook vier jaren afwezig bleef en dan weer ge-

d urende één jaar zijn verblijf in Engeland vestigde. Zijne vijfjarige inwoning zou dan een termijn van 9 jaren omvatten.

In hetzelfde chapiter vinden wij ook nog eene bijzonderheid die in de meeste andere wetgevingen niet gevonden wordt, n.l. dat, indien het oude staatsverband van den genaturaliseerden nog niet verbroken is, hij niet als Britsch onderdaan zal worden aangemerkt zoo dikwijls hij zich binnen de grenzen van zijn oud vaderland bevindt. Deze bepaling dient om botsingen te voorkomen met de wetgeving van vreemde staten, indien de genaturaliseerde vreemdeling in den ouden staat nog vervolgbaar is wegens gepleegde misdrijven. Misschien zal eene dergelijk voorbehoud in de praktijk nnttig kunnen werken, maar het komt mij toch voor dat, in de weinige gevallen waarin dat gedeelte der wet toepassing zal moeten erlangen, de genaturaliseerde wel zal zorgen, buiten de grenzen van zijn vroeger vaderland te blijven. Bovendien heeft de staatssecretaris de bevoegdheid en de verplichting, om alles te onderzoeken wat in verband staat met de bijzondere omstandigheden waarin de te naturaliseeren persoon verkeert; en hierin ligt voldoende waarborg, tegen behoefte aan dergelijke anormale bepalingen.

De volkomen gelijkstelling van den genaturaliseerde met den „natural born" schijnt in Engeland evenwel in meerdere opzichten nog geen voldongen feit te zijn, althans in een uitleverings-tractaat met Italië in 1873 gesloten [1]), is de bepaling vervat, dat Engeland zijne genaturaliseerde burgers aan Italië uit zal leveren, indien deze na hunne

[1]) Holtzendorff. Reichs Lexicon. i. .v. Auslieferugsverträge. p. 138.

naturalisatie nog geen vijf jaren domicilie hebben gehad in het Vereenigd Koningrijk.

Intusschen is deze wet eene belangrijke schrede op den weg die ons naar eene eenvormige wetgeving op het verlies en het herstel van het staatsverband brengen moet.

Chap. 16 van de hier besproken wet handelt over de naturalisatie in de koloniën. „All laws, statutes, and or„dinances which may be duly made by the legislature of „any British possession for imparting to any person the „privileges, or any of the privileges of naturalisation, to „be enjoyed by such persons within the limits of such „possession, shall within such limits have the authority of „law, but shall be subject to be confirmed or disallowed by „Her Majesty in the same manner, and subject to the same „rules in and subject to which Her Majesty has power to „confirm or disallow any other laws, statutes, or ordi„nances in that possession.”

Welke de gevolgen zijn van eene dergelijke naturalisatie in de koloniën wordt in de plaatselijke koloniale wetgevingen geregeld; maar het hier genoemde voorschrift zorgt daarvoor, dat hare kracht niet verder reike dan de grenzen van de kolonie, waarin zij verleend is. Of dit evenwel eene naturalisatie genoemd kan worden komt mij hoogst twijfelachtig voor. Van opneming in een staatsverband kan toch geen sprake zijn, want de engelsche koloniën zijn geene staten. Hoogstens kan hier gedacht worden aan een ingezetenschap, maar toch de wet noemt het „naturalisation.” Wat zal nu de toestand zijn van iemand die zich in eene engelsche kolonie heeft laten naturaliseeren? Zal b. v. een Nederlander, die in dat geval verkeert, opge-

houden hebben Nederlander te zijn volgens art. 10 der wet van 28 Juli 1850? Het is zeker dat in die wet met naturalisatie niet anders bedoeld is dan naturalisatie in eenen vreemden staat, al luidt de eerste zinsnede van dat art. ook: „door het aannemen van naturalisatie in een vreemd land". In het geval van eene dergelijke naturalisatie kan daaruit m. i. niets anders afgeleid worden, dan een bewijs voor het kennelijk oogmerk om niet terug te keeren. Indien evenwel bij dat verblijf in eene engelsche kolonie nog komt, dat het in verband staat met inlandsche handelsbetrekkingen, dan moet dat bewijs voor het kennelijk oogmerk geacht worden niet ontvankelijk te zijn. Niet toch op den naam „naturalisatie" in eene vreemde wetgeving komt het aan, maar op het aanvaarden van een vreemd staatsverband.

In dit opzicht — n.l. met het oog op de koloniën — is de engelsche wetgeving niet zeer duidelijk; zonder de engelsche nationaliteit te verkrijgen wordt men toch onderdaan van de koningin. Uit een volkenrechtelijk oogpunt moet eene dergelijke bepaling ten zeersten afgekeurd worden.

Nederland [1]). In het vorige hoofdstuk hebben wij

---

[1]) Proeve eener geschiedenis van de toelating en vestiging van vreemdelingen in Nederland, door S. J. van Geuns.

De Raedt van Oldenbarnevelt. De wet tot uitvoering van art. 7 der Grondwet.

De Bosch Kemper. Handleiding tot de kennis van het Nederlandsche staatsrecht.

Boissevain. Staatsrecht van Nederland.

gezien hoe hier te lande, vóór het tijdvak der republiek, het stadsburgerrecht of het poorterschap, voor den ingezetene van oneindig meer belang was dan het eigenlijke staatsburgerschap. Dit stadsburgerschap werd in de meeste gevallen verleend, door de stedelijke regeering zelve [1]), d.i. door schout en schepenen of door deze laatste alleen. Over 't algemeen was men zeer vrijgevig in het verleenen daarvan; er moesten al zeer groote bezwaren bestaan eer men kwam tot afwijzing van een daartoe strekkend verzoek, zoo leest men b. v. in de keur van Haarlem van 23 Nov. 1845: „Al so wie van wat side dat hi quame „in die voorseijde stede, ende wilde poirter werden, die „poirte ende die inganghe sullen hem open syn" [2]). Behalve door opneming, werd het poorterschap gewoonlijk verkregen door koop, huwelijk of schenking [3]).

Wij hebben hier evenwel niet zoozeer met het stads- als wel met het staatsburgerschap te doen. Over dit laatste valt evenwel tijdens de grafelijkheid niet veel te zeggen, waarschijnlijk is de naturalisatie zeer weinig verleend geworden. De heer van Geuns verklaart dat hem van eene naturalisatie in dat tijdvak geen enkel geval bekend is, en de reden daarvoor zal ook wel gelegen zijn geweest in

---

[1]) Somtijds was ook de toestemming van den landsheer noodig voor de opneming van vreemdelingen als poorters; zoo eischte b. v. Graaf Reinald van Gelder in een handvest, in het jaar 1316 aan Bommel verleend: „Niemant „sal aldaer tot een borgher aangenomen worden, ten sye by believen des „Lantsheeren." Geld. Placcaat-Boek. II appl. p 68.

De toestemming van den vorst voor het opnemen van lijfeigenen was meer algemeen. V. Geuns. p. 104.

[2]) Van Mieris. Charterb. I. p. 227.

[3]) Zie hierover van Geuns. p. 107—113.

het weinig belangrijke van het algemeene staatsverband; „door dezelve toch" — zegt de heer van Geuns — „ver„kreeg men het recht van inboorlingschap: was nu hieraan „het burgerschap van de eene of andere stad niet ver„knocht dan hielp dat inboorlingschap zonder poorterrecht „den vreemdeling weinig; en al mocht ook soms de „naturalisatie iemand tot poorter maken, dan nog zal „daaraan weinig behoefte gevoeld zijn, dewijl het poorter„recht zonder inboorlingschap voor de meesten genoeg „voordeelen opleverde, en veel gemakkelijker te verkrijgen „was, daar men immers tot het bekomen van naturali„satie een verzoek moest indienen aan den graaf, die „soms op verren afstand van de woonplaats des verzoe„kers verwijderd was, zoodat er noodzakelijk veel tijd „moest verloopen, voor dat het kon worden toegestaan."

In de Groot's Inleiding tot de Holl. Rechtsgeleerdheid[1]) vinden wij omtrent de naturalisatie alleen gezegd, dat deze niet in de macht der graven alleen is geweest, maar zonder eenige verdere uitweiding daarover. Wat dat woord „alleen" bedoelde, is vrij duister. De meest waarschijnlijke verklaring is deze, dat volgens de Groot, de staten hunne medewerking tot de naturalisatie moesten verleenen; maar daarvan vinden wij elders nergens eenig bericht.

De regelmatige bijeenkomst der staten komt eerst voor in het laatst der vijftiende eeuw, en de naam van „staten" eerst in 1428, wel werden de Edelen en steden te samen of afzonderlijk bij enkele gelegenheden ook te voren bijeengeroepen, maar dit geschiedde slechts tot het geven

---

[1]) Inl. tot de Holl. rechtsgel. I. 13. § 6.

van advies. Onder die gevallen waarin de Graaf de oestemming der edelen en der steden noodig had vinden wij nergens de naturalisatie opgenomen. Ook de commentatoren van de Groot geven weinig opheldering: „antiquissima tempora — zegt de heer Eggers [1]) — plane „omittimus, quippe quibus omnia quae ad hoc argumen- „tum pertinent tam sunt obscura et vaga, ut certi quid „in medium proferre nos posse omnino desperemus."

Nadat de vereenigde nederlandsche provinciën het spaansche juk hadden afgeworpen, en de souvereiniteit van den graaf op de algemeene staten was overgegaan, kwam evenwel het recht van het verleenen van naturalisatie niet aan de algemeene maar aan de provinciale staten; krachtens de Unie van Utrecht strekte het verbond der provinciën zich toch slechts uit over die zaken, welke het defensiewezen betroffen, benevens enkele bepaald aangewezen onderwerpen; voor het overige was iedere provincie zelve souverein. De naturalisatie was niet opgenomen onder die bepaalde onderwerpen, en vandaar dat tijdens de republiek de naturalisatie slechts verleend werd door de staten provinciaal.

In Holland bestond sedert 1670 de dubbele naturalisatie, de gewone of kleine en de groote of die ad honores. Deze laatste werd slechts in bijzondere gevallen aan aanzienlijke personen verleend, wanneer iemand b. v. uit nederlandsche ouders in het buitenland of in de koloniën geboren was of indien een vreemdeling met eene nederlandsche vrouw

[1]) Dissert. Continens annotationem ad Hug. Grotii. Introd. ad jurisprud. Holl. lib. 1. pars 13 de incolis et peregrinis, p. 55.

huwde. Aan de kleine naturalisatie verbond men meestal geene andere voorwaarden, dan die van zekerheidstelling dat de aanvrager zijne woonplaats in de provincie zou behouden, en „dat hij uit dezelve vertrekkende tot ver„richting van zijne particuliere affaires ten langsten bin„nen den tijd van één jaar na zijn vertrek, wederom bin„nen deese provincie soude terugkeren" [1]).

De staten verleenden de brieven van naturalisatie na ingewonnen advies van de rekenkamer, en na 1728, toen dit collegie werd opgeheven, van de Gecommitteerde Raden.

Voor de groote naturalisatie brieven moest bovendien nog eene som gelds betaald worden die in 1748 vastgesteld werd op 500 gulden.

In bijzondere gevallen verleenden de staten somtijds de naturalisatie aan geheele klassen van personen. Zoo werden bij besluit van de Staten van Holland van 18 Juli 1709 eene menigte fransche emigranten genaturaliseerd onder voorwaarde dat zij aantoonden „dat zij om de be„lijdenisse van de waare gereformeerde religie aldaar zijn „gerefugeerd." In Gelderland en Zeeland geschiedde dit eveneens krachtens besluiten der Staten van 15 Oct. 1709 en van 17 Maart 1710.

Voor de generaliteits landen waar de Staten-Generaal souverein waren, werden door dezen de naturalisatiebrieven verleend, 't geen o. a. geschiedde volgens een besluit van 21 October 1715, ter opneming van de fransche vluchtelingen.

De rechten door de kleine naturalisatie verkregen, bestonden meestal slechts in eene zekere veiligheid van

---

[1]) Ordonnantie van de Staten van 15 Maart 1687.

persoon en goederen tegenover buitenlandsche vijanden, zooals het „privilegium de non evocando", het recht om niet uitgeleverd te worden, enz.

Volgens eene resolutie der Staten van 25 Sept. 1670 werd door de gewone naturalisatie verkregen „het recht „van protectie over sijn persoon en goederen, mitsgaders „van de maintenue bij de gestabilieerde jurisdictie en „onder den competenten rechter, volgens de wetten van „den lande, en voorts van alle andere gemeene vrijheden „en seekerheden den ingezetenen deeser lande in het ge„raal competeerende, met uitsluiting van adelijke of andere „speciale praeëmentiën, praerogatieven, exemtiën, immuni„teiten, of andere particuliere voorregten", alsmede van de benoembaarheid tot „eenige magistrature, ampten, dig„niteiten, officiën of beneficiën, waartoe sij voor date niet „admissibel waaren [1])."

De groote naturalisatie „ad honores" schonk meerdere rechten, o. a. benoembaarheid tot ambten en bedieningen, maar allerminst in die uitgebreidheid als waartoe het poorterschap in de steden de bevoegdheid gaf. Dit laatste, namelijk het poorterschap, bleef gedurende den geheelen tijd van de republiek van oneindig meer gewicht dan het provinciaal verband; de naturalisatie in de provinciën toch verleende niet de minste rechten in de steden; deze konden alleen verkregen worden door zich aldaar het poorterrecht te verwerven, en bijna alle „magistrature, ampten, digni„teiten, officiën en beneficiën" hadden betrekking op de steden.

Dat de groote naturalisatie niet dan aan zeer aanzien-

[1]) Groot. Pl. B. V. bl. 73—87. 1281.

lijke personen geschonken werd, blijkt uit de opgave van eenige voorbeelden in het werk van den heer van Geuns (p. 282); de Staten gingen daarmee zeer voorzichtig om. In Gelderland werden de brieven van naturalisatie afgegeven door het Hof, na voorafgaande machtiging van de Staten; wij vinden een voorbeeld daarvan in de resolutie van 5 Juni 1641, waarbij aan een zekeren Matthias Romer, geboren in het land van Kleef, en „in dese provincie sterck gegoedet" de naturalisatie werd toegestaan [1]).

De Fransche omwenteling, die hier te lande de vestiging van de ondeelbare republiek ten gevolge had, verbrak de stedelijke en provinciale zelfregeering voor een groot deel; in 1795 werden alle vrijdommen van belastingen en tollen ingetrokken, de grafelijksheid-tollen in Holland afgeschaft, de gilden krachtens art. 53 der staatsregeling van 1798 vernietigd, terwijl het poorterschap in de steden ophield de grondslag te zijn van het recht om regeeringsambten en bedieningen uit te oefenen.

Het staatsburgerschap trad hier thans voor het eerst in zijn volle kracht op; het inboorlingschap binnen de grenzen der republiek maakte bevoegd, tot het uitoefenen van alle politieke rechten en tot de benoembaarheid voor alle betrekkingen [2]). Wel werd voor de bekleeding van stedelijke en departementale ambten een zekere tijd van inwoning gëeischt, maar tusschen den burger en den staat stonden niet langer de stad en de provincie in, zoodat zonder

---

1) Van Geuns. p. 283.

2) Staatsregeling van 1789 art. 32, van 1801 art. 29, 54, 62, 89, van 1805 art. 19, 42, 44, 28, van 1806 art. 52, 71.

tusschenkomst van deze, gene zijn invloed op het staatsbestuur niet konde doen gelden.

In de staatsregelingen die hier achtereenvolgens van 1798 tot 1815 van kracht zijn geweest, werd het onderwerp des naturalisatie niet aangeroerd. De vriendschappelijke gezindheid jegens vreemdelingen was in die jaren zeker niet verminderd getuige art. 50 der staatsregeling van 1798: „de maatschappij ontvangt alle vreemdelingen, „die de weldaden der vrijheid vreedzaam wenschen te „genieten, in haar midden, verleenende denzelven alle „zekerheid en bescherming" art. 11 van die constitutie en art. 24 van de staatsregeling van 1809, waarbij aan vreemdelingen, die respectievelijk 10 en 7 jaren inwoners geweest waren, stemgerechtigdheid werden toegekend, en art. 42 der staatsregeling van 1798, waarbij zelfs vreemdelingen na 15jarige inwoning verkiesbaar waren voor het Vertegenwoordigend Lichaam, maar volgens art. 2 van het Reglement letter *c* en art. 256 van de genoemde constitutie, was de bevoegdheid om betrekkingen te bekleeden bij de uitvoerende of de rechterlijke macht, niet anders dan voor de Bataafsche burgers opengesteld.

De staatsregelingen van 1805, 1806 en 1814 zwegen eveneens over de naturalisatie. Eerst in de Grondwet van 1815 treffen wij daaromtrent weer eenige bepalingen aan, en wel in de artt. 2 en 10.

Algemeen bekend is de onduidelijkheid van die bepalingen en de geschillen waartoe zij aanleiding gegeven hebben. Art. 8 van de Grondwet van 1815 stelde vast: „Tot leden der Staten-Generaal, hoofden of leden van de „departementen van algemeen bestuur, leden van den

„Raad van State, Commissarissen des Konings in de provinciën en leden van den Hoogen Raad kunnen alleen „benoemd worden Nederlandsche ingezetenen, geboren „binnen het Rijk of deszelfs buitenlandsche bezittingen, „uit ouders aldaar gevestigd.

„Die uit zoodanige ouders, ter oorzake van 's lands dienst „afwezend, of anderszins op reis zijnde, buiten het Rijk „geboren zijn, worden met de vorigen gelijk gesteld.

Art, 9. „Tot alle andere bedieningen zijn alle de ingezetenen, zonder onderscheid, benoembaar, welke geboren „Nederlanders zijn, of hetzij door wetduiding, hetzij door „naturalisatie daarvoor gehouden worden.

Art. 10. „Gedurende één jaar na de invoering dezer „Grondwet staat het den Koning vrij aan personen buiten „'s lands geboren, doch binnen het Rijk gevestigd, het „volle recht van inboorlingschap en de verkiesbaarheid „tot alle ambten zonder onderscheid te vergunnen."

Ik zou het bestek van dit proefschrift te buiten gaan, indien ik alle vragen, die zich naar aanleiding van deze artikelen hebben voorgedaan, wilde nagaan. Wat de wet onder het recht van inboorlingschap in den engeren, wat in den ruimeren zin verstaat; tot de waarneming van welke betrekkingen het eerste, tot welke het laatste vereischt wordt; wie men bedoelde met nederlandsche ingezetenen; in welke gevallen of wanneer men hier te lande gevestigd is; wie geboren Nederlanders zijn; wat door wetduiding verstaan moet worden, en dergelijke kwestiën meer, wensch ik te dezer plaatse niet aan te roeren [1]).

[1]) De beantwoording van die vragen wordt tot op zekere hoogte gegeven in Themis. 1e serie dl. V. (1844) door Mr. L. Metman, p. 395;

In art. 10 wordt aan den koning het recht verleend, om gedurende één jaar na de invoering der G. W. aan vreemdelingen het volle recht van inboorlingschap te verleenen, terwijl in art. 9 zijdelings gehandeld wordt over naturalisatie. De vraag die zich hier onmiddelijk voordeed was deze: door wie werd die naturalisatie verleend? en op welke voorwaarden? Noch de grondwet noch eenige andere wet gaf op deze vraag een duidelijk antwoord, en geen wonder dus dat zij in zeer verschillenden zin werd opgelost.

Er waren publicisten die de meening verdedigden, dat de naturalisatie was een „beneficium principis" dat den koning toekwam indien geene wet anders had bepaald. Onder deze publicisten noem ik voornamelijk de hoogleeraren den Tex en van Assen [1]. Eerstgenoemde steunde zijn gevoelen o. a. op de bepaling in de G. W., welke den koning gedurende één jaar het verleenen van het volle inboorlingschap toestond; „omdat eene uitdrukkelijk opgedragen bevoegdheid van het meerdere ook gerekend moet worden het mindere in zich te bevatten."

Tegen deze uitlegging zijn o. a. de hoogleeraren Thorbecke, Nienhuis en de Bosch Kemper, en de heeren Bois-

---

het tijdschrift „de Tijdgenoot" dl. IV. p. 213—222;

Prof. Thorbecke's aanteekeningen op die artikelen;

een Arr. H. R. d.d. 16 Oct. 1844, waarin beslist wordt dat het geven van onderwijs een staatkundig en geen burgerlijk recht is; en

eene Verhandeling van Prof. den Tex in N. Bijdr. 1851. p. 448.

[1]) Nieuwe bijdragen van den Tex en van Hall. dl. I. p. 453—460.

Van Assen „Leiddraad" § 21. bl. 24; en „De taal der Grondwet" p. 21, vlg.

sevain en de Raedt van Oldenbarneveld opgekomen [1]. Deze bestreden de naturalisatie als een beneficium principis; wel mocht deze meening in Frankrijk gegrond zijn, waar na 1814 de kleine naturalisatie door den koning verleend werd, maar aangezien onze G. W. van 1815 in geenen deele rustte op de grondslagen van de fransche constitutie, en bovendien eene uitdrukkelijke bepaling als in die constitutie bestond in onze grondwet niet opgenomen was, meenden zij den koning het recht tot naturalisatie te moeten ontzeggen.

Hoe werd evenwel in de toepassing gehandeld?

Tot 1821 [2]) werd op de verzoeken tot naturalisatie, meestal namens den koning geantwoord: „dat de suppliant „wordt gehouden voor diligent, totdat na de invoering „der nieuwe burgerlijke wet, de bepalingen zullen bekend „zijn welke bij het onderzoeken en toestaan der naturali- „satie hier te land zullen moeten worden gevolgd." Later evenwel werden verscheidene naturalisatiën bij Koninklijk Besluit verleend. Waren deze nu in strijd met de grondwet?

Bij de behandeling van de wet van 28 Juli 1850 gaven vele leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal reeds in de afdeelingen te kennen, dat deze naturalisatie-brieven „van nul en geener waarde waren." Als reden

---

[1]) Thorbecke, Aant. op de G. W. ad art. 8.

Nienhuis, Akad. voorlezingen over het Ned. burgerl. Recht. I. 1. bl. 246.

De Bosch Kemper, Handl. tot de kennis van het Ned. Staatsbestuur. p. 79 en 80.

De Raedt van Oldenbarnevelt. p. 36—48.

[2]) Nieuwe Bijdragen. p. 453.

waarom men aandrong om allen, die bij de afkondiging der wet in het genot der burgerschapsrechten zouden zijn, in die rechten te handhaven, zegt het verslag: „dat anders „tevens zouden worden uitgesloten, al degenen, die bij „Koninklijke Besluiten van latere dagteekening dan art. „10 der G. W. van 1815 voorschreef, zijn genaturaliseerd." En de regeering antwoordde niets dat tot de verdediging van die Kon. Besluiten zou kunnen strekken.

Niettemin heeft de Hooge Raad, bij arrest van 10 Oct. 1851, een tegenovergesteld gevoelen uitgesproken [1]. Het genoemde collegie nam namelijk aan, dat: „vermits de „constitutioneel staatsrechtelijke begrippen waaronder de „G. W. van 1815 tot stand kwam, de naturalisatie, be„paaldelijk in hare toepassing niet doen kennen als een „onderwerp van uitsluitend wetgevenden aard, gehouden „moet worden dat de koning bevoegd was die naturalisa„tie te verleenen."

In strijd met dat arrest, en in overeenstemming met de algemeene opvatting, luidde eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Gelderland van 3 Aug. 1850 [2], waarbij aangenomen werd dat, na den in art. 10 G. W. 1815 bepaalden termijn, de koning niet meer het recht tot naturalisatie bezat.

Eindelijk werden in de Grondwet van 1848 deze kwestiën voor het vervolg onmogelijk gemaakt, aangezien art. 7 bepaalde:

---

[1] Van Emden, Vervolg op de rechtspraak van Leon. dl. I. p. 17, waar tevens de litteratuur over dit vonnis wordt opgegeven.

[2] Van Emden t. a. p.

„De wet verklaart wie Nederlanders zijn."

„Een vreemdeling wordt niet dan door eene wet genaturaliseerd."

De hier bedoelde wet werd afgekondigd den 28 Juli 1850 en in de artikelen 5 tot 10 schonk zij ons nog meer zelfs dan de Grondwet eischte, n.l. eene aanwijzing van de algemeene voorwaarden, welke aan de naturalisatie zouden worden verbonden.

Volgens art. 5 zijn de vereischten om te worden genaturaliseerd:

1°. de volle ouderdom van 23 jaren;

2°. een gevestigd verblijf in het Rijk in Europa, of in de koloniën of in de bezittingen van het rijk in andere werelddeelen, gedurende zes achtereenvolgende jaren met het verklaard voornemen om er gevestigd te blijven.

In art. 7 wordt vastgesteld, dat de naturalisatie mede verleend kan worden ter belooning van uitstekende diensten aan het rijk in Europa of deszelfs koloniën of bezittingen in andere werelddeelen bewezen, of om andere overwegende redenen van staatsbelang. Hierbij is art. 5 niet van toepassing.

Art. 9, laatste lid, bepaalt: „Behalve in het geval van „art. 7 vervalt de naturalisatie, indien de aanneming niet „binnen zes maanden heeft plaats gehad, nadat de wet „die haar verleend heeft, van verbindende kracht is ge„worden."

Het middel om van die aanneming te doen blijken, bestaat hierin, dat de genaturaliseerde zijne brieven van naturalisatie geregistreerd aan het bestuur van zijne woon-

plaats vertoont, en daarbij de verklaring aflegt, dat hij de naturalisatie aanneemt. In art. 6 wordt vastgesteld dat bij het verzoekschrift om de naturalisatie te erlangen, de bewijzen moeten worden geleverd van den vereischten ouderdom: door de geboorte-acte; van het voornemen om in het Rijk in Europa of in de koloniën en bezittingen van den Staat gevestigd te blijven: door eene verklaring van het bestuur van de plaats waar de verzoeker gevestigd is, inhoudende dat deze zijn wil heeft te kennen gegeven om in het rijk of de koloniën gevestigd te blijven; en eindelijk de bewijzen van het zesjarig verblijf, zonder dat daarvoor bepaalde vormen zijn voorgeschreven.

Dit zijn in hoofdzaak de bepalingen van onze naturalisatie-wet. Laat ons deze thans eenigszins nader beschouwen.

Al dadelijk zien wij dat de dubbele naturalisatie, zooals die hier tijdens de republiek bestond, niet is aangenomen. In het ontwerp van grondwet van de negenmannen van 1844, was zij nog behouden, de regeering zag evenwel in 1850 geene reden om tusschen de burgers van hetzelfde land nog eene afscheiding te maken, die slechts in middeleeuwsche toestanden haren grond vond. In Frankrijk werd zij in 1867, zooals wij boven zagen, ook afgeschaft [1]).

---

[1]) De wet van 28 Juli 1850 is bij ons, voor zooverre het de uitlevering betreft, niet het criterium der nationaliteit. De wet van 10 September 1849 (Stbl. n°. 39) tot regeling der toelating en uitzetting van vreemdelingen, heeft in art. 19 vastgesteld: „De bepalingen dezer wet zijn niet toepas- „selijk op vreemdelingen, die, naar art. 8 van het B. W., met Nederlan- „ders zijn gelijkgesteld, en met betrekking tot deze wet voor ingezeten „worden gehouden, noch op den binnen het Rijk gevestigden vreemdeling,

Eene tweede bijzonderheid op welke wij de aandacht willen vestigen, betreft de macht, bevoegd om naturalisatie te verleenen. De G. W. bepaalde, dat dit de wetgevende macht zou zijn, „omdat" — zooals bij de behandeling der wet in de Tweede Kamer werd opgemerkt, — „de „wetgevende macht welke door al hare deelen het Neder„landsche volk vertegenwoordigt, alleen gerechtigd kan „kan zijn om een nieuw lid in de Nederlandsche Staats„maatschappij op te nemen."

Mr. den Tex [1]) heeft intusschen deze regeling van de naturalisatie gegispt „Weinig komt zulks overeen — zegt

---

„die met eene Nederlandsche vrouw is gehuwd of gehuwd geweest en uit „haar een kind of kinderen heeft, in Nederland geboren." Omgekeerd dus als de Engelsche wetgeving (pag. 181) heeft de Nederlandsche wet, ten aanzien van de uitlevering van vreemdelingen, het begrip van onderdaan in ruimeren zin opgevat als de algemeene staatswet.

In de tractaten van uitlevering is dan ook telkens het begrip van onderdaan zoodanig bepaald, als in de wet van 1849 in art. 19 vastgesteld is. Na de genoemde wet van 1849 werden deze gesloten met Pruissen, den 17 Nov. 1850, den 20 Juni 1867, en ter vervanging van het uitleveringstractaat met Hannover, den 17 Oct. 1867; met Denemarken, den 28 Nov. 1851; met Oostenrijk, den 28 Aug. 1852; met Wurtemberg, den 30 Aug. 1852; met Hamburg, den 30 Sept. 1852; met Bremen, den 12 Oct. 1852; met Beieren, den 25 Oct. 1852; met Oldenburg, den 23 April 1853; met Hessen, den 14 Sept. 1853; met Zwitserland, den 21 Dec. 1853; met Zweden en Noorwegen, den 1 Maart 1854; met Portugal, den 22 Juni 1854; met Saksen, den 29 Mei 1856; met de V. S. van N. A., den 21 Aug. 1857; met Mecklenburg-Schwerin, den 17 Maart 1858; met Baden, den 8 Nov. 1864; met België, den 3 Oct. 1862; met Spanje, den 6 Nov. 1860; met Frankrijk, den 2 Oct. 1860; met Italië, den 4 Oct. 1869; met Rusland den 19 April 1867, en met Engeland, den 24 Sept. 1874. Recueil des traités et conventions, par E. C. Lagemans.

[1]) T. a. p. pag. 452.

„hij — met de vrijgevigheid onzer beginselen omtrent „het vreemdelingenrecht. Een Koninklijk Besluit kon en „moest voor de naturalisatie voldoende gerekend worden." Zonder hier al de redenen na te gaan, welke vóór en tegen naturalisatie door de wetgevende macht pleiten, willen wij toch opmerken, dat in de nieuwere wetgevingen bijna overal het uitvoerend bestuur als de bevoegde macht wordt aangewezen, zie b. v. Frankrijk in de wet van 1867, Engeland in die van 1870, Duitschland in die van 1871, enz.

Art. 5 n^0. I vordert voor naturalisatie den ouderdom van 23 jaren; hiermeê zijn dus alle kwestiën opgelost over de vraag die zich naar aanleiding van eene dergelijke bepaling in het B. W. voordeed, te weten de vraag naar welke wet de meerderjarigheid alhier gerekend moest worden. Een minderjarige Pruis kan hier dus genaturaliseerd worden, indien hij overigens aan de vereischten voldoet.

Naar aanleiding van art. 5 n^0. 2 heeft zich de vraag voorgedaan, wat de wet aldaar verstaat onder „gevestigd verblijf." In art. 3 toch van de hier behandelde wet wordt het „ingezetenschap" met de voorwaarden om dit te verkrijgen omschreven. Die voorwaarden zijn: inwoning in het rijk in Europa gedurende drie jaren, of gedurende achttien maanden na eene verklaring dat men voornemens is zich te vestigen.

De vraag hierboven gesteld luidde: moet vóór nog de termijn van het zesjarig verblijf in art. 5 n^0. 2 begint te loopen, eerst de in art. 3 geëischte driejarige of achttienmaandsche termijn verstreken zijn? of is die laatste in de eerste begrepen? De in de Tweede Kamer gevoerde dis-

cussiën leeren ons, dat de vraag in laatstgemelden zin beantwoord moet worden. Gevestigd verblijf beteekent hier vaste woning, zoodat de termijn van zes jaren begint te loopen van het eerste oogenblik, dat men zich hier of in de koloniën nederzet. De minister van Justitie gaf in de zitting van 11 Juli mede te kennen, dat deze termijn ook ten voordeele van minderjarigen loopt, zoodat jongelieden hier of in Indië hunne opvoeding erlangende, bij hunne meerderjarigheid terstond kunnen genaturaliseerd worden, als zij aan de gestelde voorwaarden voldoen [1].

In de zitting der Tweede Kamer van 18 Maart 1854 werd zelfs goedgekeurd, een naturalisatie-ontwerp dat voor den termijn van zes jaren gevestigd verblijf ook de jaren medetelde, die de belanghebbende gedurende zijne minderjarigheid had doorgebracht bij een te Samarang wonenden bloedverwant op wien zijne buiten 's lands wonende moeder en voogdes alle hare rechten als zoodanig had overgedragen.

Deze laatste omstandigheid deed evenwel Regeering en Kamer afwijken van het beginsel, ook in de genoemde rede van den minister van Justitie aangenomen, dat minderjarigen, al zijn zij onafgebroken hier te lande aanwezig, niet gezegd kunnen worden een gevestigd verblijf te hebben, wanneer hunne ouders of voogden buiten 's lands wonen, en dit wel wegens de bepaling van art. 78, B. W. [2].

Onze wet behelst niet eene enkele bepaling, welke de

---

[1]) Zitting van de Tweede Kamer van 11 Juni 1850. Bijbl. II. p. 8.

[2]) Art. 78 B. W. luidt....... „minderjarigen volgen de woonplaats van hunne ouders of voogden."

naturalisatie verhindert van iemand die nog niet uit zijn eigen staatsverband ontslagen is, zooals b. v. de Amerikaansche wet, bepalende dat de te naturaliseeren vreemdeling eerst zijn oud vaderland moet afzweeren. Niettemin is bij de behandeling van de naturalisatie-wetten bij ons, meermalen de vraag geopperd, of men bij het stilzwijgen der wet niet moest aannemen, dat toch de regel gehuldigd werd, dat niemand lid van twee Staten kan zijn.

Terwijl wij ons voorstellen in het volgende hoofdstuk meer nauwkeurig op deze vraag terug te komen, zij hier slechts vermeld, dat zich in 1859 twee gevallen van dien aard voorgedaan hebben n.l. bij de naturalisatie van een Engelschman en van een Pruis.

Ten opzichte van dezen eersten, verklaarde de minister van Justitie met een beroep op Foelix, Traité du droit international privé en op het werk van Blackstone, dat de Engelsche nationaliteit geschorscht wordt, indien de Engelschman elders genaturaliseerd is, n.l. voor zooverre den staat betreft waar die naturalisatie heeft plaats gehad. De Tweede Kamer legde zich bij die verklaring neder en liet dus de vraag of de wet van 1850 een dubbel staatsverband toelaat, onbeslist.

Bij het tweede geval evenwel besliste de Kamer, getrouw aan hare antecedenten met de Engelsche naturalisatie-wetten, dat een Pruis, wiens staatsverband nog niet verbroken is door de aanvraag van een „Auswanderungsschein" toch de Nederlandsche nationaliteit kan verkrijgen, indien hij overigens aan de voorwaarden voldoet. Maar in 1860 veranderde de regeering van meening; de minister van Justitie Godefroi verklaarde n.l. in de Tweede Kamer,

dat hij niemand ter naturalisatie zou voordragen, die elders zijn staatsverband behield.

De minister steunde deze zijne verklaring op de volgende gronden: De artt. 5 en 6 der wet van 1850 zeggen wel is waar, dat een vreemdeling die genaturaliseerd wil worden moet voldoen aan de voorwaarden in art. 5 gesteld en de stukken vermeld in art. 6 moet overleggen, maar daaruit volgt nog niet, dat de vreemdeling die aan deze vereischten voldoet en de gevorderde stukken overlegt, een recht heeft op de naturalisatie. Dat dit niet zoo is, vloeit al aanstonds daaruit voort dat de vreemdeling die tot de naturalisatie wil worden toegelaten, een verzoek moet doen. Immers waar een recht bestaat, heeft men geen verzoek te doen, geen gunst te vragen.

Is men derhalve bevoegd de naturalisatie te weigeren, dan rijst de vraag: of het wenschelijk is de naturalisatie toe te kennen aan hen die hun staatsverband behouden? En deze vraag beantwoordde de Minister ontkennend. Daarin lag geene schending der Nederlandsche gastvrijheid, want er is geen sprake van uitsluiting of wering van vreemdelingen uit ons land, maar enkel van al of niet toekenning van staatsburgerrechten. Op deze gronden meende de Minister te kunnen vorderen, dat de vreemdeling eerst afstand moest doen van zijn oud staatsverband vóór dat hij ter naturalisatie werd voorgedragen.

In denzelfden zin verklaarde zich ook de opvolgende Minister van Justitie Olivier [1]).

Bij de wetgeving van Engeland hebben wij gezien hoe

---

[1]) Zie o. a. Bijbl. 1862—63. II. p. 688. Van Emden dl. I. p. 481—82.

die staat eene afzonderlijke naturalisatie voor zijne koloniën instelde, waarin het Engelsche staatsburgerrecht niet ligt opgesloten. Onze wetgeving kent die niet; door een gevestigd zesjarig verblijf in onze koloniën heeft de meerderjarige vreemdeling de voorwaarden vervuld om genaturaseerd en dus Nederlander te worden, in den vollen zin van het woord.

De bepalingen van de Nederlandsche naturalisatie-wet geven ons uit een volkenrechtelijk oogpunt aanleiding tot nog enkele opmerkingen.

Vooreerst ware het wenschelijk geweest, dat geen bepaalde ouderdom als vereischte voor de naturalisatie gesteld, maar in 't algemeen gevorderd ware: meerderjarigheid, zoowel volgens de wet waaronder de verzoeker tot dusverre leefde, als volgens de Nederlandsche wet;

in de tweede plaats komt het ons voor, dat in overeenstemming met art. 10 n°. 2, de termijn van inwoning, voor de naturalisatie vereischt, gesteld had moeten worden op vijf jaren;

in de derde plaats missen wij ongaarne de uitdrukkelijke bepaling, dat de naturalisatie van den echtgenoot en vader ook die van vrouw en minderjarige kinderen meebracht. Wel heeft de Minister zich bij de verdediging van zijn ontwerp in dien zin verklaard, maar het is zeer de vraag, of dergelijke verklaring als aanvulling van de wet mag worden aangemerkt.

Eindelijk merken wij nog op, — maar deze grief raakt de Grondwet zelve — dat er geen voldoende reden bestond, om de bevoegdheid tot naturalisatie aan de wetgevende macht op te dragen.

De Vereenigde Staten van Noord-Amerika[1]. — Vóór de aanneming van de federale constitutie werden de vreemdelingen in de Vereenigde Staten in het algemeen staatsverband opgenomen, door naturalisatie in de afzonderlijke staten, even als dit tijdens de republiek hier te lande in de provinciën geschiedde. Bedoelde constitutie heeft echter deze bevoegdheid van de afzonderlijke staten overgedragen op het Congres, dat voor de naturalisatie eene algemeene wet moest vaststellen. Verscheidene wetten hebben dan ook, sedert de V. S. als souvereine bondsstaat optraden, de naturalisatie geregeld.

Een wet van 26 Maart 1790 bepaalde, dat ieder vreemdeling, vrij en blank, door het afleggen van den gevorderden eed „to support the constitution of the U. S." het burgerschapsrecht kan verkrijgen. Deze milde bepaling werd op 29 Januari 1795 vervangen, door eene meer gestrenge. Vooreerst toch eischte de nieuwe wet, eene afzwering van iederen anderen souverein, bovenal van dien, waaraan de verzoeker tot naturalisatie tot dusverre onderworpen was, en daarbij tevens afstand van iederen adellijken titel. In de tweede plaats werd bepaald, dat de vreemdeling vóór zijne naturalisatie, gedurende vijf jaren in de Vereenigde Staten en één jaar in den staat, waar het verzoek gedaan wordt, moet gewoond hebben.

Den 18 Juni 1798 maakte men deze bepalingen nog strenger, door de aanneming van eene wet, inhoudende:

---

[1]) Lawrence. p. 196 en vlg.
The government and laws of the U. S., by Prof. W. Wedgwood. L. L. D. New-York 1866.

dat de verzoeker, vijf jaren voor de naturalisatie, van zijn voornemen om in de V. S. gevestigd te blijven moet doen blijken, en bovendien het bewijs leveren dat hij 14 jaren in de V. S. verblijf heeft gehouden, en wel vijf jaren in den staat waar het verzoek gedaan werd.

Op deze wet volgde de „Act" van 14 April 1802, die tot nu toe, behoudens eenige wijzigingen, steeds wordt toegepast. Hare bepalingen, hoewel strenger dan de meeste hedendaagsche wetgevingen in Europa, zijn evenwel, vergeleken met de haar voorafgaande wetten, zeer vrijgevig te noemen. In hoofdzaak is haar inhoud deze:

I. „Any alien, being a free white person, may become „a citizen of the U. S. on the following conditions.:

„He must declare, on oath, that it is his intention, „bona fide, to become a citizen of the U. S., and to „renounce for ever all allegiance and fidelity to every „foreign prince, potentate, state, or sovereignty whatever; „and particularly, by name, the prince, potentate, state „or sovereignty whereof such alien may at the time be „a citizen or subject.

„At the expiration of two years after declaring his in„tention to become a citizen, he may make application „to be admitted.

„He must then declare, on oath, that he will support „the constitution of the U. S., and that he does solemny „and entirely renounce and adjure all allegiance and „fidelity to every foreign prince, etc.; and particularly, „by the name, the prince etc., whereof he was before a „citizen or subject.

1°. „Such alien may declare his intention to become

„a citizen, and make his application to be admitted before „any district or Circuit-court of the U. S., or before any „State-court, having common law jurisdiction, and a seal „and clerk or prothonotary. If the declaration be made „before the clerk of either of these courts, it will be as „valid as if made before the court.

2°. „The court admitting such alien, shall be satisfied „that he resided [1]) within the U. S. five years at least, „and within the State or Territory, where such court is „at the time held, one year at least. It shall further ap- „pear to their satisfaction, that during that time he has „behaved as a man of good moral character, attached „to the principles of the Constitution of the U. S., and „well disposed to the good order and happiness of the „same. The residence and good moral character of the „applicant must be established by witnesses produced and „examined in court. The oath of the applicant is in no „case allowed to prove his residence. The proceedings in „court must be recorded by the clerk.

3°. „In case the alien applying to be admitted to citi- „renship shall have borne any hereditary title, or been of „any of the orders of nobility in the Kingdom or State „from which he came, he must make an express renun- „ciation of his title or order of nobility in the court to

---

[1]) Vóór 1841 werd onder „resided" verstaan, een onafgebroken verblijf in den beperksten zin van het woord. Zoo werd b. v. het verblijf gerekend afgebroken te zijn, wanneer men ter bezichtiging van de Niagara-watervallen eenige uren op den Canadaschen oever doorbracht. In 1841 heeft het Congres die bekrompen opvatting gewijzigd.

„which his application shall be made, which renunciation „shall be recorded in said court. No alien enemy can be „admitted to become a citizen of the U. S. Minor chil- „dren of naturalised persons, if dwelling within the U. S. „are citizens of the U. S.

4⁰. „Any alien, being a free white person, and a minor, „who shall have resided in the U. S. three years next „preceding his arriving at the age of twenty-one years, „and who shall have continued to reside therein to the „time he may make application to be admitted a citizen „thereof, may, after he arrives at the age of twenty-one „years, and after he shall have resided five years within „the U. S. including the three years of his minority, be „admitted a citizen of the U. S., without having declared „his intention to become a citizen previous to his ad- „mission.

5⁰. „Such alien must make the declaration required at the „time of his admission. He must further declare on oath, „and prove to the satisfaction of the court, that for three „years next preceding it has been the bona fide inten- „tion of such alien to become a citizen of the U. S."

Deze laatste bepaling (sub 5) werd in de wet gevoegd door de „act" van 26 Mei 1824.

Latere wetten, meer bijzonder die van 10 Febr. 1855 en van 17 Juli 1862, hebben nog eenige veranderingen ingevoerd.

Zoo stelde de eergtgenoemde wet vast, dat personen, geboren vóór het tijdstip van de afkondiging der wet, en zij die buiten het grondgebied der V. S. geboren zijn en wier vaders op het tijdstip hunner geboorte burgers waren van

de V. S., beschouwd zouden worden als Amerikaansche staatsburgers, maar dat deze hoedanigheid nimmer zou toekomen aan hen, wier vaders nooit in de V. S. hebben gewoond.

Eveneens bepaalde die wet, dat de vrouw, die wettelijk genaturaliseerd kan worden, als Amerikaansche burgeres wordt beschouwd indien zij een staatsburger huwt.

De tweede wet diende om het intreden in de gelederen van het Noord-Amerikaansche leger aan te moedigen; ieder vreemdeling die 21 jaren oud, zich heeft laten inlijven in het leger der V. S., en die daarna eervol ontslag heeft verworven, kan op zijne aanvraag genaturaliseerd worden, indien hij slechts het bewijs levert van eene éénjarige inwoning, vóór zijne aanvraag om naturalisatie.

Niettegenstaande deze over het algemeen vrij strenge bepalingen, is de aldus genaturaliseerde nog niet in het genot van alle burgerschapsrechten; de betrekkingen van president en vice-president der V. S. zijn voor den genaturaliseerde gesloten, terwijl voor de verkiesbaarheid tot lid van de Kamer van afgevaardigden 7, en voor de bevoegdheid om in den Senaat zitting te nemen, 2 jaren burgerschap vereischt wordt. Zie art. 2 § 1, art. 1 §§ 2 en 3 der constitutie.

Volgens eene boodschap aan het congres gezonden door den president in December 1873, zou spoedig eene nieuwe wet op de naturalisatie worden ingediend; het is mij onbekend in hoeverre aan dat voornemen thans reeds gevolg is gegeven. Mocht dit zoo wezen, dan zal de nieuwe wet zeker strekken om nog meer vrijgevige bepalingen in te voeren dan tot nog toe bestonden.

Tot aan het jaar 1870 konden de vrijverklaarde negers en andere kleurlingen nog niet als staatsburgers beschouwd worden, omdat zij door geboorte geene burgers waren en dit evenmin door naturalisatie konden worden. Immers de aanhef van de naturalisatie-wet luidde: „Any alien being „a free white person, may become a citizen;" in het genoemde jaar heeft eene nieuwe wet ook voor hen de naturalisatie opengesteld.

Deze laatste wet van 1870 komt evenwel niet ten bate van de Chineezen, die, vooral sedert Californië tot de Vereenigde Staten behoort, in grooten getale immigreren. Deze zijn van het voorrecht om te kunnen worden genaturaliseerd uitdrukkelijk uitgesloten.

Volgens Lawrence worden zij, of liever hunne afstammelingen geholpen door art. 14 van de additioneele artt. der constitutie, waarin als burgers genoemd worden: alle individuen die geboren of genaturaliseerd in de V. S., aan de plaatselijke jurisdictie onderworpen zijn.

In Brazilië [1]) wordt door de constitutie van 25 Maart 1824 aan speciale wetten de regeling der naturalisatie opgedragen.

Deze wetten bepalen als voorwaarden om het Braziliaansch burgerrecht te verkrijgen 1°. een 4jarig verblijf in het land 2°. de meerderjarigheid en 3°. dat de te naturaliseeren persoon in zijn eigen land het volle genot der burgerlijke rechten hebbe. Daarenboven moet hij vooraf eene verklaring afleggen van zijn wil om genaturaliseerd

[1]) Lawrence. p. 223.

te worden, eene dergelijke verklaring omtrent zijne godsdienstige beginselen, en eindelijk aantoonen dat hij onroerend goed bezit, of een beroep uitoefent, of deelgenoot is in eenige industrieele onderneming. Laatstgenoemde bepaling is sedert ook uitgebreid tot menschen die zich door hun talent onderscheiden, of eenige nieuwe industrie ingevoerd of diensten aan den staat bewezen hebben. Onder die diensten aan den staat bewezen rekent men dan ook het treden in Braziliaanschen krijgsdienst; door het huwelijk met een Braziliaan of met eene Braziliaansche vrouw of door de adoptie van een Braziliaan wordt ook het burgerrecht verkregen. De kinderen van den genaturaliseerde worden eveneens burger, door eene eenvoudige verklaring voor het hoofd der gemeente waar zij verblijf houden. De immigranten en de pachters zijn vrij van militaire dienst, maar moeten deelnemen aan den dienst van de nationale garde in hunne gemeente. De termijn van vier jaren voor het verblijf gevorderd is later tot twee jaren ingekrompen.

De aldus genaturaliseerde is tot alle ambten en rechten bevoegd, uitgezonderd die van regent van het rijk, minister, en afgevaardigde bij de nationale vergadering.

De zoons van den genaturaliseerde genieten gedurende hunne minderjarigheid dezelfde rechten als de eenvoudig verblijf houdende vreemdelingen.

De Argentijnsche Republiek [1]) staat na verloop van een onafgebroken tweejarig verblijf de naturalisatie

[1]) Lawrence. p. 224.

toe, terwijl het gouvernement ten gevolge van bewezen diensten dezen termijn nog kan verkorten. De toestand van de vreemdelingen is daar zeer gunstig, zij genieten alle burgerlijke rechten, kunnen vrijelijk hunne eeredienst uitoefenen en betalen alleen de gewone belastingen meê. Voor de naturalisatie wordt 18jarigen ouderdom vereischt. Door het huwelijk met eene Argentijnsche vrouw, door het treden in burgerlijken of militairen dienst, door het invoeren van eene vreemde industrie, het aanleggen van spoorwegen, het zich vestigen als kolonist, en dergelijke, wordt het burgerrecht ook binnen den tijd van twee jaren verkregen. (Wet van 1 Oct. 1869.)

Volgens de Constitutie van de Republiek Uraguay [1]) worden de burgers verdeeld in natuurlijke en wettelijke. Deze laatste zijn meestal zij, die door huwelijk of door afstamming, gevolgd van eenigen tijd inwoning, door de wet als zoodanig genoemd worden.

De gewone naturalisatie na eenigen tijd in den staat verblijf te hebben gehouden, wordt in Uraguay slechts onder zeer beperkte voorwaarden toegelaten. Het bewijzen van bijzondere diensten aan staat of maatsehappij staat altijd vooraan. Buiten dit geval worden in het staatsverband van Uraguay slechts opgenomen de hier volgende personen en wel onder de daarbij gevoegde voorwaarden;

1°. de vreemdeling, indien hij de vader is van een natuurlijk burger, en hij zijn domicilie reeds vóór de vaststelling van de Constitutie in het land had;

---

[1]) Lawrence, p. 224.

2°. de buiten den staat geboren kinderen van een natuurlijk burger, wanneer zij hunne acte van domicilie indienen;

3°. vreemdelingen die als officier bij het leger of bij de vloot gediend hebben;

4°. vreemdelingen die zonder kinderen, of met vreemde kinderen, maar gehuwd met eene vrouw uit het land, eenig beroep uitoefenen, een onroerend goed bezitten of geld in circulatie brengen, mits zij bij de afkondiging der wet reeds in Uraguay gevestigd waren;

5°. vreemdelingen die met vreemde vrouwen gehuwd, de sub 4°. genoemde hoedanigheden in zich vereenigen en daarenboven drie jaren in den staat gewoond hebben; en eindelijk

6°. de ongehuwde vreemdelingen, indien zij aan de sub 4°. genoemde voorwaarden voldoen en daarenboven gedurende vier jaren in den staat gewoond hebben.

In Chili [1]) behelst de grondwet van 1833 deze bepalingen:

Het staatsburgerrecht kan op verzoek worden verkregen door de vreemdelingen die eenig beroep uitoefenen, een onroerend goed bezitten, of eenig kapitaal in circulatie hebben, indien zij, na eene tienjarige inwoning, de verklaring afleggen, dat zij het oogmerk hebben in Chili gevestigd te blijven.

Deze termijn van tien jaren wordt ingekort tot eene zesjarige, indien de vreemdeling gehuwd is of in Chili

---

[1]) Lawrence. p. 225.

familie-betrekkingen heeft, en tot eene driejarige indien hij met eene Chilische vrouw gehuwd is.

In geval van bijzondere diensten aan den staat bewezen, wordt door het Congres ook wel de naturalisatie toegestaan, zonder dat men aan bepaalde voorwaarden behoeft te voldoen.

Over het algemeen hebben de Zuid-Amerikaansche republieken hare deuren wijd opengezet voor de vreemdelingen die in hun eigen onderhoud kunnen voorzien, en vooral voor hen die met eene inlandsche vrouw gehuwd, zich in den staat vestigen. Alleen Paraguay eischt van den ongehuwden vreemdeling nog eene tienjarige inwoning, vóór dat het hem in zijn staatsverband opneemt. Peru en Venezuela hebben in hunne wetgevingen geen bepaalden termijn van inwoning opgenomen die voor de naturalisatie gevorderd wordt. Columbia en Ecuador nemen den vreemdeling in het staatsverband op, nadat hij één jaar binnen de grenzen van den staat gewoond en eene verklaring afgelegd heeft dat hij aldaar gevestigd wenscht te blijven.

In Bolivia bestaat deze eigenaardigheid in de constitutie, die het staatsburgerschap regelt, dat het huwelijk van een vreemdeling met eene Bolivische vrouw, dezen aanspraak geeft op de naturalisatie, indien hij kan lezen en schrijven en niet in dienstbare betrekking is.

Indien wij de wetten omtrent het verlies van het staatsverband, in het vorige hoofdstuk medegedeeld, vergelijken met de in dit hoofdstuk vermelde wetten ten aanzien van het herstel van het staatsverband, dan blijkt het duidelijk,

dat men slechts bij uitzondering deze onderwerpen zoo geregeld heeft, als noodig is om botsingen tusschen verschillende wetgevingen uit te sluiten, 't zij dat die botsingen zich openbaren in een dubbel staatsverband, 't zij in de „Heimathlosigkeit."

In het volgende en laatste hoofdstuk komen wij op deze onderwerpen, n.l. het dubbele staatsverband en de „Heimathlosigkeit" terug, deels om het gevoelen van verschillende schrijvers daarover mede te deelen, deels om te wijzen op eenige nieuwe tractaten, welke ter vermijding van botsingen, tusschen verschillende staten gesloten zijn.

VIERDE HOOFDSTUK.

MAATREGELEN OM TE VOORKOMEN DAT PERSONEN TOT TWEE STATEN OF TOT GEEN STAAT BEHOOREN.

De vorige hoofdstukken hebben ons geleerd hoe ook nog naar de tegenwoordige wetgevingen het gevaar voor dubbel staatsverband en „Heimathlosigkeit” allerminst is buiten gesloten. En niet alleen uit verschil van wetgeving spruit dat gevaar voort, want althans het dubbele staatsverband kan ook een gevolg zijn van andere oorzaken; zoo verbindt men b. v. in vele duitsche staten aan het duitsche grondbezit nog altijd politieke rechten, welke het staatsburgerschap insluiten en kent dan die rechten toe, ook aan grondbezitters, die burgers zijn van andere staten [1]).

---

[1]) Bluntschli, Mod. Völkerrecht, § 374.
Dr. L. Bar. Das internationals Privat- und Strafrecht.

§ 1. *Het dubbele staatsverband.*

In welke verhoudingen staan zulke personen, tot de verschillende staten waarin zij burgerschapsrechten bezitten? ziedaar eene vraag, welke de schrijvers over het staatsrecht nog altijd in zeer uiteenloopenden zin beantwoorden.

De reeds meer genoemde publicist Dr. Bar, zich vereenigende met het gevoelen vroeger door Feuerbach en Püttlingen uitgesproken, oordeelt hieromtrent aldus: wanneer bij verlegging van woonplaats, naar eenen anderen staat dan die waarin men tot dusverre woonde, door de inwoning het staatsverband verkregen wordt, dan wordt de immigrant verplicht tot trouw aan dien staat welke hem voor goed opgenomen heeft. Deze trouw kan uit haren aard niet beperkt worden door eene gelijktijdige en soortgelijke verplichting aan eenen anderen staat. De emigrant verbreekt door zijn vertrek de banden van trouw tusschen hem en den vroegeren staat, en mag dus noch uit een privaat noch uit een politiekrechtelijk oogpunt meer als burger van dien vroegeren staat worden aangemerkt. Reeds door het verkrijgen van woonrecht in eenen anderen staat verliest men dus de bevoegdheid de politieke rechten in den vroegeren staat uit te oefenen, voor zooverre n.l. die vroegere staat aan vreemdelingen de uitoefening van politieke rechten niet toestaat. Wordt dit, tusschen nauw verbondene staten, aan de wederzijdsche burgers wel toegestaan, dan geschiedt dit in de vooronderstelling, dat een botsing tusschen beide niet goed mo-

gelijk is en dat dus de trouw aan beide staten zeer wel tegelijkertijd bestaan kan.

De publicist Unger wil de staatsrechtelijke en de privaatrechtelijke persoonlijkheid van den burger scheiden, en neemt daarom aan, dat iemand privaatrechtelijk aan den eenen, staatsrechtelijk aan den anderen staat kan behooren. De staatsrechtelijke persoon kan volgens hem slechts aan één staat verbonden zijn, want de staatsburger is geheel onderworpen aan den staat, die geene deeling van de staatsrechtelijke persoonlijkheid kan toelaten.

Bluntschli [1]) vindt in het feit dat twee staten aan eenzelfden persoon politieke rechten toekennen geene anomalie, voor zooverre het bondsstaten zijn. Als uitzondering zegt Bluntschli, kan het ook voorkomen, dat één persoon tot twee elkaar geheel vreemde staten behoort. Leidt die samenvoeging tot botsingen, dan moet zoowel uit eerbied voor het beginsel der vrijheid van emigratie, als, omdat feitelijk het verband met het nieuwe vaderland nauwer is, dit ook de voorkeur hebben boven het oude vaderland. Het recht van den vroegeren staat wordt in dat geval opgeschort.

In zijn Algem. Staatsrecht. I. S. 167 en 168, had B. intusschen eene andere meening ontwikkeld. Daar zegt hij, dat de oude staat zijne rechten behoudt, voor zooverre de nieuwe staat geen gebruik maakt van zijne bevoegdheid, om bij de naturalisatie of de opdracht van een ambt aan een vreemdeling, eerst de losmaking van het oude

---

[1]) Bluntschli. Mod. Völkerrecht § 374.
Revue de Droit I., 1870 p. 118.

staatsverband te vorderen, in dat geval toch heeft hij er stilzwijgend in toegestemd, dat de rechten van den ouden staat zouden blijven voortduren.

Heffter neemt aan dat iemand door toelating onderdaan van verschillende staten kan zijn, maar dat iedere staat voor zich, het recht heeft om de loslating van het lidmaatschap van eenen anderen staat te vorderen, of te eischen, dat de persoon die in zulk een geval verkeert, tusschen beide kieze; zooals Bar hierbij terecht opmerkt beslist dit volstrekt niet omtrent de vraag, welke de verhouding is van den persoon tot die twee staten, de keuze kan toch alleen voor de toekomst binden, voor 't verledene beslist zij niets.

Phillimore [1]) zegt ten dezen, dat in 't algemeen iemand slechts lid van één staat kan wezen, omdat men slechts door één eed van getrouwheid kan gebonden zijn. De mogelijkheid om tegelijk van twee staten lid te zijn, hangt geheel af van de inrichting dier staten. Ontstaat er botsing dan geeft hij aan het oude staatsverband den voorrang.

De meeste wetgevingen hebben de kwestie afgesneden door de bepaling, dat naturalisatie in een vreemd land het oude staatsverband opheft, maar in sommige bondstaten, waar men niet alleen door naturalisatie maar ook door grondbezit politieke rechten kan verwerven, blijft de vraag over, en is zij moeielijk te beantwoorden. Ofschoon het bestaan van het dubbele staatsverband in de hier bedoelde gevallen niet te loochenen is, zoo meenen wij toch dat daaruit niet licht botsingen zullen voortvloeien, omdat

---

[1]) Phillimore, CCCXXII en CCCXXIII.

wij hier met bondsstaten te doen hebben. Toch blijft gevaar voor botsing altijd over, mocht het voorkomen dan zouden wij meenen, dat het verband van den staat dat geknoopt is door het bezit van gronden, eene sport lager staat dan 't geen verkregen is door de afstamming van een vader die staatsburger was of door de naturalisatie. Het staatsverband toch, dat rust op de persoonlijke verhouding van den burger tot den staat zooals dit in de moderne staten algemeen het geval is moet natuurlijk geacht worden hooger te staan dan dat hetwelk een gevolg is van grondbezit; dit laatste is een overblijfsel van het feodale staatsrecht, het eerste een uitvloeisel van het beginsel waarop het nieuwere staatsrecht rust. Immers mogen er in den modernen staat aan het grondbezit eenige politieke rechten verbonden zijn, zooals b. v. de verkiesbaarheid voor een Heerenhuis, Senaat of Eerste Kamer, die verkiesbaarheid strekt zich niet verder uit dan voor 't geval die grondbezitter tevens staatsburger is, wordt het geval omgekeerd en brengt het grondbezit alle staatsburgerrechten met zich, dan is het voorzeker niet te ontkennen, dat in den staat waar dit plaats heeft de beginselen van het nieuwere staatsrecht niet volledig gehuldigd worden.

§ 2. *Het gemis van staatsverband* (*Heimathlosigkeit*).

Tegenover de gevallen dat iemand tot meer dan een staat behoort, staan andere, waarin iemand nergens het volle burgerrecht bezit. De Duitschers noemen deze personen „heimathlos", een woord dat ik reeds meermalen

bij gebreke van eene hollandsche uitdrukking, onvertaald heb moeten overnemen.

De „Heimathlosigkeit" ontstaat ten gevolge van het feit dat een persoon de banden met zijn vaderland verbroken heeft, vóór hij nog in een ander vaderland werd opgenomen. Omtrent den toestand van zulke personen zijn in sommige wetten bepalingen opgenomen; zoo heeft b. v. de saksische wet van 3 Juli 1852 in § 4, als bijlage van de „Heimathsgesetze", dezen inhoud: „Sind Personen denen „früher das Unterthanenrecht im Königreiche zustand, die „aber desselben aus irgend eine Grunde verlustig geworden sind, unter Umständen Zurückgekehrt, welche ihre „Zurückweisung in das Ausland unthunlich machen, so „tritt mit dem Zeitpunkte der vom Ministerium des Innern „ihrentwegen auszustellenden Erklärung die Heimathsangehörigkeit an demjenigen Orte für sie, wieder in „Wirksamkeit, wo sie dieselbe zuletzt vor Aufgabe ihres „Unterthanenrechts besessen haben." Volgens verklaring van het ministerie van binnenlandsche zaken bedoelt de „Aufnahme in das Unterthanenrecht", dit, dat een in het land niet of niet meer „heimathberechtichtes" individu wordt aangemerkt als tot den staat te behooren, enkel omdat geen andere staat hem onder zijne onderdanen telt. De werking van deze verklaring is volgens eene uitdrukkelijke toevoeging alleen geldig voor den tijd, gedurende welken de feitelijke reden der niet-toelating in een ander land, voortduurt, behalve alleen dan, als de bijvoeging van zulk een voorbehoud ondoenlijk of doelloos mocht schijnen.

De meeste staten missen intusschen dergelijke bepalingen. Daar echter de noodzakelijkheid om in den toestand van

die personen te vooorzien, zich vooral in Duitschland sterk deed gevoelen, zoo kwam men in 1851 tot het sluiten van een tractaat, ten einde op die wijze te trachten het gewenschte doel te bereiken. De moeielijkheden waarin de hier bedoelde personen eenen staat kunnen wikkelen, liggen voornamelijk hierin, dat er nergens eene wetgeving te vinden is, waarnaar hunne rechtsbetrekkingen geregeld kunnen worden. Is het b. v. in geval van uitlevering reeds zoo moeielijk om een eigen onderdaan uitgeleverd te krijgen, zoo wordt het vrij wel onmogelijk om zulk een voortvluchtige „Heimathlose" in handen van de justitie terug te brengen. Het bovengemelde tractaat, tusschen de meeste Duitsche staten, den 15 Juli 1851 te Gotha gesloten, stelde zich ten doel een algemeen Duitsch „Heimathsrecht" voor te bereiden, maar bepaalde zich toch aanvankelijk daartoe, om den staat, waarheen de nieuw aangekomene vertrokken was, te beschermen tegen den immigrant. Volgens de bepalingen van dit tractaat is namelijk iedere bondsstaat verplicht, zijne voormalige burgers, op verlangen van eenen anderen staat, terug te nemen, indien zij geïmmigreerd zijn, en eer zij naar de wetten van den nieuwen staat daar burger geworden zijn. Is de uitgezette persoon in geen der bondsstaten burger, dan moet die bondsstaat hem opnemen, in wiens gebied hij 1°. zich na zijn 21ste jaar, gedurende vijf jaren heeft opgehouden, of 2°. gehuwd is, en met zijne echtgenoot, dadelijk na het huwelijk, in eene gemeenschappelijke woning, gedurende minstens 6 weken verblijf heeft gehouden. Worden door deze bepalingen twee verschillende staten aangewezen, d. w. z. heeft de immigrant zich b. v. vijf jaren achtereen in Hessen op-

gehouden, terwijl hij de zes eerste maanden na zijn h u-welijk in Baden doorbracht, dan rust de plicht om den immigrant terug te nemen bij dien staat, op welken eene van de twee gestelde bepalingen het laatst van toepassing was. Is geen van van deze bepalingen van toepassing, dan moet de staat waar de immigrant geboren werd hem ook opnemen. Werd hij in den vreemde geboren, dan is eindelijk de staat waar hij zich het laatst ophield ook genoodzaakt hem terug te ontvangen.

Geschillen tusschen twee bondsstaten over de rechten en verplichtingen uit het tractaat gesproten, moeten beslist worden, indien zij niet langs diplomatieken weg kunnen worden uitgemaakt, door een bestaanden derden bondsstaat, gekozen door den staat, tegen wien de vordering tot overname was gericht.

Tot dit tractaat waren zoowel de Zuid- als de Noord-Duitsche staten toegetreden. De nieuwe rijksgrondwet voor Duitschland, heeft dit Gothaër tractaat intusschen opgeheven, behalve voor Beieren, dat in het slotprotocol van 23 November 1870 bedong, dat dit Gothaër tractaat, benevens de Eisenacher conventie over het verplegen van zieke en het begraven van gestorvene wederzijdsche onderdanen, zou blijven bestaan tusschen Beieren en het overige gedeelte van het Duitsche Rijk. Zooals wij reeds vroeger opmerkten, had Beieren zich het recht voorbehouden om zijne eigene wetgeving aangaande de „Heimaths- und Niederlassungsgesetze" te behouden, en in verband met die wetten was het noodzakelijk, dat ook de beide bovengenoemde tractaten bleven bestaan.

Behalve tusschen deze bondsstaten, voor welke het slui-

ten van een tractaat uit den aard der zaak mindere bezwaren opleverde dan voor andere rijken, heeft de noodzakelijkheid om het gevaar der „Heimathlosigkeit" en het dubbele staatsverband af te snijden, de meeste Europeesche staten, vooral in den laatsten tijd, genoodzaakt, daaromtrent tractaten te sluiten met de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, het groote doelwit voor de duizende emigranten welke jaarlijks het oude Europa. verlaten. Velen dezer emigranten zien hun eerste vaderland nimmer weer, maar ook velen keeren, nadat hun doel bereikt of onherroepelijk mislukt is, voor altijd of tijdelijk terug. De staten van Europa die verreweg het grootste contingent tot die landverhuizers leveren zijn Engeland en Duitschland [1]).

Als een bijzondere maatregel om de „Heimathlosigkeit" te vermijden, moeten wij hier ter plaatse nog melding maken van eene publicatie van den Landrath Forster te Kempen, in het laatste gedeelte der maand Mei van dit jaar (1874), hoofdzakelijk met dezen inhoud: Naar aanleiding van ongeregeldheden in de aan Nederland grenzende districten, ontstaan uit het vast verblijf van Nederlan-

---

[1]) Hoewel in den laatsten tijd tegen de ontzaglijke schaal waarop de emigratie plaats had, eene sterke reactie is gekomen, bedroeg niettemin volgens de officiëele opgave van den »Commissioner of emigration" het aantal te New-York aangekomen landverhuizers, van 1 Januari tot 1 November 1874, nog een bedrag van 136,657; van deze kwamen uit Ierland 38,315; uit Duitschland 36,681; uit Engeland 18,138; uit Rusland 6540; uit Schotland 5084; uit Italie 4680; uit Zweden 3884; uit Noorwegen 3543; uit Denemarken 3133; uit Bohemen 2822; uit Frankrijk 2361; uit Zwitserland 2199; uit Nederland 1348; uit Hongarije 503; en uit Oostenrijk 491.

ders, die in Pruissen niet genaturaliseerd zijn, heeft de Pruissische Minister van Binnenlandsche Zaken in overleg met den Rijkskanselier bepaald: 1°. dat zij die het Nederlandsche staatsburgerschap verloren hebben en in Pruissen vast verblijf houden, binnen een bepaalden termijn aanvraag moeten doen om het indigenaat in Pruissen, en dat diegenen, welke na afloop van dien termijn hieraan niet hebben voldaan, uit het land zullen worden verwijderd; 2°. dat die Nederlanders welke er zijn of zullen komen, en het Nederlandsche staatsburgerschap bezittten, zullen worden bedreigd met uitzetting, voor het geval dat zij hun Nederlandsch staatsburgerschap verliezen, zonder het Pruissische te hebben aangevraagd. Ingevolge deze bepalingen is aan de Burgemeesters last gegeven dienovereenkomstig te handelen en den genoemden termijn van aanvraag te bepalen op veertien dagen [1]).

Ook in Frankrijk werd door eene wet van 15 Dec. 1874 eene aanvulling van art. 9 van den C. C. tot stand gebracht, eene aanvulling die ten doel had om in het belang van den krijgsdienst te waken, dat niet sommige personen, op Franschen grond uit vreemde ouders geboren, zich de bepalingen van den C. C. ten nutte maken, door zich zoowel in Frankrijk als in het land waartoe de ouders behooren, aan den krijgsdienst te onttrekken. Althans in de N. Rott. Courant van 17 December 1874 lezen wij: „De Nationale Vergadering heeft bij de derde lezing aan„genomen het ontwerp, waarbij personen afkomstig uit

---

[1]) Nieuwe Rotterdammer Courant van 27 Mei 1874.

„vreemde ouders, maar die in Frankrijk geboren en ge-„vestigd zijn en niet hebben doen blijken, dat zij hunne „hoedanigheid als buitenlander behouden en aan den mi-„litairen dienst van het Land hunner herkomst voldaan „hebben, verklaard worden Franschen te zijn en mitsdien „onderworpen aan den militairen dienst hier te lande."

§ 3. *Het tractaat tusschen Engeland en de V. S. van N. A. van* 9 *Oct.* 1868.

Van de verwikkelingen, reeds voor den oorlog van 1812 tusschen de Vereenigde Staten en Engeland ontstaan, is vroeger melding gemaakt. Het protocol van 9 Oct. 1868 strekte, om herhaling van die verwikkelingen af te snijden, en tevens de verhoudingen van de wederzijdsche onderdanen tot de wederzijdsche staten althans eenigszins te regelen. Dit protocol eerst twee jaren later in werking getreden, hield in hoofdzaak deze bepalingen in:

I. De Britsche onderdanen, die naar de wetten der V. S. burgers der V. S. zijn geworden, zullen door Groot-Brittannië in alle opzichten als zoodanig beschouwd en behandeld worden. Eveneens zullen de burgers der V. S., die in Engeland genaturaliseerd worden, door de V. S. als Engelschen worden aangemerkt en behandeld.

II. Het staat den genaturaliseerden in beide staten vrij, van hunne naturalisatie afstand te doen, mits deze afstand openlijk worde verklaard, binnen twee jaren na de tenuitvoerlegging van dit protocol.

III. Indien een Britsch onderdaan, genaturaliseerd in de V. S., zich op nieuw in Engeland gaat vestigen, dan kan

het Britsche gouvernement op zijn aanvraag en op de voorwaarden door dat gouvernement te bepalen, hem herstellen in zijne hoedanigheid en in de voorrechten van Britsch onderdaan. De V. S. zullen hem dan wegens zijne vroegere naturalisatie niet meer beschouwen als Amerikaansch burger. Evenzeer is dit het geval met een Amerikaan in Nederland genaturaliseerd.

Aangezien het Amerikaansch gouvernement toen reeds de leer van het onverbreekbaar onderdanenverbond verworpen had, trad dit protocol, voor zooverre de Amerikaansche verplichtingen betrof, dadelijk in werking, ten opzichte van de Engelsche verplichtingen eerst twee jaren later.

§ 4. *Het tractaat tusschen den N. D. Bond en de V. S. van N. Amerika van 22 Februari* 1868.

Eene dergelijke overeenkomst, maar meer met het oog op de militaire belangen gesloten, is het tractaat tusschen den N. D. Bond en de V. S. van N. A. van 22 Februari 1868 [1]).

Vóór het sluiten van dit tractaat waren er tusschen het Gouvernement van de V. S. en eenige Duitsche regeeringen meermalen botsingen ontstaan, voortvloeiende uit het feit, dat geëmigreerde en in Amerika genaturaliseerde Duitschers, bij terugkeer in hun oorspronkelijk vaderland, werden opgeroepen om militairen dienst te verrichten. Zoo deed in 1848 de Amerikaansche gezant te Berlijn Wheaton

---

[1]) Archiv. des N. D. Bundes und des Zollvereins, 1858, p. 592—618.

aan den Staatssecretaris der V. S. eene correspondentie toekomen, van een in Amerika genaturaliseerden Pruis, die beweerde, dat hij bij zijn terugkomst in Pruissen, vrij was van militairen dienst; Wheaton schreef daarbij, dat hij dit gevoelen volstrekt niet deelde. Aan den betrokken persoon zelven schreef hij: „In antwoord op Uwen brief „moet ik U doen opmerken, dat het volstrekt niet in mijne „macht staat, op de wijze, welke Gij wenscht, tusschen „beide te komen. Indien gij in de V. S. gebleven waart, „of ieder ander land dan Pruissen bezocht hadt, zoudt gij „door de Amerikaansche autoriteiten overal beschermd „worden. Maar nu gij in uw geboorteland teruggekeerd „zijt, is uwe hoedanigheid van Pruis herboren, en deze „blijft voortduren, zoolang gij er verblijf houdt, en tot „zoolang zijt gij evenzeer gehoorzaamheid aan de wetten „schuldig, even alsof gij nooit gëemigreerd waart.”

In de instructiën van den staatssecretaris Everett aan den heer Barnard, dato 14 Jan. 1853, wordt ditzelfde gevoelen ontwikkeld. „Indien een pruissisch onderdaan gaat „emigreeren, zonder te voren het certificaat gekregen te „hebben, dat hem vrij stelt van militairen dienst, dan „heeft hij de gevaren welke daardoor voor hem kunnen „voortvloeien aan zichzelven te danken. Door zijne emi„gratie onttrekt hij zich aan de wetten van zijn eigen „land, en indien hij onvoorzichtig genoeg is om zich later „weer in dat land te begeven, dan heeft hij zich niet te „beklagen indien de dan geldende wetten op hem in zijn „nadeel worden toegepast. Het geval waarin hij zich be„vindt gelijkt op dat van den soldaat die door conscriptie „of anderen dwang bij het leger is ingelijfd. Indien deze

„uit den dienst deserteert en zoodoende onder de strafbe-„palingen van de krijgswet valt, dan kan men niet toe-„laten dat hij in zijn geboorteland terugkeert en daar de „wetten trotseert, alleen omdat hij nu in een vreemden „staat genaturaliseerd is."

Eveneens oordeelde de staatssecretaris Webster in eene nota van 1 Juni 1852: „Indien een gouvernement niet „toestaat, dat zijne burgers hunne hoedanigheid van onder-„daan opzeggen, dan kan het naar alle recht hunne dien-„sten vorderen zoodra het hen op zijn territoir ontmoet."

Onder den president Buchanan heeft de reeds meergemelde staatssecretaris Cass een onderscheid willen maken tusschen hen die hun land verlaten hadden zonder het verlof door de wet vereischt, maar vóór dat zij den leeftijd hadden bereikt waarop de dienstplicht aanvangt, en hen, die reeds ingeschreven in de dienstregisters, daarna vertrokken waren. Hij beweerde dat eerstgenoemden, zonder zich te bekommeren om den dienstplicht sedert hun vertrek geboren, recht hadden op volledige bescherming als Amerikaansch burger, zelfs in hun geboorteland.

In zijne depêche van 8 Juli 1859 schrijft de heer Cass aan den heer Wright te Berlijn: „Ik stel aan de vreemde „jurisdictie over onze genaturaliseerde burgers deze gren-„zen, dat alleen zij daaronder vallen, die tijdens hun ver-„trek uit Pruissen, reeds tot het leger behoorden, of althans „opgeroepen waren, d. w. z. zij die zich aan werkelijke „desertie schuldig maken of aan weigering om zich bij „het leger te voegen, wanneer zij wettelijk werden opge-„roepen door het gouvernement aan welks gezag zij toen „ter tijde onderworpen waren."

Het Pruissische gouvernement heeft zich echter met dit gevoelen niet kunnen vereenigen. Ten aanzien van een zekeren Mayer die in het hier bedoelde geval verkeerde, schreef het aan den Amerikaanschen gezant: „Indien Uw „Gouvernement voor 't vervolg geschillen wenscht te ver„mijden, als die welke zich naar aanleiding van 't gedrag „van den jongen Mayer hebben voorgedaan, dan is er een „zeer eenvoudig middel om daartoe te geraken, n.l. dit: „geen naturalisatie toe te staan aan een geboren Pruis, „indien deze geen brief van verlof tot emigratie kan ver„toonen. Wanneer een persoon in een vreemd land de „naturalisatie verkrijgt, dan kan het gouvernement van „zijn geboorteland nooit erkennen dat hij bevrijd is van „de verplichtingen waaraan hij vóór zijne naturalisatie „gehouden was, tenzij hem de hier bedoelde acte werd „uitgereikt.

Bluntschli is van oordeel dat de emigrant die vóór zijn vertrek plichten verzaakt die hij volgens landswetten te vervullen had, kan terecht gesteld en gestraft worden indien hij terugkeert, maar dat hij daarentegen de bescherming van zijn nieuw vaderland kan inroepen, opdat door die straf, zijne verhouding tot den nieuwen staat niet worde over 't hoofd gezien. De oudere staat — zegt Bluntschli — is gerechtigd, den ontvluchten wegens plichtverzaking te straffen, maar de nieuwe staat heeft het recht om den nieuwen burger, als zoodanig, te beschermen en hem op te vorderen ten einde voor zich zelven de vervulling van de krijgsplichten te verzekeren, en dit recht gaat voor dat van den ouden staat. Tenzij de tractaten anders bepalen, zouden deze beschouwingen m. i. evenwel moeielijk in de

praktijk kunnen worden aangenomen; het beginsel toch waarnaar het Pruissische gouvernement handelde, zou ook hier in den weg blijven staan; de opvordering voor de vervulling der militaire plichten, door den nieuwen staat, zou toch evenzeer als de bescherming van den genaturaliseerde, moeten steunen op het feit, dat de genaturaliseerde werkelijk burger is van dien nieuwen staat, en juist als zoodanig wordt hij door den ouden staat niet erkend. Bovendien zou dergelijke beschouwing bij de toenmalige geschillen tusschen Pruissen en Amerika ook reeds daarom niet hebbeu kunnen gelden omdat het Amerikaansche gouvernement geen verplichten krijgsdienst kende.

Tijdens den Amerikaanschen burgeroorlog, tusschen het Noorden en het Zuiden, trad de eisch van de Vereenigde Staten, voor zijne genaturaliseerde burgers in Pruissen, vrijheid van den krijgsdienst te erlangen, meer op den achtergrond. Toen toch werden in de V. S. alle mannen die de wapenen konden dragen, ingeschreven op de rollen van het leger, onverschillig of het genaturaliseerden dan wel eigen burgers waren. „De burgers der V. S." — schreef de heer Steward den 6 Juni 1863 aan den heer Judd te Berlijn — „moesten liever in de tegenwoordige crisis in het „land blijven om het gouvernement tegen den opstand te „steunen, dan onze moeielijkheden nog te vermeerderen, „door voor eigen gemak, in den vreemde de hulp van het „gouvernement nog in te roepen."

In zijne boodschap van December 1863 bij de opening van het Congres medegedeeld, maakte president Lincoln melding, van den onzekeren toestand waarin vreemdelingen die in de V. S. verblijf houden in volkenrechtelijken zin

verkeeren, eene onzekerheid welke voornamelijk gedurende den oorlog gebleken was.

„De rechten van de, in de V. S. van N. Amerika ver-„toevende vreemdelingen” — dus sprak de president — „zijn met sommige gouvernementen in meerdere of min-„dere mate bij tractaat geregeld. Nergens evenwel is be-„paald, dat in geval van oorlog, voor een vreemdeling in „dit land wonende en staande in de gelederen van de op-„standelingen, de regel niet zou gelden welke hem aan-„wijst als behoorende tot de oorlogvoerende partij, en zijn „gouvernement kan voor hem geene andere rechten en „voorrechten vorderen, dan in 't algemeen aan deze partij „toekomen.

„Het spijt mij dat ik het moet zeggen, maar toch zijn „dergelijke vertoogen gedaan, en soms nog wel ten voor-„deele van vreemdelingen, die bijna hun geheele leven „in de V. S. hebben doorgebracht. Het is waarschijnlijk „dat vele personen, in vreemde landen geboren, die hun „voornemen te kennen gegeven hebben om hier te wo-„nen, en daarna hier genaturaliseerd zijn, den krijgsdienst „ontdoken hebben door die naturalisatie eenvoudig te „ontkennen, en het bewijs van het tegendeel op het gou-„vernement te schuiven. En dit bewijs was bij gebrek „van aanwijzigingen dikwijls zeer moeilijk of onmo-„gelijk.

„Eveneens is er veel reden om te gelooven dat vreem-„delingen dikwijls burgers der V. S. worden, alleen met het „doel om te ontkomen aan de plichten, welke hun geboorte-„land hun oplegt. Na hunne naturalisatie keeren zij dan „weer naar hun geboorteland terug, om zoo dikwijls noo-

„dig, de bescherming der V. S. in te roepen ofschoon zij „geen plan hebben derwaarts terug te keeren.

„Ik wensch aan uwe overwegingen de vraag te onder„werpen of het niet noodig zou zijn om eene grens te „stellen, buiten welke geen burger der V. S. in den „vreemde verblijfhoudende, de tusschenkomst van zijn gou„vernement kan inroepen."

In eene dépêche van 15 Nov. 1865 schreef de heer Wright dat, volgens verklaring van graaf von Bismarck, het Pruissische gouvernement niet van plan was zijne oude onderdanen die voor zaken zich in Pruissen ophielden te vervolgen, maar dat, indien door het initiatief der policie zulk een geval ontdekt en aan het gouvernement bekend werd, de regeering zoude genoodzaakt zijn, aan het gebiedend voorschrift der wet te voldoen. Slechts door een tractaat met de V. S. zou deze lastige kwestie kunnen worden geregeld. De graaf von Bismarck nu was bereid om bij dergelijk tractaat van den dienst vrij te stellen: 1°. alle Pruissische onderdanen die in hun geboorteland terugkeerden, wanneer zij het vóór hun 17e jaar verlaten hadden; 2°. alle personen die niet tot het leger behoorden of die op het oogenblik van hun vertrek nog geen last gekregen hadden zich daarbij te voegen; 3°. allen die gedurende 10 jaren buiten 's lands waren geweest. Voor deze concessiën van het Pruissisch gouvernement, ten aanzien van de krijgswet, verlangde het als equivalent eenige uitbreiding van het uitleveringstractaat.

Van veel beteekenis waren deze concessiën zeker niet, en vandaar dan ook dat het equivalent, door het Pruissische gouvernement voorgesteld, n.l. wijziging van het recht

der genaturaliseerde Amerikaansche burgers om van vreemde mogendheden de erkenning hunner nationaliteit te eischen, door de V. S., bij monde van den heer Wright, in 1866 beslist werd afgeslagen. De Pruissische minister von Bismarck wilde evenwel van eene verdere wijziging der Pruissische krijgswet allerminst iets weten. Hij beweerde dat dit eenvoudig zou zijn eene premie op de emigratie van mannen, die in het leger moesten worden ingelijfd. Aangezien hij intusschen de zaak gaarne wilde regelen, gaf hij in overweging den termijn die van allen dienstplicht ontsloeg, ook voor hen die na hun 17e jaar geëmigreerd waren, te stellen op zeven jaren. In December 1866 vaardigde het Pruissische gouvernement een decreet uit, inhoudende, dat ieder Pruissisch onderdaan, emigrerende met of zonder toestemming, en vergezeld van zijne kinderen onder de 17 jaren, evenals deze, na eene afwezigheid van 10 jaren, de Pruissische nationaliteit zou verliezen.

Eindelijk werd den 22 Februari 1868 het verschil van gevoelen, tusschen Pruissen en de V. S. van N.-Amerika, bij tractaat uit den weg geruimd. Dit tractaat behelsde deze bepalingen:

„Seine Majestät der König von Preussen, in Namen des „N. D. Bundes, und der Präsident der V. S. von N. A., „von dem Wunschen geleitet, die Staatsangehörigkeit der„jenigen Personen zu regeln, welche aus dem N. D. Bunde „in die Vereinigten Staaten von Amerika und aus den „V. S. von N. A. in das Gebiet des N. D. Bundes einwan„dern, haben beschlossen, über diesen Gegenstand zu un„terhandeln und zu diesem Behufe Bevolmächtigte ernannt,

„um eine Uebereinkunft abzuschliessen, nämlich........
volgen de namen der „Bevolmächtigte"........„welche
„die folgenden Artikel vereinbart und unterzeichnet
„haben:

Art. 1. „Angehörige des N. D. Bundes, welche natura-
„lisirte Staatsangehörige der Vereinigten Staaten von Ame-
„rika geworden sind und fünf Jahre lang ununterbrochen
„in den V. S. zugebracht haben, sollen von dem Nord-
„Deutschen Bunde als Amerikanische Angehörige erachtet
„und als solche behandelt werden.

„Ebenso sollen Staatsangehörige der V. S. von Amerika,
„welche naturalisirte Angehörige des N. D. Bundes ge-
„worden sind, und fünf Jahre lang in Norddeutschland
„zugebracht haben, von den Vereinigten Staten als An-
„gehörige des N. D. Bundes erachtet und als solche be-
„handelt werden.

„Die blosse Erklärung der Absicht, Staatsangehöriger
„des einen oder des andern Theils werden zu wollen, soll
„in Beziehung auf keinen der beiden Theile der Wirkung
„der Naturalisation haben.

Art. 2. „Ein naturalisirter Angehöriger des einen Theils
„soll bis etwaiger Rückkehr in das Gebiet des andern
„Theils wegen einer, nach den dortigen Gesetzen mit
„Strafe bedrohten Handlung, welche er vor seiner Aus-
„wanderung verübt hat, zur Untersuchung und Strafe
„gezogen werden können, sofern nicht nach den bezüch-
„lichen Gesetzen seines ursprünglichen Vaterlandes Ver-
„jährung eingetreten ist."

Art. 3. „Der Vertrag zwischen den Vereinigten Staaten
„von Amerika einerseits und Preussen und andern deutschen

„Staaten andererseits wegen der in gewissen Fällen zu ge„währenden Auslieferung der vor der Justiz flüchtigen „Verbrecher, welche am 16 Juni 1852 abgeschlossen wor„den ist, wird hiermit auf alle Staaten des N. D. Bundes „ausgedehnt.

Art. 4. „Wenn ein in Amerika naturalisirter Deutscher „sich wieder in Nord-Deutschland niederlässt ohne die Ab„sicht nach Amerika zurück zu kehren, so soll er als auf „seine Naturalisation in den Vereinigten Staaten Verzicht „leistend, erachtet werden.

„Ebenso soll ein in dem N. D. Bunde naturalisirter „Amerikaner, wenn er sich wieder in den Vereinigten „Staaten niederlässt ohne die Absicht nach Nord-Deutsch„land zurückzukehren, als auf seine Naturalisation in „Nord-Deutschland Verzicht leistend erachtet werden.

„Die Verzicht auf die Rückkehr kann als Vorhanden „angesehen werden, wenn der Naturalisirte des einen Theils „sich länger als zwei Jahre in dem Gebiete des andern „Theils aufhält.

Art. 5. „Der gegenwärtige Vertrag tritt sofort nach „dem Austausch der Ratificationen in Kraft und hat für „zehn Jahren Gültigkeit. Wenn kein Theil dem andern „sechs Monate vor dem Ablauf dieser zehn Jahre Mit„theilung von seiner Absicht macht, denselben dann auf„zuheben, so soll er ferner in Kraft bleiben bis zum „Ablauf von 12 Monaten, nach dem einer der contrahi„renden Theile dem andern von einer solchen Absicht „Kenntniss gegeben.

Art. 6. „Der gegenwärtige Vertrag soll ratificirt wer„den, von Seiner Majestät dem Könige von Preussen im

„Namen des N. D. Bundes und von dem Präsidenten
„unter und mit Genehmigung des Senats der V. S., und
„die Ratificationen sollen zu Berlin innerhalb sechs Mo-
„naten vom heutigen Datum ausgewechselt werden.
„Zur Urkund desselben haben die Bevollmächtigten diese
„Uebereinkunft unterzeichnet und besiegelt.

„Berlin, 22 Februari 1868.

„BERNHARD KÖNIG. (L. S.) GEORGE BANCROFT. (L. S.)

Tot toelichting van dit tractaat veroorlove men ons het een en ander over te nemen uit de daarover in den Duitschen Rijksdag gevoerde onderhandelingen.

Ad art. 1. In 't verslag van de afdeelingen, even als door sommige sprekers in den Rijksdag, werd gezegd, dat in de Vereenigde Staten de neiging bestond om den termijn van vijf jaren, voor de naturalisatie vereischt, nog in te krimpen, maar dat tegenover den N. D. Bond deze termijn in het tractaat gehandhaafd werd, om de erkenning te verkrijgen van de in de Vereenigde Staten genaturaliseerde burgers.

Sommige sprekers merkten tevens op, dat de V. S. ook wel eens burgers aannamen die daar nog geen vijf jaren gewoond hadden, iets dat intusschen door anderen werd ontkend. De kwestie heeft intusschen geen belang meer, aangezien het tractaat niet alleen burgerrecht, maar ook vijf jaren inwoning vordert.

satie aldaar, is eene praesumtio iuris et de iure dat de emigratie bona fide geschied is, en deze praesumtie wordt gelijk gesteld met de vervulling van de krijgsplichten van den emigrant.

Het woordje „dortigen" in dit art. is niet zeer duidelijk, het kan zoowel slaan op het oude als op het nieuwe vaderland. Blijkens de beraadslagingen slaat het op het oude vaderland, en inderdaad eene andere verklaring zou ook moeilijk een gezonden zin opleveren.

Ad art. 3. In dit art. wordt het uitleveringstractaat van 16 Juli 1852 [1]) dat reeds sedert dien datum door alle Noord- en Zuid-Duitsche staten behalve Hamburg, Bremen, Lubeck en Baden gesloten werd met de V. S., uitgebreid op Hamburg en Lubeck, terwijl Bremen reeds in 1853 daaraan was toegetreden. Beieren heeft een bijna gelijkluidend tractaat met de V. S.

Soortgelijke verdragen hebben de V. S. eveneens gesloten met Engeland, Frankrijk, Zwitserland en de Hawaï-eilanden, met dit onderscheid alleen, dat in het tractaat met Frankrijk en Zwitserland, ook verkrachting en gequalificeerde diefstal worden opgenomen, als aanleiding gevende tot uitlevering.

Ad art. 4. Blijkens de Memorie van Toelichting heeft de regeering hier voor de teruggekeerde emigranten een soort van „ius postliminii" aangenomen, voor zoover deze emigranten namelijk hun oorspronkelijk onderdanenverband nog niet verloren hebben. Dit recht treedt in, of liever kan intreden wanneer bedoelde personen weer

---

[1]) Archiv. des N. D. Bundes. 1868. p. 614.

gedurende twee jaren in hun oorspronkelijk vaderland verblijf hebben gehouden. Zij herwinnen dan hunne vroegere rechten en verplichtingen, maar voor de eerste onwettige emigratie kunnen zij niet meer vervolgd worden. Komen zij terug in de jaren van den dienstplicht, dan zullen zij evenals ieder vreemdeling, die zich in het rijksgebied vestigt, ook onder de wapenen moeten verschijnen, maar zij verkeeren in geen opzicht in nadeeliger toestand dan zulk een vreemdeling. Het blijft intusschen aan elke der contracteerende partijen overgelaten, naar den inhoud van hare eigene wetgeving te beslissen, of de teruggekeerde emigrant zijn oorspronkelijk burgerrecht al of niet verloren heeft.

Indien b. v. een Pruis 10 jaren in Amerika vertoefd hebbende, daar genaturaliseerd is, dan zal hij bij zijne terugkomst in Pruissen nog gedurende twee jaren als Amerikaan beschouwd worden, maar er zal na die twee jaren van een herleven van zijn Pruissisch onderdanenverband geen kwestie zijn, want dit heeft hij verloren door zijne 10jarige afwezigheid. Hij zal dan om dit te verkrijgen gelijk staan met ieder vreemdeling.

Indien de wetgever zooals die van de V. S. door naturalisatie in een vreemd land het onderdanenverband als opgelost beschouwt, dan is er natuurlijk van geen herleven van rechten sprake. Het weder aannemen der oude nationaliteit is eene praesumtie die de oorspronkelijke staat bevoegd is aan te nemen, maar waartoe hij niet verplicht is.

Van hoeveel belang dit artikel is, kan blijken, wanneer men de tabellen inziet welke het cijfer der in Duitschland terugkeerende emigranten vermelden. Volgens officieele be-

scheiden toch kwamen er in de laatste jaren voor 1859 jaarlijks ongeveer 10.000 Duitschers uit Amerika terug, en na dien tijd is dit getal zeker niet verminderd.

Wanneer wij eene vergelijking maken tusschen het tractaat van de V. S. met den N. D. Bond, en het tractaat van de V. S. met Engeland dan ontdekken wij o. a. twee punten van verschil: 1°. eischt laatstgenoemd tractaat alleen naturalisatie, zonder tijd van inwoning, en 2°. stelt het bij terugkeer van den genaturaliseerde in zijn oorspronkelijk vaderland, geen termijn, na verloop waarvan de nieuwe nationaliteit vervalt; alleen op aanvraag kan het gouvernement toestaan, dat het oude onderdanenverband hersteld wordt. Welke dezer beide regelingen in de praktijk het best zal voldoen is zeker nog moeilijk te beslissen.

Korten tijd nadat de overeenkomst met Duitschland was aangegaan, n.l. den 16 November 1868, hebben de Vereenigde Staten ook een tractaat met België gesloten, dat de wederzijdsche burgers na vijf jaren inwoning, gevolgd door naturalisatie, bij hunnen terugkeer in het oorspronkelijk vaderland van krijgsdienst en alle daaruit voortvloeiende verplichtingen ontheft. Hiervan is alleen uitgezonderd, het geval van desertie. Heeft de teruggekeerde zijn oud burgerschapsrecht herwonnen dan wordt hij geacht niet meer te behooren tot den staat waar hij eerst genaturaliseerd werd [1]).

Ook met Mexico, Oostenrijk, Zweden en Noorwegen

---

[1]) Lawrence, p. 257.

sloten de Vereenigde Staten achtereenvolgens in 1868, 1870 en 1871 dergelijke tractaten.

Het bovenstaande zal, naar wij hopen, voldoende zijn om althans een denkbeeld te geven van de voornaamste vragen, welke zich vroeger en later bij de nationaliteitsverandering hebben voorgedaan. De handelsbehoeften en meer nog de noodzakelijkheid om alle onzekerheid weg te nemen, omtrent den rechtstoestand van hen die ter wille van hun bestaan verre van hun geboorteland een tweede vaderland zoeken, hebben er de staten meer en meer toe geleid, die vragen bij wetten en tractaten in vrijgevigen zin op te lossen, en de strenge regelen, welke vroeger omtrent het onderdanen-verband golden, prijs te geven. Hoe meer de emigratie toeneemt, hoe meer er ook behoefte zal bestaan, om op den zelfden weg voort te gaan, en in den staatsrechtelijken toestand van emigranten en rëemigranten behoorlijk te voorzien. Wel zal men in het belang van den krijgsdienst, altijd daarvoor moeten zorgen, dat de emigratie voor de burgers geen voorwendsel worde, om zich aan hunne plichten jegens den staat te onttrekken, maar aan den anderen kant zal men moeten maken, dat ook de krijgsdienst de emigratie niet belemmerd.

De tractaten met dat doel door de Vereenigde Staten van Noord-Amerika gesloten hebben ter bereiking van het gewenschte doel reeds een grooten stap gedaan. Worden die tractaten door meerdere staten gesloten, dan is dit tevens het beste middel, om tusschen de wetten, welke in verschillende landen de voorwaarden regelen, waarop burgerschapsrechten geboren, verloren en herwonnen worden,

meer overeenstemming te brengen dan nu nog bestaat. Wordt eindelijk zulk eene overeenstemming verkregen, dàn kan het niet anders of zij zal voor het groote volkenverkeer de beste en belangrijkste vruchten opleveren.

NASCHRIFT.

Aan het eind gekomen van dit proefschrift en daarmeê tevens aan het eind van mijn Academieleven, wensch ik te dezer plaatse te voldoen aan het gevoel van dankbaarheid, dat mij bij een terugblik op dat leven bezielt. In 't algemeen aan de Hoogleeraren der Juridische Faculteit zij hier mijn oprechten dank betuigd, voor het onderwijs en de welwillendheid die ik van Hen mocht genieten, maar in 't bijzonder wensch ik mij te kwijten van den cijns der innige dankbaarheid die ik gevoel jegens U, mijn Hooggeleerden Promotor J. T. BUIJS, *die mij bij het schrijven van dit proefschrift in alles zoo welwillend ter zijde stondt. Wees verzekerd dat ik altijd met de grootste erkentelijkheid mij Uwen steun en Uwe leiding zal herinneren.*

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

Te recht beweert Vangerow, tegenover Savigny, dat de verjaring van de actio depositi begint te loopen van het oogenblik der bewaargeving.

II.

Jure Justinianeo wordt bij de actio depositi contraria geen retentierecht toegelaten, zelfs niet wegens impensae necessariae.

III.

Lex 101 Dig. de V. O. moet letterlijk worden opgevat.

IV.

De actio negatoria wordt gegeven tegen elken schender van het eigendomsrecht, en niet alleen tegen hem die beweert een servituut te hebben.

V.

Ook ten opzichte van roerende goederen, moet bij ons de regel gelden van art. 7 Algem. Bep.

VI.

Ten onrechte beweert Mr. Opzoomer, in zijne Aant. op art. 11 der Algem. Bep., dat ook na de G. W. van 1848, de rechter de grondwettigheid van den materieelen inhoud van eene wet mag beoordeelen.

VII.

Venia aetatis is geen dispensatie van het gemeene recht.

VIII.

De instelling van het wettelijk erfdeel is in ons recht in het algemeen af te keuren, en bovendien in strijd met het stelsel van de wet zelve.

IX.

De vrijwillige bekentenis van overspel, kan geen reden tot echtscheiding opleveren.

X.

Art. 140 van het B. W. kan in strijd komen met art. 842 B. W.; waar die strijd zich voordoet moet art. 840 gelden.

XI.

Verkoop van een huis op afbraak, is verkoop van een onroerend goed.

XII.

De termijn in de artt. 1556 en 1557 B. W. vastgesteld voor het beding van wederinkoop, mag nadat ze verstreken is, ook door de partijen niet worden verlengd.

XIII.

Art. 1683 al. 2, B. W. is in ons recht niet op voldoende gronden te verdedigen.

XIV.

Onjuist is de bewering van Mr. de Pinto in zijne Handleiding tot het B. W. dl. II § 848, dat in art. 1467 kwijtschelding gelijk staat met betaling.

XV.

De kooper van eene erfenis kan niet van het recht van

aanwas gebruik maken, wanneer een der mede-erfgenamen zijn deel verwerpt.

XVI.

Art. 116 al. 7, W. v. K. is in strijd met art. 10 Algemeene bepalingen.

XVII.

De curators in een faillissement zijn geen vertegenwoordigers van den boedel.

XVIII.

De daad van den verzekerde is geene handelsdaad.

XIX.

Er bestaat geen strijd tusschen art. 3 en art. 4 al. 3 W. v. K.

XX.

Volgens art. 12, W. v. B. R. wordt de langste termijn van dagvaarding niet gegeven aan hen, die — afzonderlijk gedagvaard — een korteren termijn zouden hebben.

XXI.

Iedere relatieve strafrechtstheorie gaat uit van het determinisme.

XXII.

De straf moet steeds de verbetering van den misdadiger op het oog hebben.

XXIII.

De strafbepaling tegen het voltrekken van een kerkelijk huwelijk, vóór de uitreiking van het bewijs, dat het huwelijk reeds voor den ambtenaar van den burgerlijken stand voltrokken is, is overbodig, en strijdt bovendien met het beginsel van scheiding van kerk en staat.

XXIV.

Ook de invoering van de beperkte jury in strafzaken, zou bij ons nièt wenschelijk zijn.

XXV.

Wenschelijk ware het dat ons strafwetboek bepaald had, dat het niet toepasselijk is op personen, die naar het volkenrecht niet aan onze jurisdictie onderworpen zijn.

XXVI.

XXVII.

Het appèl in strafzaken is af te keuren, indien de wet het beginsel huldigt van het openbaar mondeling onderzoek.

XXVIII.

Wenschelijk ware het dat abolitie geweigerd kon worden.

XXIX.

In art. 78 C. P. wordt geen opzet vereischt.

XXX.

Het ware wenschelijk dat het eedsformulier bij het getuigenis in rechten, vervangen werd door een formulier, inhoudende de eenvoudige belofte om de waarheid te zeggen.

XXXI.

Hoewel de staat, door de instelling van den leerplicht, ontegenzeggelijk niet de grenzen overtreedt van het ouderlijk gezag, zal de invoering van dien plicht, het doel — meerdere welvaart te verspreiden — niet bereiken, bij dat gedeelte van het volk waarbij de behoefte aan meerdere materieele welvaart niet zoodanig aanwezig is, dat het alle krachten inspant om zich te verheffen uit eenen staat van voortdurende armoede.

XXXII.

Het staatsdoel is in de eerste plaats, de handhaving van de veiligheid van personen en goederen; het mag niet uitgebreid worden tot andere onderwerpen, indien dit de bereiking van het hoofddoel zou belemmeren.

XXXIII.

Alleen bij grondwetsherziening is kamerontbinding een beroep op de kiezers.

XXXIV.

De afstemming van eene begrooting om redenen daar buiten gelegen, is in strijd met de grondslagen der constitutioneele monarchie.

XXXV.

Een volksvertegenwoordiger, die van richting verandert, is zedelijk verplicht af te treden.

XXXVI.

Een amendement op een wetsontwerp mag niet indruischen tegen het hoofdbeginsel van dat ontwerp.

XXXVII.

Belastingen bestaan onafhankelijk van de wet op de middelen.

XXXVIII.

Het recht van de kroon om oorlog te verklaren, zonder medewerking van den anderen tak van de wetgevende macht, strijdt met de grondslagen waarop onze constitutioneele monarchie rust.

XXXIX.

Grootere kiesdistricten, dan die welke thans, volgens art. 77 der G. W., in onze kieswet vastgesteld zijn, zouden meer waarborgen geven voor eene goede vertegenwoordiging des volks.

XL.

Art. 134 G. W. is niet onderworpen aan de beperking van het laatste lid van art. 9 der G. W.

XLI.

Terecht zegt Emile de Laveleye op pag. 8 van zijne brochure „De klerikale partij in Belgie": De grondwettelijke regeeringsvorm, in protestantsche landen geboren, werkt slecht op katholieken bodem, omdat de biecht het gansche volksvertegenwoordigend toestel verwringt. Zij vernietigt de onafhankelijkheid van de kiezers, van de volksvertegenwoordigers, van de ambtenaren en van den vorst.

XLII.

Represailles in het volkenrecht zijn af te keuren.

XLIII.

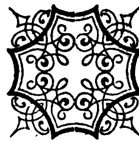
Interventie tot herstel van geschonden politiek evenwicht in Europa is een plicht, op iederen Europeeschen staat rustende.

XLIV.

Onredelijk was de eisch van Pruissen, dat in art 2 van het vredesverdrag van Frankfort (10 Mei 1871), door Frankrijk ook amnestie verleend zou worden aan de Franschen, die gedurende den oorlog, met Pruissische autoriteiten conniventie gepleegd hadden.

XLV.

De Nederlanders welke zich in Carlistischen krijgsdienst hebben begeven, hebben daardoor hun Nederlanderschap niet verloren.

LEIDEN: BOEKDRUKKERIJ VAN L. VAN NIFTERIK HZ.

